Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

# СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

*Газет арадувл 1923 шера денз* • ШИНАРА, 12 ноябрь, 1974 шу. • № 135 (5424). • Мах 3 кеп.

# ОКТЯБРА НАЬКЪАГІА — КОММУНИЗМАИ МАШАРЕИ ГІУЛАКХА КЕРДАЧА КОТАЛОНАШКА

*Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 57 шу дизара хетаяь 1974 шера 6-ча ноябре съездий, Кремлевски Двореце хиннача торжественни заседане новкъоста А. А. ГРОМЫКОС яь доклад*

Деза новкъостий!

Тха доззал дехьара хьаьший!

Советски халкъо, дуьнен тІарча берригача къахьегача наха белгалдоаккх Сийлахь-боккхача Октябра гІоза цІей. Ленинац парти керте лаьттача Россе болхлошеи ахархошеи 57 шу хьалхагІа Іаьдал шоай бе делла, дуьнен тІа эггара хьалхара къахьегамхой пачхьалкхе хьаяьй.

Дуне дегІаахара берригача лелама Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце санна селлара кІоарга воздействи яь кхы цхьаькха моттиг йовзац историна. Халкъий кхелаш овлангара денз хийца а хийпа, цо хьайийллар капитализмагара социализмага довла зама, хьахьекхар машарген прогрессаген бода никъ.

Тахан Октябра байракха кІал я этта советски халкъаца цхьана долх вежарашха долча социалистически мехкий халкъаш. Царех дукхачар дукха ха йоаццаш белгалъяьхар шоай кердача вахара еза юбилейш.

Октябрьски революцеца айхха дувзаденна да империализмаьней колониальни лоалаи духьаларча, паргІатоннеи къамий кортамукъаленнеи тІехьарча къовсамхоша доаха толамаш.

Октябра гІулакх — из да ерригача континенташкарча миллионаш болча къахьегамхой дийнеи гаргтарен гІулакх. Октябра опыт — из да дунен халкъашта юкъерча болхлой класса мах баь варгвоацаш доккха беркат. Октябра цІей — хьалхалаттача адамий цІей.

Ший низаши опки чІоагІденнача хана накъайоагІа вай Даьхе революце 57 шу дизара. Социально-экономическии культурнии прогресса хьалхалаттача рубежашка кхаьчай из. Вай мехка хьаяьй дегІаенача социализма общество, толаме хьаллеш латт коммунизм. Из да Октябрал тІехьагІарча историех керттера хьахиннар, советски наьха дерригача поахалаша шоай са ца кходеш къахьегарах хьахиннар.

Тахан вай халкъо лерхІарашн пизашн цхьа хІама чакхдаккхара — КПСС XXIV съезда решенеш кхоачашъяра, нийсалагІча пятилетка планаш кхоачашъяра, цу тайппара социалистически Дай-мехка низ дІахо чІоагІбеча керда боккха гІа баккхара тІадерзадаь да.

Коммунизм хьалъеча вайна карагІдаьнна къахьегама гІулакхаш — дунен халкъашта юкъера тІа-тІа дукхагІа СССР авторитет лакхъялара ларда. Халкъа ираза духьа, дерригача адамий кхоане бахьан долаш КПСС-о тІагІерттан хьалхашка латта декхар кхоачашдара тІаберзабаьн къовсам лоаттабу машара тІехьа. Из дика гІулакх бакъахьара къовсам лоаттабе васкет а даь вайна тІадиллад сийлахь-воккхача Ленина, машарах долча Декрето — Советски Іадаьла эггара хьалхарча декрето.

Кхьтача цхьан мугІаре а этта, тохкамах чакхъяьннача шийденалеча авангарда — Коммунистически парте — кулгалца чІоагІа гІа боахаш Октябра наькъагІа дода советски халкъ.

## I. КПСС КУЛГАЛЦА — КОММУНИЗМ ХЬАЛЪЯРА ЛЕНИНСКИ НАЬКЪАГІА

Новкъостий! Вай пачхьалкхен историе шовзткъе вурийтта шу — уж да советски халкъо Октябра идеалаш чакхъяхар духьа тІагІертта къахьийган къовсам лоаттабаьн шераш. Революце шу дездеш, советски наха де а доагІаш доккхал дарца итогаш ю коммунизм хьалъеча ерригача участкашка карагІдийннача сийлахьча гІулакхий.

ТІехдаьнна доккхий хІамаш карагІдаьннад общества вахара гІулакхий лоархІамегІарча сфере — халкъа боахаме. ХІанзара советски экономика — уж я производства Іалаьмате йоккхий масштабаш, лакхеи чІоагІеи дегІаахара темпаш, дерригa доакъош хадданза технически эргадоахаш тоадар. Из хадданза дегІаухаш хилар хьахьокх, укх тІеххьарча 10 шера мехка къаман доход шозза дукхагІа хинна хиларо. ХьалхагІа дІадахача Советски пачхьалкхен историе чухь хинначул йоккхагІйола производствении потенциал хьаяьй цу юкъа.

ХІара керда гІа дІахьалхашкахьа массаза боаккх йиззагІа хьаеллалу социалистически экономика совленаши торонаши.

ХьалхагІа бІарга ца дайнача тайпара доккхий декхараш кхоачашду вах мехко. ХІара шера болх бе йолайолийт керда хьалъянь бІаьш предприятеш. Хьалъеш латт, масала, Камски автомобильни заводи Саяно-Шушенски ГЭС-и санна йола индустриальнии энергетическии гиганташ. Байкало-Амурски никъ буллаш латт, Даьхен гІулакхашка дІаухийт керд-керда СибарегІени Дальни Востокеи рузкъаш. Кхоачашъе йолаяьй чакхъяьнначул тІехьагІа мехка Іалаьмате йоккха территори эргайоаккхаргйолаш йола Россе-Іаьржа доацача лаьттай зона дегІайоалаяра парте оттаяь программа.

Цу цхьан ханна парте чакхдоах социалистически производства эффективность лакхъяра, из массе оагІорахьара дикалца эргайоахаш тоаяра тІадерзадаь доккхий гІулакхаш. Советски халкъо керда толамаш доах коммунизма материально-технически база хьаяра.

XXIV съезда Директиваша белгалъяьча рубежашка бІубенна йода вай социалистически индустри. ХьалхагІе а даьча лоархІамегІа, диъ шера кхоалагІа дакъа совгІа йоккха хиннай цун производства объем. Цун маІан да хьалхагІа дІаяхача бІарччача пятилеткечул дукхагІа промышленни продукции диъ шера хьаергхилар.

Наьха къахьегама хьинар дІахо айдарца, халкъа боахама эффективность лакхъяларца белгалдаьннад карара 1974 шу. ХІанзчул тІехьагІа бухсоццаш йола цун итогаш е езаш да вай. ХІаьта а, тахан а тІехьа шаьра гуш да, промышленни производство укх бІарччача пятилетке эггара дукхагІа лакхлургхилар. Аьлча кхоачам ба, итт бетта из 8,2 процент дукхагІа хинна хилар. Цу цхьан ханна къахьегама овсарле 6,6 процент лакхъеннай. Уж хьоккамаш плановичарел дикка лакхагІа да. Дунен тІарча доккхагІдолча капиталистически мехкашка лакхлуча темпаел тІех да уж.

1974 шерара толамаш къаьстта лоархІам болаш да. Белггала да а да ер шу нийслагІча пятилетка планаш кхоачашъяр духьа советски наха лоаттабеча къовсаме къоастамбеш дола шу. Цунна карагІдаьннараша тешаме ларда йолларгья тІеххьарча, ер пятилетка чакхйоалача шера толаме болх бара.

Дика толамаш даьхад юрта боахама къахьегамхоша. Дукхача районашка хаоттама хьалаш аьттув боцаш хинна доллашехьа а, мохк бІарчча хьанийцача даьккха дерригa ялат кІезига. дац. ДІадахача, хьувкъам лакха хиннача шерарчул кІезигагІа-м да из, цхьабакъда цул хьалхагІа дІа мел нхача шерашкарчул дукхагІа да.

Хьинаре къахьийгад Поволжья, Урала, Къилбаседа Кавказа, Российски Федераце Центрально-Черноземнии Нечерноземнии областий лаьтташ леладераша. ВІаштта укх шин шера цхьацца миллиард пунт ялат пачхьалкхен амбарашка чутессад Украино. Кхе а баь, лакха хьувкъам чубенаб Белоруссе, Прибалтийски республикашка.

Совхкара толам чІоагІбаьб, кхы тІа лакх а баьб боамби кхебераша. Цар сийленца кхоачашдаьд шоай социалистически декхараш. Алхха Узбекистана колхозашеи совхозашеи гулбаьб 5 миллион тонн совгІа боамби. ХІаьта беррига а лаьрхІача хІанзле а 8 миллион тонн совгІа боамби-бедал кхаьчаб пачхьалкхенга. Дай-мехка боамби кхебара историена хІанзалца хьа иззал боамби гулбаь моттиг ейзаяц.

Итт бетта яьча итогашка хьежача, шера халкъа боахама план тІеххоачашъе йизза торо йолаш ба мехка хьайбаш леладераш а.

Юртбоахама производство дегІайоалаеча даьраш колхозийи совхозийи къахьегамхой дика вІаштІехьбаьнна хилара, цар шоай хьинар ца кходеш къахьегарах, дерригача халкъо советски юрта йозкхоеш хиларах хьахинна хІамаш да. Из да Іилман ларда тІа бакъъяь парте чакхйоахача аграрни политиках, юрта боахама цо массаза а уйла ярах хьахиннар.

Нагахьа санна тахахарча ден позицешкара, масала, итт шу хьалхагІа хиннача вай юрта боахамгарча хьалага хьежача, вайна бІаргагургда цу юкъа мел доккхий хувцамаш хиннад. Мехка халкъа боахам дегІабоалабара керттера лостамаш белгалдаьча КПСС ЦК мартовски (1965 ш.) Пленумгара хьайолаенца парте хадданза, гІана тІехьа гІа боаккхаш къестаду юртбоахама производство айяра керттера дешаш, лерагІа чакхбоах цунна интенсификаци яра, юрта материально-технически база чІоагІъяра тІаберзабаь никъ. Шеррача масштабе чакхйоах комплексни механизаци химизаци. Шерра белхаш дІадоладаьд лаьттаща мелиораци яра. Цу дерригача хІамаша йиш хилийтай лаьтта леладарен хьайбаш леладарен продуктивность лакхъе, колхозийи совхозийи экономика чІоагІъе, юххера а юрта боахам дегІабоалабара даькъе овлангара денз хувцам белга Іалашде.

(ДІахододар 2-ча оагІо тІа).

# ЦІЕЧА МАЙДАН ТІА ХИННА ТІЕМА ПАРАД

Сийлахь-доккха гІулакхаши хІамаши карагІдувларца белгалдаьннад Октябрь низ бенна дІахьалха бодаш хилар. Цун хІара шу вай Даьхен историе керда зама. ХІаьта тахан, Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 57 шу дизар торжественно белгалдеш, вай доккхал а деш хьеж Ленински парте кулгал а деш хьабенача наькъага, тешшаме хьеж хургдолчунга.

Вай деш дола патриотически доккхал, доагІаш деш да. КПСС XXIV съезда исторически решенеш толаме кхоачашъяра духьа шерра социалистически ях йоаржиярца белгалдир советски наха пятилетка диълагІа къоастамбу шу. Мехка промышленносто тІеххоачашъяьй продукце лоархІамегІа дола тайпаш арахецара нийс бетта план. Планал совгІа маьхала яьккхай 5,5 миллиард сома продукци. Промышленни производство тІакхийтай 8,2 процента, из лаьрхІачул дуккха а тІех я. КПСС XXIV съезда Директиваш тІа лаьрхІа хиннача тайпара сихагІа дегІаухь берригача халкъа боахама технически прогресс яра хоадамбеш дола доакъаш. Керда толамаш даьхад юрта къахьегамхоша. ЛеррагІа кхоачашдеш да пятилетка керттера декхар — шерагара-шерага халкъа вахара хьали культурен айелга.

Сийрдача аланца нийсъеш хиннай Октябра даьхе В. И. Ленина. «Советий вай социалистически республика, — яьхал цо, — чІоагІа латтаргья дунен халкъашта юкъерча социализма сийрда ала санна, къахьегача дерригача адамашта бола хьокхам санна». Боадо дІаяьккхачен, машарген прогрессаген бода никъ сийрда баьккхачен Советий Мехка символ санна майдан тІа «леп» ала. Улув — дата: — «1917». Ха дукха яьннай аьнна историех хиннар дицлац. Вай доккхал ду дунен тІа хьалхарча социалистически пачхьалкхен хьалхарча законодательни актах — ленински «машарах долча Декретах».

Дерригача шовзткъе вурийтта шера Сийлахь-боккхача Октябра даьхено лоарзагІа ца йоалаш, лерагІа къовсам лоаттабаь лоатта а бу дунен тІа машар котбаккхара тІехьа.

Вай де а доагІаш доккхал ду вай Даьхе прогрессивни адамлено лаьтта машар оттабара лоаттабеча къовсама массазара а тешаме а чІоагІале хиларах. СССР дунен халкъашта юкъерча сийно, КПСС ленински арахьарча политика тІа-тІа дукхагІа воздействи ю дунен халкъашта юкъера кхоххам кІаьдбара, халкъашта юкъера машари доттагІали чІоагІдара.

«...ХІанз керттердар латт, — белгалдир Кишиневе торжественни заседание КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Л. И. Брежнева, — советски халкъа, вежарашха долча мехкий халкъашта, вай союзникаштеи доттагІаштеи тешшаме машаре дахарен дегІадахкарен хьалаш Іалашдарах, массанеа а юкъара машар чІоагІбара тІаберзабаь КПСС XXIV съезда никъ вай тешамен лерагІен дІахьош хиларах».

ЦІей дездеча дийнахьа Іуйрийна къоньенначеи кердаяккхачеи мехка керттерча майдан тІа гулбелар къахьегама турпалаш. Советий Мехка дикагІбола нах. Укхаза ба СССР аккредитовании бола дипломатически представительстваша керте латтараш, доазол дехьара хьаьший.

Ще майда цІейга кийчъяь я. ГУМа хьалхашка хьалтеха доал В. И. Ленина портрет тІадола цІе кІала. Ленина цІераца дувзаденна да вай пачхьалкхе хьахилар, машаре дахаш а тІемаш деш а вай мел яьха коталонаш. Кремлёвски пен тІа Советски Союза Пачхьалкхен герби ерригача 15 союзни республикай гербаши я.

Социалистически Даьхен дерригача халкъий хІама хьакхоллача доттагІленца, вІашн гІо дарца, цхьоагІонца — вай низ бухбувла керттера хьаст. Кишиневе цІей дездеш новкъоста Л. И. Брежнева аьлар: «Вежарашха айхха цхьоагІо йолаш, массане а цхьана къахьегаш хьалийр советски республикаша социализм. Ишта дІагІоргда вай дІахо а — коммунизмага».

ЦІеча майдана юхерча цІеной пенаш тІарча хозача паноси лозунгашеи хестаю массаза а дийна йола Сийлахь-боккхача Октябра идеяш.

Кремлевски курантий хозача оаза хьалха ювлаш майдан тІа ек чІоагІа деттача тІоарий талгІе, эзараш болча наха яха «Ура!» Хьахоз: «КПСС-а сийле!», «Ленински ЦК-а-сийле!» яхаш детта цІогІарч. Майдан тІа бараша дІаьхдаь тІоараш детташ, дег тІара моараш хоатташ тІаэц партей правительстван кулгалхой.

Мавзолея центральни трибуна тІа боал новкъостий **Л. И. Брежнев, Ю. В. Андропов, В. В. Гришин, А. А. Громыко, А. П. Кириленко, А. Н. Косыгин, К. Т. Мазуров, А. Я. Пельше, Н. В. Подгорный, Д. С. Полянский, М. А. Суслов, А. Н. Шелепин, П. Н. Демичев, Б. Н. Пономарев, М. С. Соломенцев, Д. Ф. Устинов, В. И. Долгих, И. В. Капитонов, К. Ф. Катушев.**

Мавзолея аьтта оагІорахьа — Советски Союза маршалаш, эскара тайпай маршалаш, Советски Эскарен ТІема-Форда Флотеи инаралаши адмиралаши.

Нийсача строе латт тІема параде дакъа лоацараш.

Іуйрийна итт сахьат даьннад. Спасски коанаІарех йийлача машинаца араваьл КПСС ЦК Политбюро член, СССР оборона министр Советски Союза Маршал А. А. Гречко. Духьала йоагІа парада командующе Ленина орден лелаеча Московски тІема округа эскарий командующе инарал-полковника В. Л. Говорова машина. Министр эскара доакъошка хьож, цІей даькъала дувц пар. Жоп луш дек низ бола салтий «Ура!».

Новкъост А. А. Гречкос Мавзолея трибуна тІа а ваьле къамаьл ду.

## *Нов. А. А. ГРЕЧКОС ДАЬ КЪАМАЬЛ*

Новкъостий Советски Герзашцарча Низий тІемахой!

Советски Союза къахьегамхой!

Хьамсара доазол дехьара хьаьший!

Советски Союза Коммунистически партеи Советски правительстван цІерагІа а цар тІадиллардца а даькъала дувц аз шо дерригa халкъа цІейна — Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце шовзткъе вурийтта шу даларца.

Из башха-дикеи дог гІоздоаккхеи цІей советски халкъо дезду КПСС XXIV съезда исторически решенеш толаме кхоачашъяра, пятилетка диълагІча шера заданеш ханал хьалха кхоачашъяра тІехьа легаш айденна къовсам лоаттабеча хьале.

Коммунистически парте кулгал а деш болхлой классо, колхозни ахархоша, советски интеллигенце керда доккхий толамаш даьхад промышленность, юрта боахам, Іилмеи культурен дегІайоалаеча. Кхы а чІоагІагІа дегІабенаб Советски пачхьалкхен экономически оборонни низ. Дикка тоаденнад халкъа вахара хьал. ЦІаккха ца хиннача тайпара чІоагІа я болхлой классеи колхозни ахархойи союз, йохаргйоацаш я вай общества морально-политически цхьоагІо. Советски наха чІоагІеи цхьа барт болаши хьаллоац Коммунистически парте чурен арахьарен политика.

Советски халкъаца цхьана социализм хьалъяра декхараш толаме кхоачашду вежарашха долча мехкий къахьегамхоша. Хадданза дегІа а ух кІоарг а лу социалистически пачхьалкхений массе а оагІорахьара цхьана къахьегалгеи вІашн гІо делгеи.

Вай парте Центральни Комитето Советски правительстван хьинарен де лерхІачунна тІаберзабаьн болх бар, социалистически содружества мехкаша вІашн барта долаш политика лелаяр, дерригача прогрессивнии машар безачеи низаша хьалллацар бахьан долаш халкъий машарен кхерамзлени лардаш хоалуш чІоагІъе, ядерни тІема кхерам мелбе карагІаданнад. КПСС XXIV съездо оттаяь машара Программа чакхйоахача доккхий толамаш даьхад. Дунен халкъашта юкъерча отношеней практике тІа-тІа дукхагІа чІоагІлу цар социальни строяга хьежжа доацаш пачхьалкхенаш машаре цхьана яхарен вІашн пайда боалаш гІулакхаш леладарен принципаш.

Цу хьалашка капитала мехкашка кхы а шерагІа баржаш латт шоай экономически политически бокъонаш бахьан долаш къахьегамхоша лоаттабу классови къовсам. Португалей Грецеи дІаьхай фашистски диктатураш, хьайийллай демократически дегІадара перспектива.

Цунца цхьана бІарга ца го йиш яц цхьадолча мехкашка геттара аьттехьара, фашистски милитаристскии низаш хьалхьувш хилар. Къамаш социальнии кортамукъале бахьан къовсам лоаттабеча денал долча дуккхача къовсамхошта тІакхувш а ба, уж набахтенашка Іазап озаш а ба.

Герз Іодилладаш дунен тІарча реакцен агрессен низаша. Уж духьале еш ба дунен аренерча позитивни хувцамашта, дунен халкъашта юкъера атмосфера толхае, дуне «шийлача тІема» ханашка юхадига гІерт. ЙоккхагІа хулаш латт империалистически пачхьалкхений тІема бюджеташ, герзашца кийчлулга дІахо хьош да, цу низий бехкагІа дунен цхьайолча районашка хІанз а латташ ба кхоххам. ХІанз а тІехьа Іалашъяьяц Кипр Республика суверенитети территориальни бІарчали. Израильски оккупанташа хІанз а шоай бе доахкаду дІалийца Іарбий лаьтташ. Индокитая халкъашта Іалашбаь бац бокъонца тешаме бола машар. Цу дерригaе а тешал ду чІоагІеи бохаргбоацеи машар Іалашбара хІанз а дукха низаш тІадахийта дезаши из бахьанце къувса а къувса а дезаши хилара.

Машарен дунен халкъашта юкъера цхьана къахьегарен ленински политика тІагІертта чакхйоахаш Коммунистически партеи Советски правительстваи мел ца болийташ теркам лоаттабу мехка оборона чІоагІъяра, эскари флоти тоадеш эргадахара.

СССР Герзашцарча Низаша фе лорабу вай халкъа хІама хьакхолла къахьегам, шоай Даьхен машари кхерамзлеи. Царга я эггара дикагІа йола тІема техникеи герзи, ленински партена гонахьа айхха кхотаенна низ бола денале отряд я из. Советски тІемахоша вежарашха долча мехкий эскарашца цхьана дІахо йодача хана а тешаме лорадергда социализмана карагІдаьннараш.

Сийле хийла Октябрьски социалистически революце шовзткъе вурийта шу далара!

Дахалда сийлахь-доккха советски халкъи цун денале Герзашцара Низаши!

Сийле хийла Советски Союза Коммунистически парте — болхлой класса, дерригача советски халкъа тохкамах чакхъяьннача авангарда!

«Ура!».

* * *

(ДІахододар 3-ча оагІо тІа).

# РЕСПУБЛИКАНСКИ СИЙЛЕН ДОСКА ТІА БАЬХАРАШ

Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Советой облсовпрофа президиумой 1974 шера III-гІча квартала промышленноста, гІишлошъеча, транспортен юртбоахамен предприятейи организацейи социалистически яхьа итогаш а яь республикански сийлен Доска тІа яьхай эггара дикагІа производственни толамаш даьха е предприятеши организацеши:

СССР 50 шу дизара цІерагІйола Грозненски химически комбинат
«Сунжанефть» яха мехкдаьттен газий йоаккха управлени
«Горскнефть» яха мехкдаьттен гази йоаккха управлени
Грозненски ацетонови завод
Тампонажни контора
Вознесенски газ чакхйоаха завод
«Грозгипронефтехим» яха институт
Карабулакски химреагентий завод
«Грознефть» объединене трубно-инструментальни база
Нохч-ГІалгІай гІишлошъяра управлене № 7 йола гІишлон-монтажни управлени.
«Чечингстройтранс» яха производственно-автотранспортни объединени
«Союзавтоматстрой» чуйоагІа Грозненски опытно-экспериментальни завод
«Нефтегазпромавтоматика» яха опытни завод
«Пищемаш» завод
Грозненски маьхк ю комбинат
Грозненски № 3 йола маьхк ю завод
Грозненски шурий комбинат
«Южный» яха совхоз
Къорабарий Еррисоюзни общества грозненски дешарапроизводственни предприяти
Веденски лесхоз
№ 1547 йола производственни наькъий участок
Малхбузен электрически сеташ
«Грозэнерго» ремонтно-наладочни предприяти
Грозненски междугородни телефонни станци
Грозненски швейно-производственни объединени
«Индпошив» яха фабрика
«Рембыттехника» яха республикански производственни объединени
Назрановски автотранспортни предприяти
Мичурина цІерагІара совхоз
«Гудермесский» совхоз
Шаьла района В. И. Ленина цІерагІара колхоз
Аргунски ялат дІаийду пункт
Наурски ялат дІаийду пункт
«Сельхозтехника» Шалински МРО
Грозненски вагонни депо
Сигнализацеи бувзамеи Грозненски дистанци
«Кавэлектромонтаж» треста грозненски монтажни управлени
Грозненски «Электроприбор» яха завод
Къилбаседа-Кавказа магистральни мехкдаьтта проводий управлени
«Чечингаз» яха производственни управлени
«Красное знамя» яха колхоз
«40 лет Октября» яха колхоз.

# СЪЕЗДИЙ КРЕМЛЕВСКИ ДВОРЕЦЕ ЦІЕЙ ДЕЗДАР

Советски Социалистически Республикай Союза правительства 7 ноябре Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 57 шу дизарца дувзаденна прием йир.

Съездий Кремлевски Двореце хиннача приеме бар новкъостий Л. И. Брежнев, Ю. В. Андропов, А. А. Гречко, В. В. Гришин, А. А. Громыко, А. П. Кириленко, А. Н. Косыгин, К. Т. Мазуров, А. Я. Пельше, Н. В. Подгорный, Д. С. Полянский, М. А. Суслов, А. Н. Шелепин, П. Н. Демичев, Б. Н. Пономарев, М. С. Соломенцев, Д. Ф. Устинов, В. И. Долгих, И. В. Капитонов, К. Ф. Катушев, КПСС ЦК членаши членаьла кандидаташи, КПСС Центральни ревизионни комиссе членаш, парте ветеранаш, СССР-и РСФСР-и Лакхехьарча Советий депутаташ, министраш, Советски Союзен бІуна тайпайн маршалаш, инаралаши адмиралаши, центральни ведомствайн учреждениейн кулгалхой, СССР летчикаш-космонавташ, промышленностен юртбоахамен хьалха латтараш, Іилман культуран деятелаш, советски общественноста викалаш, ЦІеча майдан тІа хиннача тІема парада доакъашхой.

Приеме цшта дакъа лоацаш бар цІей дездеча Москве баьхка доазол дехьара хьаьший. Зале бар СССР аккредитовании йолча дипломатически представительствашта керте латтараш.

Гулбеннарашта хьалхашка къамаьл дир КПСС ЦК Политбюро члена, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела Н. В. Подгорне.

## *Новкъоста Н. В. ПОДГОРНЕ даь къамаьл*

Деза новкъостий, доттагІий!

Хьамсара доазол дехьара хьаьший! Дамаши господаши!

Тахан советски халкъо торжественно дезду Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 57 шу дизар.

Дерригача мехкашка, ерригача континенташка вай классах болча вежарашеи вайца цхьа уйла ярашеи из ди лархІа бокъо а йолаш шоай цІей лоархІ. Сийлахь-боккхача Октябро нах Іазапе лоаттабераши Іазапа кІаллаттараши боаца кортмукъалеи общество хьае адамлено бІаьшеренашка догдаьхачунга бода никъ хьабиллар, марксистско-ленински идеяй къаьгга йола триумф а хийца дІаэттар из. Дерригачен историе чухь кердача эпоха юхьиг дІайолайир цо.

Дуккхача къамех латтача советски халкъо тахан цІей дезду дикача, дегаш гІоздаьннача хьалашка. Толаме кхоачашъеш я КПСС XXIV съездо белгалъяь социально-экономически программа. Вай планови социалистически боахам лакхачеи тешшамечеи темпаща дегІаухаш латт. Даим лакхлуш латт советски наьха материальнии культурнии вахара боарам. Пятилетка диълагІа шу белгалда къахьегама хьинар айдаларца, социалистически яхь шерагІа яржарца, коллективаштеи производства хьалхалаттараштеи доккхий хІамаш карагІдаларца.

Вай турпален болхлой класс, сийдола колхозни ахархой, халкъа интеллигенци Октябра цІейна накъаенай керда предприятеш болх бе йолайолийташ, продукце керда тайпаш карадерзадаь, колхозни кхашкеи фермашкеи доккхий толамаш даьха, Іилма-технически прогресс сихъяь, Даьхен сийле яккхара духьа, коммунизма духьа йолча Іалаьмате йоккхийча уйлашца.

Октябра исторически карагІдаьннараш фе лораду хІанзарча заман техникаца кийчдаьча Советски Эскарен ТІема-Форда Флото. Тахан хоза хеташ хьожаш хилар вай Герзашцарча Низий парадага. Вай дегашка кІоаргга лер йитар цу парадо.

ХІанз санна чІоагІа цІаккха хиннадац вай мехка дунен халкъашта юкъера хьал. Советски халкъаца цхьана оагІув а билла доагІа социалистически мехкий вежарашха дола халкъаш. ШерагІа а кІоаргагІа а хулаш йоагІа къамани социальнии кортамукъадалара процесс.

Хоалуш беркат даьннад Советски пачхьалкхено хьалхашка латта декхараш кхоачашдара тІаерзаяь доазол арахьа лелаеча политиках. Дунен халкъашта юкъерча гІулакхий практике тІа-тІа чІоагІлуш йоагІа тайп-тайпара социальни строй йола пачхьалкхенаш машаре яхара принципаш.

Деза доттагІий, новкъостий!

Хьамсара доазол дехьара хьаьший!

Мукъаба сона Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитета, СССР Лакхехьарча Совета Президиумеи Советски правительстван цІерагІа шо, вай сийлен столица — Москван къахьегамхой, турпален болхлой класс, колхозни ахархой, интеллигенци, Советски Эскарен Флотеи бІухой, вай башха дика кхалнахи кагирхойи, дерригa советски халкъ сийлахь-доккхача цІейца даькъала дувцеи Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 57 шу дизара сийна кад текъабеи.

Даькъала хийла Советски Союза Коммунистически парти — вай ерригa коталонаш вІаштІехьйоахари дегаш уравтттадери!

Хоастам хилба вай сийлахьча советски халкъа — коммунизм хьалъечун!

ДІахо чІоагІ а лойла дегІа а ухийла дукха еза вай Даьхе — Советски Социалистически Республикай Союз!

Могаш-маьрша хилда шо, деза новкъостий!

* * *

Новкъоста Н. В. Подгорне даьча къамаьлага теркам тІабахийта ла а дийгІар тІоараш детташ из тІа а йишар.

Іимерзача, дег тІарча хьалашка чакхъяьлар прием.

Приема доакъашхошта лаьрхІа искусства мастераша цІейна хетадаь концерт оттадир.

(ТАСС).

# ОКТЯБРА НАЬКЪАГIА—КОММУНИЗМАИ МАШАРЕИ ГIУЛАКХА КЕРДАЧА КОТАЛОНАШКА

(ДIахододар. Доллалур 1-ча оагIо тIа).

Юртбоахама производство дIахо айяр, цун эффективность лакхъяр эгара лоархIамегIарча декхарех цаI санна лоархI КПСС-о. Из кхоачашдара оарцагIдоах цо ший ерригача организацей, берригача къахьегамхой низаш.

Парте хьалхашка увттадеш йола декхараш кхоачашдеча толам балга массаза а хиннад, хIанз а да миллионаш болча наьха сакхетамеча, творчески гIулакхех тийша. Цар социально - политически къахьегамен хьинаро къестаю боахама планий кхел а, бIаьрча хьайн-ача мехка низ боккха хулга а вай деррига вахар тоалулга а.

Тахан, Октябра шу дездеча хана, къаьстта Iимерзен баркал оалаш вувц вай къахьега саг, мехка индустриальни низ бебабеш, юртбоахама производство дегIакхувлаш, шоай низаши таланташи социалистически Дай-мохк тоабар духьа дIателаш бола городашкареи юрташкареи советски къахьегамхой.

Карарча шеро керда тешалаш деннад къахьегамхой инициатива, хьинаре болх, шерра яьржа яхь вай дIахьалхашкахьа долхилга тешшаме сих деш дола гIулакхаш хилар хьахьокхаш.

Социалистически яхье тIатIа диззагIа хьаделлалу халкъа творчески хьинар, хьахул дуккха керда башха дика гIулакхаш.

Встречни планаш, эзарней договораш, ударникий перекличка — уж а кхыйола а яхьа формаш ийслагIча пятилетка планаш кхоачашъяр духьа дерригача халкъо лоаттабу къовсам хьахьокхаш я. ТIа-тIа чIоагIагIа влияни ю цар къахьегама овсарле, оборудованехи машинехи пайда эцара, эффективность лакхъяра, производства резерваш хьагучаяхара. 1974 шера встречни планаши социалистически декхараши кхоачаш а тIехкхоачаш а дара чотах кхы тIа 6 миллиард сома маьха хила мегаш промышленни продукци кхоачаргья халкъа боахамга. Ишта маIан долаш ба советски наьха хьинаре къахьегам.

Сага карагIдувларий бустам халкъа ираз бахьан долаш ю хьега къа долаш болча вай обществе производстве хьалхалаттар хиларал йоккхагIа сийле яц. Цу тайпара нах вай миллионаш ба. Уж ба боккъонца бола пятилетка байракхаш лелаераш. Уж бовза бокъо а йолаш бовз дерригача халкъа, цо лоархIаши сий деши ба уж, хIаьта царна карагIдувлараш даха доаггIача тайпара белгалдоах партен Даьхенои.

Новкъостий! Вай парте леррагIен хадданзен чакхбоах экономика дикала хьокхамаш лакхдара, производствана интенсификаци яра, деррига боахама гIулакхаш лакхагIча боарам тIа доахаш айдара тIаберзабаь никъ. ТIагIертта дIахо тоаде гIерт из производствана планировани елген доал делген вIаштIехьдаккхара, массе метте балха тIа бокъонца йола партийни стиль чIоагIъяра гIулакх. Цунах лоархI парте ший экономически политика чакхъяккхара лоархIамегIара хьал.

Цу тайпара никъ нийса хилар бокъонца дог теша а деш бакъду ийслагIча пятилетка планаш кхоачашъяра леламо. Экономика структура эргайахаш тоаю, производствага дIадодар кIеэигду, хадданза лакхлу общественни къахьегама овсарле. Укх шера цун чотах хургда дукхагIа лакхъеннача къаман дохода пхе даькъах диъ дакъа совгIа.

Укх тIеххьарча хана дуккха мероприятеш чакхъяьхай Iилма - технически прогресса темпаш сихъяра. Массе метте балха овсарле лакха йолча техникаца, комплексни механизацей автоматизацей средствашца кийчбеш латт халкъа боахам.

Iилма - тохкама, проектно-конструкторски организацешен промышленни предприятешен айкха шоайла цхьана гIулакхаш а леладеш болх бу производства технически боарам лакхбаран продукце дикал тоаяран. Укх пятилеткерча хIара шера арахеца йолаю керда тайпа кхоъи ахи эзар совгIа изедели, вешта аьлча, бархIлагIча пятилеткечул шозза дукхатIа.

Деррига а чулаьцача тешшаме ала йиш я вайга, КПСС XXIV-гIа съезд хинначул тIехьагIа дIаяхача юкъагIа исторически декхар кхоачашдара Iилма - технически революцена карагIдаьннараш социализма совленашца органически дувцилга вIаштIехьдаккхара гIулакха вай мохк дикка дIахьалхашкахьа бахаб аьнна.

Цунца цхьана вай массане а дика кхетаду, экономика дикалгахьа эргайоахаш тоае езащ хиларо чIоагIгIа уйлен доккхий низаши тIадохийтилга дIадехаш хилар. Тахан керттердар, Леонид Ильич Брежнева нийса маалларa, хIама дукхагIа а дикагIа а хьадар, мехка рузкъа дас санна леладар, вай керттера резерв оарцагIъяккхар — экономика эффективность лакхъяр да.

Деш дола къамаьл хIамаш хьакхоллаш болча хIанзарча знане низах пайда дикагIа эцарах, Iилманеи техниканеи карагIдаьннараш сихагIа производствана юкъехьолга Iалашдарах да. Деш дола къамаьл бехктокхами корта болаш дола гIулакхаци лакхдарах, паччахьалкхени къахьегамен дисциплина йиза кхоачашъярах, долаш дола кхоачамбоацараш, вай дIахьалхашкахьа ахара новкъарле еш мел дола хIаьиш хоадамболлаш дIадахарах да.

Ив, КПСС ЦК декабрьски (1973 ш.) Пленумо белгал мадаккхара, партийни гIулакх, политически гIулакх да.

ИйслагIча пятилетка тIеххьарча шера дIатIаотташ латт вай. Халкъа боахама планаш кхоачаш тIеххкхоачаши яр, тIеххьарча этапе хьинаре къахьегар — вайна хьалхашка латта эгара лоархIамен бехктокхамен декхар. Из толаме кхоачашдар — социалистически экономикен культурен дIахо дегIаахара, халкъа хьал-торо лакхъяра бола тешам.

Коммунистий парте чакхдоахача гIулакхий кIоарга маIани лерхIари — къахьегача наьха, халкъа ираза йоакхо яр.

Социалистически экономика торонаш йоккхагIа хилар теркал а деш, КПСС XXIV съездо, ховш мадарра, ийслагIча пятилетка керттера декхар а лаьрха оттадьд къахьегамхой вахара материальни культурни боарам социалистически производство дегIаахара темпаш лакхъяра ларда тIа дикка айбелга. Из декхар лерргIа кхоачашдеш да. ХIара советски дезала, хIара сага ший опытах хов укх тIеххьарча шерашка халкъа хьал-торо тоаяра мел дукха хIамаш даьд.

Съезда Директивашка хьежжа доккхий гIулакхаш чакхдаьхад алапи лакхдара даькъе Дуккхача къахьегамхой — лорий; хьехархой, машиннаькъа транспорта болхлой, юрта боахама механизаторий — лакхдаьд из.

ЛеррагIа юкъекхувлаш я алапе керда, лакхагIа йола минимум, лакхъю производственни доакъошкарча юкъера алапи долаш болча белхлой категорей ставкаши окладаши. Уж социально - экономически мероприятеш боккхача лоархIаме я тайп-тайпара торонаш йолча наьха хьалаш вIаши гаргаэара.

Берригаш а лаьрхIача 1971 шерагара 1974 шерага кхачалца йолча юкъагIа алапи лакхду 47 миллион сага — мадарра аьлча, хIара шоллагIволча болхлочуни гIулакхерча саген.

Халкъа хьал-торо тоаяра боккхача лоархIаме я общественни потребленен фондаш. Аьха пенсеш, стипендеш, пособеш, кхыча гIулакхашта тела ахчаш дуккагIа хиннитар бахьан долаш пятилетка диъ шера доходаш лакхлу 30 миллион сага.

КПСС ЦК-ееи СССР Министрий Советои кхуаш йоагIача тIехьена кхетам дикагIа балара, бераш долча дезалашта материальни новкъостал дикагIа дара дукха ха йоацаш мероприятеш чIоагIъяьй кIезига Iалашбаьча дезалашта тела пособеш юкъедоаладара. Цу тайпара пособеш телара паччахьалкхено шера 1,8 миллиард сом хьожаду. Цо кхы тIа а чIоагIгIа тешал лу Коммунистически парте халкъа ираза йоакхо еш хилара.

Бахача наьха доходий реальни боарам лакх а беш, парте боккха болх чакхбоах халкъа эша товараш дукхагIа арахецара. Лакхача темпашца дегIаух быта служба. Советски наха хIара шера дукхагIа нийду барзкъаш, мебель, холодильникаш, телевизораш. Пятилетка дIаяхача юкъагIа укхал хьалхагIа дIаяхача ерригача пятилеткечул дукха а дукхагIа дехкад уж товараш.

Цунца цхьана дийм дукхагIа хул къахьегамхоша дIадехараш, цу даькъе хьадеча товарий дикалга диллача а. Из-м законагIа иштта хила доагIаш а да. Халкъа дукхагIа эша товараш дукхагIа хьадар, цар дикал лакхъяр, ассортимент тоаяр, вешта аьлча, эшача хIамашца нах тIа-тIа дукхагIа Iалашбар — цу гIулакхашта тIадерзаду парте халкъа боахама дерригача доакъой а эгара хьалха яйгачен кхачани промышленноста а болхлой низаш.

Къахьегамхой хьал - торон керттерча хьокхамех цаI — чуIеча моттига хьалаш. Вай мехка миссел дукха чуIе цIенош хьаллеш моттиг яц дунен тIа. Уж мел дукха хьалду хьахьокх, пятилетка алхха диъ шера Москва санна йолча йиъ городера чуIа цIенош миссел йола чуIе моттиг наха чуховша дIалургхиларо. Цу диъ шера кердача квартирашка чу а ховшаргба, шоай чуIа моттигаш тоа а ергья 45 миллион совгIча советски наха. Парте долла хIама ду баха нах чуIеча моттигашца Iалашбара, хIара советски дезала ший къаьстта квартира хилийтара.

Социалистически общество — хIара къахьегамхочун вахара материальни а духовни а хьалаш тоадара йоакхо еш йола исторе чухь эгара хьалхара общество. Кхыметтел вай ресурсаш чIоагIа юхауза езаш хиннача хана а мехка эгара саготагIа эша хIамаш хьаслга Iалашдаь ца Iеш, эгара толашагIа йола образоване, унахцIено лораяра, социальни Iалашон система хьа а йир.

Боарам боацаш тоаденнен сакъердамея хинна дIаэттад тахан советски халкъа вахар. Из да общества культура, Iилма, духовни беркат дегIадоаладара тIадерзадаь парте леррагIа чакхдоахача гIулакхех бокъонца хьахиннар. Цу гIулакха къаьстта белгалдоалаш да ийслагIча пятилетка шераш.

Массанега а юкъера образовани йоаккхийтилга чакхдоалаш латт, эргадоахаш тоаду школера, вузера дешар, кагирхой профессионально - технически кийчо. Дукха хIамаш даьд наьха физически унахцIено чIоагIъяра а, цар къахьегамен бытен хьалаш тоадара, гонахьара Iалама хозне хьалдоаттаяра.

Эшача материальни культурни хIамашца халкъа бизэагIа кхоачамбара тIаберзабаь КПСС XXIV съезда никъ дIахо а леррагIен хадданзен чакхбоахаргба.

Парте цкъа санна дукхаза а белгалдаьккха, сан — керттера [illegible] вай эгара [illegible] хIаьта [illegible] массе [illegible] — парте программи лерхIар хилар. Цуьна гIулакхаш [illegible] общества ерриге производство, деррига Iилмен культурен, ерригга социальни политически институташ.

Цо хьахьокх социалистически обществена [illegible] бIарга бокъа а йолаш Октябра карагIдаьнна лоархIамегIара хIамаш вайна бIаргагуш йолча советски вахара образа маIан. Советски вахара образо шийца чулаьцай советски наьха хьаштийи лерхIарийи цхьоагIо, коммунизма гIулакха уж мутIахьа хилар. Цуьна карагIдаьнна Iалаьмате доккха хIама — махка дерригача къамийн народностийн вошал, царна юкъера доаргдоаца доттагIал, хIаьта из къаьгга хьахьокхаш яр Советски Союз хьаяь 50 шу дизара хетаяь торжествош а вай юкъара цIейш а — советски республикай ах бIаь шу диза юбилейш.

Советски вахара образ — из я коллективизман вIаши новкъостал дареи, сай лархIара ларда тIа латта юкъмоттига керда система. Ший маIанга диллача кIоаргга гуманистически йолча цо чIоагIгIа дог тешаду таханехьи кхоанехьи.

Вай дIахьалхашкахьа ме ух советски вахара образа бешхадика белгалонаш дIахо дегIаух. Ленински дешашца аьлча, вайцига толаме дегIаух «сага общежите лакхагIа йола формаш». Хьахиннай наьха керда исторически общность — советски халкъ. ЧIоагIлуш йоагIа общества идейно - политически цхьоагIо, дIахо гаргаух цун ерригa социальни группаш.

Коммунизм хьалъеча, вай общества дерригача вахаре керттера дакъа кхача а доагIаш болхлой классага — эгара дикагIа вIаштIехьаьяьннача, низа чIоагIъеннача сакхетамегIа йолчен къахьегамхой отрядага кхаьчад. Коммунистически идеалашта боарам боацаш чIоагIа мутIахьа йолча цо кхахь мадоагIара дIахо кхухь Россе революционни пролетариата гIулакх: Дерригача дунен тIара къахьегамхой дегаш гIоздаьнна хьеж вай мехка болхлой классага, сийлахь - боккхача Даьхен тIема шерашка а маьрша къахьегача шерашка а цунна карагIдийннача а дувлача а хIамашка.

Турпалча болхлой классаца цхьоагIо э йолаш болх колхозни ахархой. КердагIа йолча техникаца кийчбаь, культурага диллача боарам боацаш чIоагIа дегIабаькхача цар Iалаьмате доккха дакъа доац мохк дегIабоалабеча.

Экономически низ чIоагIбаларца, Iилма - технически прогресса темпаш сихъяларца, халкъа духовни вахар дIаьхий хиларца лакхбала а боагIаш лакхлу советски интеллигенце лоархIам.

Болхлой класса, колхозни ахархой, интеллигенце йохаргйоаца цхьоагIо, вай общественча ерригача классийн социальни группайн мехкарча дерригача къамий а народностий а цхьоагIо — из ба коммунизм хьалъяра доккхий декхараш толаме кхоачашдеш бола низ. Болхлой класс, колхозни ахархой, интеллигенци кхы а дукхагIа шоайла гаргакхувлара, городан юртан юкъера, хьекъалцен физически хьегача къина юкъера дикка йоккхий башхалонаш лерагIа йохаш дIаяхара тIаерзаяь я парте политика. Из, КПСС XXIV съездо белгал мадаккхара, классаш йоаца коммунистически общество хьалъяра керттерча участкех цаI да.

Парте хадданза йоакхо ю социалистически демократи дIахо дегIаккувлара. Цо долла хIама ду къахьегамхой депутатий Советий, профессиональни союзий, Ленински комсомола, мехкарча ерригача общественни организацей гIулакхаш кхы а хьинарегIа хилийтара.

Шерра демократизм — социалистически гIулакхий бакъдарий белгалагIа йола оагIо. Вай демократе принципиальни оагIув сенах латт аьлча, из латт цо сага бокъонаш кхайкаяь ца Iеш, уж бокъонца Iалашъяра тешам луш а хиларах. Советски гражданин мукъаваьккхав хьабе болх ца хилари эксплуатацин, политически къамани дискриминаци санна долча балаех. Ерригa торонаш я цун паччахьалкхен гIулакхашта доал деча, производственни общественни вахаре дакъа лацара.

Советски сага сий, гражданина хила йоагIаш йола цун бокъонаш вай закона берригача низаца лораеш я. Цунца цхьане бокъонца йолча демократизмо, бокъонца долча халкъа Iаьдало, коммунизм хьалъяра сийлахь - доккхача гIулакхо вие дIадех лакха сакхетами бехктокхами болаш хулга.

Цудухьа парте чIоагIъю общества организованность, хIаране бехктокхам лакхбу. Цудухьа лу цо советски наха кхоачамбоацарашца, массе тайпарча ширача замах юхедисачен общественна духьаларчен гIулакхашца машар хургбоацача уйланца кхетам, хоадамболлаш къовсам лоаттабу буржуазни идеологи юкъера духьала. Берригача къахьегамхой коммунистически дог тийша, къахьегамен политически хьинар, сакхетаме дисциплинен корта бола гIулакхаши хилийта гIерт из.

Мехкарча хIара гражданина морально -политически гIулакхаш тоа а деш, парте дIахо а, В. И. Ленина хьийххача тайпара, «болх бергба наьха сакхетама, оамалашта, хIара деннарча гIулакхашта... коммунистически дисциплинен коммунистически къахьегами юкъекхахьара» (Соч. бизза гуллам, т. 41, оагI. 108).

Промышленностен юрта боахамен, къахьегамхой хьал-торо лакхъеча а культурни гIирсаш хьалдена а, советски общества [illegible] идейни цхьоагIо [illegible] чIоагIъеча, халкъий доттагIал [illegible] вай мел [illegible] Коммунистически парте [illegible] Цо [illegible] а цо хувлалуш хьалхале лелаш шийи нийсача къулбана — марксистско - ленински теореца, кхо гIортолга ю Iалаьмате кIаьнкча революционни опытах. Общественни вахара ерригача сферашка белгала Iалаьмате боккха болх бу шун ленински Центральни Комитето, КПСС ЦК Генеральни секретарь Леонид Ильич Брежнев керте латтача Политбюрос, вIаштIехьа а боахаш лостам тел советски халкъа сакхетамеча къахьегама. ХIара коммуниста, хIара советски сага дика дбаз партен паччахьалкхени массе тайпарча вахаран гIулакхашта кулгаладеча Леонид Ильича ше лоаца тIехдаьина доккха дакъа. Уж деррига хIамаш бахьан долаш массане я лоархIаши берригача советски наха дукхазезаши ва из.

Партийни вахара ленински нормаш лоарзагIа ца йоахаш кхоачашъяр, реальноста — хьабечача паькъен. ДIахорча декхарийн — Iилман анализ яр, объективни мах бар — тIаийеш йола решенеш бокъонца нийса хилар — цу оагIонаша белгалбоах вай партен цун Центральни Комитетен гIулакхаш. ДIахо массе оагIорахьера дегIайоалайир уж берригa мохк дегIабара воздействи яь йола ЦК октябрьски (1964 ш.) Пленум хинначул тIехьагIа. Из пленум геттара боккхача лоархIаме хилар КПСС-ен советски паччахьалкхени исторе чухь, дегIаеначa социализма хьалаша мяяххара бола политически никъ кийчбара.

ДIадахача итт шеро хьахьекхар парте политика боккха низ, КПСС XXIII-чен XXIV-чен съездий, ЦК Пленумий решенешен уж кхоачашъярои хьахьеккхад, халкъои партен шоаш лаьрхIар чурча гIулакхашка санна, иштта арахьарча гIулакхашка а лерргIен хадданзен чакхдоахаш хилар. Цар дешан гIулакхан юкъе юкъ йолац.

Къаьгга хьахьекхар иштта парте йохаргйоаца цхьоагIо а, хIаьта из гучадаьлар ший башха-дика беркат тахан вайна бIаргадайташ дола партен халкъен творчески хьинар керда айдаларах.

Укх тIеххьарча шерашка партийни строительства ленински принципаш лоаргIа ца йоалийташ чакхъяхара лерда тIа кхы а дукхагIа чIоагIденнад, денал долашагIа хиннад КПСС мутIераш. Советски коммунисташ айкха кхотабеннаб эшаергIоацача марксизма - ленинизма байракха гоннахьа.

15 миллион совгIа коммунист шийна чулоацаш йола вай ленински парти — из я халкъа политически баьчча, цун сийле, эхь-эздел, хьекъал.

Парте низ сенах латт аьлча, из латт, илейно кхотаенна из хиларах, нахаца хедаргдоаца бувзамаш цун хиларах. Къахьегамхой хьашташ — уж цун хьашташ да.

Халкъ боарам боацаш чIоагIа теш партех. Цо боккха мах бу из шийх тешарах, доккхал ду ше из боа ца барах, советски халкъа бIубенна коммунизма коталонга а дугаш.

## II. ХАЛКЪИЙ МАШАРИ КХЕРАМЗЛЕИ ЧIОАГIЪЯР ДУХЬА КПСС-о ЛОАТТАБУ КЪОВСАМ—ОКТЯБРА ВАСКЕТАШ КХОАЧАШДАР

Новкъостий! Октябрьски революци котъялар цхьан мехка социальни строй хувцара маIан долаш хинна Iацар. Цо хьалхагIе а хоам бир эксплуатаце, империалистически Iазапа, низаш тIалоаттадара, тIемий лардa тIа латта дунен ерригa порядок дIаяргхиларах. Цунгара лархIа дIайолаелар хIанзарча дунен сибат овлангара хийца йола революционни эргалоний зама.

Дуне дегIадара къоастамбеш йола фактор а хинна дIаэттай тахан дунен социализма система, дунен халкъашта юкъера болхлой класс, деррига антиимпериалистически низаш. Бокъонца, хила мадоагIара законагIа да, дунен тIа хIанз хинна хувцамаш, эгара хьалха, дунен халкъашта юкъерча аренера низий соотношени машара, демократена, социализмена пайдана йолча оагIорахьа хувцаялар бахьан долаш вIаштIехьдаьнна хилар.

Карл Маркса аьнна да бакъ дешаш: «Ший экономически къелцен политически Iовдалцен къаьнара общество санна йоацаш хьахул дунен халкъашта юкъера принцип — машар а болаш йола керда общество» (К. Маркси, Ф. Энгельси, Соч., т. 17, оагI. 5). Октябрьски революце, сийлахь-боккхача Ленина дерригача халкъашкен правительствашкен бав тIехьехам бар нийсхони демократически машар.

Коммунистий парте ленински арахьарча политика байракх капиталистически гома юкъе вай мохк цаI мара ца хиннача ханарча цу шерашкарча халонаштен тоджамаштен юкъе гIолла чакх а яьккха хьаенай. Цунца чакхдаьннад вай советски халкъо, цун сийлахьча Германиарча Низаша гитлеровски тIема машина йоха а еш, фашистски Iазапах Европа халкъаш мукъадаьхача Сийлахь - боккхача Даьхен тIема цIера юкъе гIолла. Цу байракха тешаме йолча Советски державо тIом чакхбаьннача ерригача хана чIоагIгIа лорабу халкъий машари кхерамзлен.

Ах бIаь шу хьалхагIа санна, тахан а пролетарски революцегара ондаювлаш хьайоагIа Советски Союза арахьара политика — из я ший маIанга диллача классови, интернациональни йола политика. Цо советски халкъа, социализма мехкий халкъий хьашташ хьаллоаттадаь ца Iеш, хьахьокх дунен тIа эгара хьалха латтача низа — дунен халкъашта юкъерча болхлой класса, берригача къахьегамхошта машар безаш хилар а.

Нагахьа санна хIанз дунен халкъашта юкъерча хьалашка дувлаш долча цIенхашттарча диначa аьттоний уйла йича, тIех ца доаккхаш ала йиш йолаш да, уж деррига а мичча беса дувзаденна а КПСС XXIV съезда машара Программаца дувзаденнад аьнна.

КПСС ЦК Отчетни доклада тIа Леонид Ильича хьаоттаьяча а съездо массава раьза а волаш къоабалъяьча а цу программо, вежарашха долча социализма мехкацца цхьана вай чакхйоахаш йолча программо долла хIама чулоацаш хьахьокх общество дегIаяра эша объективни хIамаш, дунен халкъашта юкъерча вахара эша объективни хIамаш, хIанзарча этапе социалистически паччахьалкхений машар безача политико лерхIаш дола керттера хIамаш. Машара Программа чакхъяхар бахьан долаш де вIаштIехьдаьнна доккхий позитивни хувцамаш хIанз массане а къоабаллеш да. Цудухьа кхы къамаьл а доацаш бакъде йиш йолаш да вай, цо дерригача дунен халкъашта юкъерча хьала кIоаргта воздействи яь хилар, хIана аьлча машара тIехьа мел лаьттараш цо хьалдача идеяшца кийчбаьндаьи дунен халкъашта юкъера кхоххам кIаьдбар а тIема кхерам дIабаккхар а духьа лоаттабеча къовсаме хьадда декхараш оттадаьндаьи.

Цхьабакъда башха дукха ха йоацаш а тIехьа 2—3 шу хьалхагIа мара доацаш, дерталаш бар доазол дехьа машара Программа аьттув баргбац яхаш шейхад бувлаш. Цу тайпара харц шайхаш бегбаьхар вахаро.

Кхетадеш да, XXIV съезда исторически решенеш тIа оттаьяча проблемаштен декхараштен гоннахьа, дунен арене ира политически къовсам латташ хилар, Къыдар хург ма дий аьнна хетадала хала а дар. Цхьабакъда керттердар гуччахьа да: машара Программа толаме кхоачашъеш я. Арахьара хьалаш хьалхагIа цIаккха а ца хиннача тайпара аьттув болашагIа да тахан.

Цу деррига хIамашта тIехьашка латт Советски паччахьалкхен машар беза политика, советски наха са ца кхадеш хьийгача къиво хьабаь экономически оборонни низ. Цунна тIехьашка латт парте, миллионаш болча коммунистий отрядо тIагIертта беш бола болх. Цунна тIехьашка латт, чухьа гIирсаш хьалдара гIулакхашка а санна КПСС Центральни Комитето, цун Политбюрос, Л. И. Брежнева ше а хIара денна кIаьд ца луш чакхдоаха гIулакхаш.

Советски Союза къахьегамхошта, доазол дехьарча миллионаш а миллионаш а болча къахьегамхошта бIаргагу, вай гIулакх бакъ хиларах, машар бахьан долаш, социализма сийлахьа идеалаш бахьан долаш Леонид Ильича чакхйоаха ленински политика бакъ хиларах йоккхача талантацен дог тешадеш болча боккхача низацен дунен халкъашта юкъерча арене сел хьинаре массе оагIорахьара бу болх. Дунен халкъашта юкъера тайп-тайпарча форумашка дукхагIча хана вай мировоззрена геттара гаьна болча политически общественни деятелашка вIашагIкхийттача хана хьай бIаргаца бIарга а гуш дог теш хьа Леонид Ильича дош мел деза да, цун авторитет мел лакха я а ховш. ХIаьта дунен политика бIарзагIа йола проблемаш къоастаяра тIадерзадаьча цун дешашта тIехьашка, цо хьегача къина тIехьашка латт сийлахь-йоккхача социалистически держава авторитет, сийлахь-йоккхача парте авторитет.

Баржарга диллача шийна нийсса кхы цхьаькха боацача машари социализми бахьан долаш лоаттабеча къовсаме цхьан мугIаре э этта долх вай вежарахха йолча социалистически паччахьалкхенашца, вIаши дага а дувлаш юкъарча позицешкара лув вай. Социалистически содружество — из я хьалхалаттача идеологе юкъарал, леррхIарий цаIал, къахьегамхой интернациональни солидарность бIарччача цхьан эпар чу вIашагIкхийтта цхьоагIо. Нах иштта барта хинна моттиг исторена йовзаш яц!

Социализма мехкаша, вIаши новкъостал а деш, хьал а лоацаш, шо-шоай экономика дегIайоалаяра темпаш сихъю. Дика ховш да, ВIаши Экономически новкъостал дара Совета юкъе доагIаш дола мехкаш — дунен тIа эгара лертIагIа дегIаухача паччахьалкхений группа йолга. Социалистически содружества мехкашта юкъерча айххача бувзамаша, мадарра аьлча, шоашта юкъе лоац партийни паччахьалкхени гIулакхий ерригa сфераш. Цар кхерамзлен чIоагIале — Варшавски Договор. Цун организаце доазонел чухьа эргадоахаш тоадеш да вежарашха долча мехкаша машара гIулакха духьа цхьана леладу машарен тIемен гIулакхаш. Социалистически паччахьалкхенаша, къаман хьашташ бIарччача содружества хьаштащца цхьана тар а деш, маьхера опыт Iоавьй шоай арахьара политически гIулакхаш цхьана леладара даькъе.

Содружества мехкаша цхьана къахьегарах эIамига толамаш даьхадал. ХIаьта карагIдаьннача эгара доккхагIа долча хIамаех цаI — Германски Демократически Республика йизза ший лоIамера суверенни паччахьалкхе санна чIоагI а яь дIаоттаяр. ХIама хиланзар немецки лаьттан тIа керда общество хьахилара империалистически гIозараш духьале е гIертарах: хIанз ткъаь пхиъ шу дIадаьннад социализма малхбузехьарча доазонашка цун тешаме форпост а йолаш ГДР хьайоагIа.

Из Германски Демократически Республика халкъа йоккха котало, социализма мехкий юкъара котало я!

Германски Демократически Республикои цунца цхьана цун доттагIашен цхьоагIонхошен белгалъяьккхар республика хьаяь 25 шу дизара юбилей. Из доккха, ерригача социалистически содружествана юкъара дола цIей дездеча яр Леонид Ильич керте а волаш йола вай партийно-правительственни делегаци, ГДР, кулгалхошца цхьана чIоагIгIа дегаш айденна хьийжар вай социализман машарен идеалашта шоаш тешаме хилар хьа а хьокхаш, социалистически Берлина улицашка гIолла чакхбувлача дуккха эзараш болча республика кагирхой, къахьегамхой сийлахьча маршага.

Вай дог тийша да, ГДР бакъъяь тIа ца эцаш хинна империалистически политика йохаш санна цхьаькха социалистически мехка — Кубайна яь блокада а йохаргхиларах.

Социалистически содружества мехкашта карагIдувлараш, цу даькъе хадданзен тешшамен цар экономика дегIаахар а, капитала дунен чурча хIанзарча хьалал тамашийна чIоагIа эргаш да.

ДукхагIа йола капиталистически паччахьалкхенаш дуккхача мехкашка цхьан ханна производства лаьгIъяларцен хьабе болх боацараш бебарцен цхьана дегIаухаш йолча кънзача инфляце бож-моарзагIана юкъе тоIаяь йоахк. ЛаьгIлуш яц валютни халонаш, кIоарглу дукхагIча хана ала бахьан а долаш энергетически кризис оалаш бола энергетически кегар. Уж деррига хIамаш беза мухь а хиле къахьегача наьха белаж тIа дувш. Экономике хIанз санна чIоагIа халонаш тIаэтта хиннаяц капитализмана дунен шоллагIча тIема хана денз.

Малхбузене шоай хур ду чIоагIлуш латтача кризисни гIулакхий бахьан лаха, царна дарба дергдола молхаш хьае гIерташ. Цхьабакъда уж гIертарах аьттув балац, хIаьта из ца балар цхьа бахьан доацаш а дац. Цу гIулакхий бахьанех дола деррига бакъдар дувца магац, хIаьта нийсагIа аьлча, дувца лац буржуазни политикашта. Хьоахадеш дац, хIанзара халонаш доккхача даькъе дуккхача доккхийча капиталистически мехкашка экономикана милитаризаци яр, цар тIема бюджеташ хьалйизар бахьан долаш хиларах дола бокъонца бакъдар. Долче, белгаларча гIозараша лелаеча политико—герзаш Iоадара политико юхадетташ латт гIулакх.

Новкъостий! Укх тIеххьарча массеха шера Советски Союза, социалистически содружества мехкий, дерригача прогрессивни машар безачен низашца бувзам а болаш, цхьана гIулакхаш а леладеш вIаштIехьдаьннад событей ледам машар чIоагIбаргахьа, машаре дахара ленински принципаш чIоагIъяргахьа лостабе. Массе оагIорахьара бакъдаь ала йиш йолаш да, вай денощка шерагIа наьха тIа яьнщай Октябргара хьайолаенна паччахьалкхенашта юкъера гIулакхаш хувцадалара процесс.

Довзаш долча бахьанегIа къаьстта лоархIам болаш да Советски Союзан Америка ВIашагIкхийттача Штаташтен юкъера гIулакхаш тоададар. Советско - американски паччахьалкхенашта керте латтараш кхозза вIашагIкхетар бахьан долаш дукха хIама даьд цу гIулакхий маIан конфронтацеца а ца доаккхаш, вIашка кхохкадаларца а ца доаккхаш, машаре цхьана гIулакхаш леладарца белгалдаккхара. Шин мехка общественни строеши идеологеши вIашдухьала яле а, СССР-ан США-ни юкъера юкъмоттиг тешшаме дегIаахаргахьен тоаяларгахьен дуг гIулакх парте леррагIа.

Советски, американски, дерригача кхыча халкъий хьашташ цхьатара нийслуш йола керттера область — из да машар лоаттабари чIоагIбари. Духьхьал цу ларда тIара хьалъеш я ВIашагIкхийттача Штаташца вай соглашенеши ваIадаши. Эггара хьалхагIа из ала доагIа ядерни тIом ца хилийтара чакхдоахача гIулакхий хьакъехьа яьча соглашенехи СССР-ан США-ни юкъерча юкъмоттигий лардехи.

ВIаши дага а ювлаш цу оагIорахьа гIа боах шин паччахьалкхено стратегически наступательнии оборонительнии герзашта доазув оттадара. Цу лоархIамеча деша хьакъехьара советско - американски переговораш дIахо еш я. Шоай стратегически герз алсамдаккхара гIулакха мамогга дукхагIа сабар долаш хилара шинна а махка бaрт вIаштIехьбаккха гIерт Советски Союз. Уж герзаш, дукхалген дикалген диллача, дIахо Iоаделга соцадергдола бaрт вIаштIехьбаккха гIерт вай. Бакъдар аьлча, моллагIа соглашени вIаши цхьатарра гIойле йолча принципаш маIакхара, вай кхерамзлена зе дергдоацаш хила еза.

23—24 ноябре Владивостока районе вIашагIкхетаргволаш ва Леонид Ильич Брежнев США президент Дж. Форди. Вайна хетачох, боккха лоархIам болаш хургда из советско - американски юкъмоттиг дIахо дегIайоалаяра. Вай, вошагI оагIонгахьара, из де гIертаргда.

Парте даим ший теркама юкъмоттиге лоаттаду Европерча хьалаца дувзаденна дола дешаш. Варшавски Договора юкъе дакъа лоацача вокхарца цхьана дукха хIама даьд вай европейски континентера политически климат наькха санна унахцIенача хьал тIа оттаярга, дунен шоллагIа тIом бахьан долаш Европе нийсъенна политически территориальни реальносташ дунен халкъашта юкъе-правови чIоагIъярга кхоачаваь йола дуккха йоккхий арахьара - политически акцеш чакхъяхара. Тахан гуччахьа да хьалхагIа хинначул европейски паччахьалкхенашта юкъе цхьана гIулакхаш леладара дуккха а аьттув болашагIа дола хьалаш.

КIезига ха яьнщац Советски Союзан Францехен юкъера гIулакхаш дикача боарам тIа латта. Уж вIаши гаргаяхара ларде ондо база я, лоархIаме дакъа лаца деза цо европейски дунен тIарен кхоххам кIаьдбеча. Опыто цкъа санна дуккхаза а бакъдаьд, къаьстта а историе голаш еттача, шинна а мехка, шинна а халкъа царна юкъе доттагIали барти хулга эшаш хилар. Дог тийша хила мегаргда, 5—7 декабре Францехургволча Леонид Ильич визит цу гIулакхашта аьттув болаш хургхиларах.

Советски Союзо боккха лоархIам бу Германе Федеративни Республикацарча кердача гIулакхий. Шинна а паччахьалкхено лаьцача дIаяхача ханах юкъейиса новкъарленаш дIаяхара, цхьана леладу гIулакхаши вIаштIехьдахара тIаберзабаьча наькъо хьахьекхар СССР-ен ФРГ-ен хьашташка диллача а иштта бIарчча хьайицача Европера машаря кхерамзлен чIоагIъярга диллача а ше боккъонца нийса хилар. Цунна дола керда тешал — шин мехка юкъера политически юкъмоттиг экономически цхьана леладу гIулакхаши дIахо дегIакхувлара доккхий дешаш бокъонца маларра дувцаш дукха ха йоацаш Москве ФРГ канцлераца яьча переговорех хьахинараш.

Советски Союзах лаьца аьлча, Германе Федеративни Республикаца цIенхашттан йIахьхача ханен ший гIулакхаш леладе кийча я из.

ХIанз укх ткъаь итт шера толаме дегIаухаш хьадоагIа цхьана леладеча гIулакхашта дика масал дола лоаллахарча Финляндеца этта дика гIулакхаш. Из къаьгга хьахьекхар СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель Н. В. Подгорный керте лаьттача советски паччахьалкхен делегаце Хельсинке дакъа а лоацаш хиннача. Советски Союзан Финляндене юкъе тоам бара хьакъехьарча соглашене ткъаь итт шу дизар дукха ха йоацаш дездаро.

Вай мехко бокъонца дIахьокх, ерригача европейски паччахьалкхенашца шерра цхьана гIулакхаш леладе из гIерташ хилар. Хьинаре дакъа лоац вай ха хьатIаэтта политически проблемаш къоастаеча, йоккхий масштабаш йола экономически проекташ чакхйоахача, культурни обменаши контакташи шеръеча. Цхьабакъда, Европа машара позицеш тIа чIоагIъяра шин оагIонна юкъера юкъмоттиг дегIайоагIилга коллективни ларда тIа кхерамзле Iалашъяра хьегача къинца цхьана тардергдола гIулакх данза дарглац.

Деш дола къамаьл эгара хьалхарча аргIанна кхерамзленен цхьана гIулакхаш леладарен йола ерригача Европа юкъара совещани толаме чакхъяккхара хьакъехьа да. Совещане машари кхерамзлен паччахьалкхенашта юкъерча гIулакхий закона боарам тIа йоаккхаш айергйола лоархIаме решенеш паччахьалкхенашта керте латтараша тIаэцар догдоахаш да Европа халкъаш. ХIанз а из кхетаданза болча, лоадамбоаца расчет доккхийча хIамайл лоархIамегIа хеташ болча Малхбузехьарча деятелаша уйлае еза, совещане балха шоашкара новкъарле ерца шоаш шоашта тIаэцача бехктокхама. Из дикаца чакхъялара аьттув бола хьал хулийтаргда Центральни Европе герзашцара низаши герзаши кIезигдара проблема а тIехьа кхыдола дешаш а къоастадара.

Укх тIеххьарча шера Европе хиннача дикача хувцамех дувцача хана вай раьза хинна белгалдоаккх, Португалера фашистски диктатура режим дIаяьккхачул тIехьагIа цу мехкаца лерттIа, аьлча харцахьа хургдац, доттагIал дола, гIулакхаш оттадар.

ДикагIча оагIорахьа хувцаденнад Грецецара вай гIулакхаш а. Гречески халкъ дуккхача шерашка гIабаш теха доаладеш йола тIема-фашистски режим тIакIалтIакхессай. Из — Греце демократически машар безачен низий толам, хIаьта цу низех бола тешам гречески халкъа цIенача дег тIарча доттагIий цIаккха байна а бац.

Кхоххам кIаьдбарах даьннача цар толамаша биххе денз чулацар иштта азиатски континент а. Империалистически агрессеца лоаттабеча къовсаме наьха санна котало яьккхай Советски Союзо хоадамболлаш хьаллаьцача вежарашха долча вьетнамски халкъо. Вай парте, вай мехко бокъонца дIахьекхад интернациональни декхара ше тешаме хилар. Ерригача Индокитае а санна, Вьетнамера гIулакхаш бокъонца лертIадахар лоархIаме да хIанз. Сайгонски режим Парижски соглашени юкъагIъяккха гIертаргдоацаш юхаяккханза яргъяц. Уж соглашенеш йизза кхоачашъе езаш я.

Эгара ирагIа йола проблемаш переговорий нетола хьалхашка къестае йиш хилар дог теша а деш хьахьокх Индостански ахгIайрен тIара хьал дIахо а лертIадоалаш латташ хиларо. Советски Союзо кIезига хIама даьдац цу гIулакха. Вай дIакхайкаду. вай мехко хьега къа дешаца юкъарчал доацаш хьашт долча паччахьалкхенаша — дунен халкъашта юкъе вай цхьана леладеча гIулакхаша шоаш массане а машара гIулакха боккхача лоархIаме хилар хьахьекхачи Инде санна, иштта вай дика гIулакхаш тоссаденнача Пакистанои Бангладешои чIоагIгIа лоархIаш хилара воаш, раьза хилар.

Сийлахь-йоккхача азиатски державацара — Индецара айкха доттагIала гIулакхаш Азерча а Азед дIахорча а машара лоархIаме фактор а хинна дIаэттад. Цхьана леладеча советско-индийски гIулакхий оагIош Iалаьмате дукха я. Советски паччахьалкхено дIахо а долла хIама дергда цхьана леладу уж гIулакхаш чIоагIдаран дегIаккувлара.

В. И. Ленина ханашкара денз чIоагIача доттагIало ювзайолийт Советски Союз вай лоалахочунца Афганистанаца — вай мехкаца дика лоалахол леладара тIаберзабаь никъ леррагIа чакхбоахача, группировкашта юкъе ца яхара политика чIоагIа лелаеча паччахьалкхенца.

Японецара дикача лоалахой гIулакхаш дегIакхувла гIерт вай мохк, экономически меттел, политически а, даькъе. Ше хила йоагIача тайпара Япони кийча хиларга хьежаш да гIулакх.

ТIагIертта наIарах хIама ета Азерча мехкаша, цхьана къахьегарца цу континенте тешаме кхерамзле Iалашъянза ярг ца хиларо. Цу наькъа тIара халонаш яйе дага долаш хIама дац вай, хIаьта а вахаро ше дIадех, азиатски паччахьалкхенаша вIаши дага а ювлаш Азе халкъаш тIемехи агрессехи мукъадоахаргдолаш йола кхерамзлен система кийчъелга.

ХIанзарча хьала белгалагIа йолча оагIонех цаI сенах латт аьлча, из латт, машаре дахара принципаш Советски Союзо, вежарашха долча социализма мехкаша къахьегарах паччахьалкхенашта юкъерча гIулакхашта тIа-тIа дукхагIа юкъехухьаш хиларах. Уж принципаш дунен халкъашта юкъерча практикана юкъеяха ца Iеш, тайп-тайпара социальни строяш йолча паччахьалкхенашта юкъе яьча дуккхача соглашенешка юридически чIоагIъеш а я.

Ленински денощка денз хьа къовсам лоатта а баьб, дIахо лоатта а бергба вай мехко герзий балех адамле мукъаяккхар духьа. Вай харцахьа лоархI герз дIадаккхара духьала бараша харцонашца наьха сакхетам тувлабар. Герз дIадаккхара духьала бараша харцонашца наьха сакхетам тувлабар. Герз дIадаккхара даькъе толам балга е ца балга паччахьалкхений политиках а эгара хьалха йоккхийча державай политиках а тийша да, хIаьта, ховш мадарра, уж ерригаш а латтац герз Iоаделга соцадара позицеш тIа.

Советски Союзо дуккхаза а дунен халкъашта юкъерча йоагIа йолча форумашка ювцийта дIачутийнай герз, хьаштдале массане а цIендаьа, дIадаккхарах йола предложенеш.

ХIанз ООН Генеральни Ассамблее ювцаш я Советски Союза керда инициатива — тIема гIулакха гонахьенна еш йола воздействи ехкара хьакъехьа. Из лоархIаме предложеня хIанзле а шерра хьаладцай дунен халкъашта юкъе.

ХьалхагIа а санна, эгара лоархIамегIа дола декхар ла ядерни герз дIахо доаржа ца дайтар духьа эффективни гIулакхаш чакхдахар. Цу оагIорахьа дIахо а къахьегаргда Советски Союзо.

ДIахо а герзаш Iоадеш латтачен империалистически реакце, агрессе низаша леладу тийша балхаш соцаш доацачен хьалашка вай парте, цун Центральни Комитето, Советски правительства лаьгI ца йолийташ уйла а ю, ерг а я Советски Союза оборонни низ чIоагIбара. Парте, дерригача советски халкъа лоIам дIа а хьокхаш, дIахо а долла хIама дергда мехка кхерамзленна, вай доттагIийи цхьоагIонхойи кхерамзленна гоннахьа диззан тешамен ха оттадара.

Октябра ханашкара хьаболабь хьабозлабу КПСС-ои Советски паччахьалкхенои шоай къаман кортамукъале, политически экономически лоIам бахьан долаш къовсам лоаттабу халкъаш хьаллацара тIаберзабаь шоай принципиальни никъ. Азерча, Африкерча, Латински Америкерча дегIаухана дуккхача паччахьалкхенашца вай цхьана леладеча гIулакхашта ларде улл из никъ. ХIаьта колониализма ший позицеш лоаттае хIанз а вIаштIехьдоалача маттигашка цунна духьала къовсам лоаттабеча халкъашта хов, Советски Союзо шоай оагIув биза хьаллоацаргболга.

(Нистедоалар 3-ча оагIо тIа).

# ОКТЯБРА НАЬКЪАГIА — КОММУНИЗМАИ МАШАРЕИ ГIУЛАКХА КЕРДАЧА КОТАЛОНАШКА

(Йистедоалар. Долалур 1-ча, 2-ча оагIон тIа).

Социалистически дегIаухачей пачхьалкхенаша цхьана леладу гIулакхаш чIоагIлу дунен халкъашта юкъерча аренса. ДукхагIйолча лоархIамеча проблемашта цхьана да вай. Цо кхоххам кIаьлбара пайдана йолча оагIорахьа шеръю юкъарча антиимпериалистически фронта база, дикагIйола торонаш хулийт машара гIулакх дIахьалхашкахьа дахьара санна, иштта къамий-кортамукъален къовсама а.

Вай деношкарча практико дуккха масалаш гойт дегIаухача мехкаша дунен халкъашта юкъера проблемаш къоастаяра чIоагIа влияни еш хилар хьахьокхаш. Социалистически пачхьалкхенаша шоаш хьаллоацаш хиларахког гIортолга а еш, цар тIа-тIа толамегIа лораю шоай законни бокъонаши хьашташи.

ХIанзле а ала мегаргдолаш да, юхейнсача колониальни импере тIеххьара сахьат хьатIаьттад аьнна. Вай къоабалбу шоай халкъий паргIатон кортамукъален бахьан долаш дукхача шерашка вIаштта къовсам лоаттабу, цига доккхий толамаш даьха Гвинея-Бисау, Мозамбика, Ангола патриоташ. Гвинея-Бисаух лаьца аьлча, из мохк хIанз ООН-е дIачуийцаб, дунен халкъашта юкъе шерра къоабалбаь тIаийцаб.

Дукха ха йоаццаш ше къамаьл деш Леонид Ильич Брежнева белгалдаьккхар: «Кхоххам кIаьлбар духьа лоаттабеча къовсаме даьха толамаш, шеко йоаццаш, доккхий да, цхьабакъла цунах сатийна Iоховша цхьаккха дича а мегаргдац. Дунен халкъашта юкъерча вахаро керда проблемаш хьаувттаю, хIаьта къаьнаръяраш а дукха йисай хIанз а къоастаяь ца йоалаш».

Вай бIаргаш дIадувшаде дезац, дуне «шийлача тIема» ханашта юха тIадига ловш дола доалера низаш хIанз а долаш хилара. Цудухьа халкъий машари кхерамзлеи еза йолаш мел бараш чIоагIа фе хила беза, машар бахьан долаш лоаттабеча къовсаме кхотабала беза.

НАТО милитаристски гIозарий бехкагIа цу блока тIемей политически махинацей объект а хинна дIаэттар Кипра кхел. Кипрски деша а дунен тIа сий деш йола леррагIа чакхйоаха позици лоац Советски Союзо вай доттагIашен. Вай къовсам лоаттабу из пачхьалкхе шийн лоIамеи территори бIарчча йолаши хилийтар духьа, чIоагIа латт вай Кипра чурча гIулакхашта кхы мехкаш юкъе ца гIертийтара тIехьа, цун лаьттан тIара кхыча мехкий бергига бIу арабаккхараи шоай чура гIулакхаш шоашка къестадайта киприоташта торо ялараи тIехьа.

ХьалхагIа а санна чоалханеи кхерамеи долаш дус Гаргарча Малхбоалера хьал.

Шийна гIо дераца хьал а лоацаш Израиль шийга дита гIерт агресси бахьан долаш ше дIалийца Iарбий лаьтташ. Тель-Авиве, гучох, хIанз а дIаьнлаяц шовинистически угар, цига герза низах бIубенна ба. Цхьабакъда из цIенхаштта кхерам ба, хIаьта тIехьарча аргIанца боацаш Израила шийна а болаш. Советски Союз цIаккха а юха ца йоалаш Гаргарча Малхбоалене нийсхо йолеи чIоагIеи машар оттабара тIехьа латт. Цхьабакъда из де вIаштIехьдаргдац дIалийца Iарбий территореш Израило шийга мел лоаттаеча хана, Палестинерча Iарбий халкъа законни къаман бокъонаш Iалашъялица йолча хана. Палестински Iарбашта шоай пачхьалкхел а хургдолаш шоай мукъагIа а хинна дIаоттара законни бокъо Iалашъергъяц ала йиш яц цхьаннега а. Iарбий халкъий, цу даькъе Палестина халкъа а, нийсхон къовсам хьал а лаьцаб, хьал а лоацаргба Советски Союзо. Женевски машара конференце болх кхы тIехьа ца боахаш юха дIаболабара тIехьа латт из.

Дукха ха йоаццаш хьакхайкадир. Египта президента Анвар Садата вехарагIа 1975 шера январе Каире гIоргва Леонид Ильич Брежнев аьнна. ХIанз цу деша тIайийрзай дерригача дунен уйла. Бакъдар аьлча, — из-м кхетадеш а да. Iалаьмате боккхача лоархIаме хургъя визит. Машара тIехьа, халкъий бокъонаш лораяра тIехьа мел латтараша къоабалъергья из.

Дерригача прогрессивни адамаша дагахь эгIазал йолаш протест ю чилийски военщиноцIий Iоухийташ леладеча гIулакхашта духьала. Цо халкъа террора политика лелаю. Цхьабакъда дог тийша хила мегаргда, паргIато езаш долча Чиле халкъо хIанз а шийтIеххьара дош алакза хиларах. Цун оагIонгахьа я советски наьха вежарий солидарность, цун оагIув хьаллоац цар.

Советски наха хоадамболлаш хьалех хунто лелалу зуламаш социаделга, набахтенашка Iазап озаш боахка Чиле патриоташ, чилийски халкъа тешаме воI новкъост Луис Корвалан хьахецилга.

Дунен тIа кхоххам кIаьдбара духьала бараща барт вIашагIкхийттаб Китая хIанзарча кулгалхой. Цар шоай политика Советски Союзан социалистически содружествацей духьаларча къовсама тIаерзаяьй, дунен халкъашта юкъе машаре цхьана гIулакхаш леладелга вIаштIехьдаккхара новхьарле е гIерт уж. Вай парти духьал йиттай, увттарг а я дорхагIа йолча империалистически реакцеца барта бахара тIалерзадаь Пекино лелалеча цу тайпарча гIулакхашта. Цунца цхьана вай, хьалхагIа а санна, лертIадаха гIертаргда советско-китайски гIулакхаш, воай тарлуш мел дола хIама дергда Советски Союзаи Китайски Халкъа Республиканеи юкъера доттагIала гIулакхаш юхаметтаоттадара. Из советски санна, иштта китайски а халкъа хьашташта мехттара да аьнна хет вайна.

Новкъостий, реакце чIоагIа духьале йой а, Октябро дIадоладаь дунен революционни эргалонаш елга юхакъовлалургдоацаш дола, дегIа а ух, чIоагI а лу.

Адамлено даьккхача хIара кердача дено бакълу «Иштта Iалаьмате сиха дуне дегIаахара керттера бахьан цуна керда бIаьш а бIаьш а миллионаш бола нах юкъеозарда» яха ленински деша нийса хилар.

ДегIаухаш латт машари социальни прогресси бахьан долаш тIагIертта къовсам лоаттабеча общественни низий, классий, партей болам. Цунна дола къаьта тешал да тIа-тIа шерагIа даржаш латта капитала мехкашкара классови къовсамаш.

Цу къовсаме хьалха латт тохкамах чакхбьина, цун кулгалхо а болаш бода дунен коммунистически болам.

Марксизмана - ленинизмана тешаме хилар, империализмана духьала лоаттабеча къовсаме цхьоагIо хилар эшабергбоаца дунен коммунистий болама низ ба.

Цу дерригаа хIамаша дог тешаду дерригача дунен къахьегамхошта дIахо кхи а доккхагIа классови толамаш карагIдувргхиларах.

КПСС-о вежарашха йолча кхыча партешца цхьана дерригa низаш тIаухийт, ухийтарг а да принципиальни, марксистско-ленински ларда тIа коммунистически мугIараш кхоталулга дегIакхувларах чIоагIдарах. ХIаьта из — ленински васкетех цаI, цудухьа парте лоарзагIа ца доаккхаш кхоачашду, кхоачашдерг а да.

Дерригача дунен тIара машар бахьан долаш, халкъий кхерамзле бахьан долаш къовсам а лоаттабеш, парте кхоачашду дунен халкъашта юкъерча коммунистически болхлойи болама хьалхашкара. дерригача дунен халкъашта хьалхашкара шийн интернациональни декхар. Цун кIоаргга принципиальни нийсей арахьара политика массава раьза а волаш къоабалъю советски халкъо.

* * *

Новкъостий! Вай Даьхено сийленца лелаю йожаргйоаца революце, коммунизма, машара байрах. Коммунизма идеалаш чакхъяхар духьа лоаттабеча къовсаме Октябра мехка карагIдувлача тIехдаьша доккхийча хIамаша дерригача адамий уйла шоашта тIаувз.

Политически къахьегамен хьинар чIоагIа айденна а долаш долх вай пятилетка тIеххьарча этапа чу, 1975 шера рубежага довл. ХIанзара пятилетка чакхйоала шу хинна Iергдац из шу. Из цунца цхьана кердача, нтталагIча пятилеткана — дикала, эффективноста, халкъа хьал-торо дIахо лакхъяра пятилеткана хьалхара шу а да.

Советски наха дика кхетаду: мехка кхоане цун таханарча денах дIакъоастае йиш йоацаш я. Тахане кхоанени из реальни бувзам пятилетка къахьегама ритмах, яхь шерра яржарах, вайна карагIа мел дувлача хIамаех гуш ба.

Сийлахь-доккха лерхIар кхоачашде цхьатарра ловш хиларца кхотаенна я турпал болхлой класс, сийлахьа колхозни ахархой, къахьега интеллигенци — 250 миллион дола дерригa советски халкъ.

Даькъала хилда советски халкъ — коммунизм хьалъеш доаллар!

ЧIоагI а лойла, тоа а лойла Октябра даьхе — Советски Социалистически Республикай Союз!

Даькъала хийла Коммунистически парти — тохкамах чакхъяьнна вай баьчеи ерригa вай коталонаш вIаштIехьйоахари!

**(А. А. Громыко доклад деттача тIоараша цкъа санна дуккхаза а юкъагIъяьхар).**

# ЦIЕЧА МАЙДАН ТIА ХИННА ТIЕМА ПАРАД

(Йистедоалар. Долалур 1-ча оагIо тIа).

Юха а майдан тIа талгIаща лек кхозза аьнна «Ура!» Ек артиллерийски салют. Эзар турба йолча вIашагIтехача тIема оркестро локх Советски Союза гимн.

Исторически музея оагIонгахьара хьахоз цхьатарра етта фаташ. Эскарий парад массаза оттадаь хиларца хьаелл къонача фатанчаша — Московски тIема - музыкальни школэ хьалкхебераша.

ЧIоагIгIа гIа боахаш боагIа Ленина орден, Суворова орден лелаеча, Краснознаменни М. В. Фрунзе цIерагIча тIема академе дешаш бараш. Хьалха шершаш я дуккхача ордений ленташ доахка тIема байрахь. Академе колонне — доакъойи подразделенейи хургбола командираш. Уж ба лакха говзал йола специалисташ, Коммунистически партенеи советски халкъан доазув доацаш мутIахьа бараш.

БоагIа Ленинен Октябрьски революцен орденаш лелаеча В. И. Ленина цIерагIча Краснознаменни эскарай флотаи эзараш политболхлой беннача тIема - политически академе дешаш бараш, салтий дог айду ленински дешаш оалаш, Даьхе доазув доаццаш дуккхаеза уж Iомабеш, денал гойта тIахьехаш бараш.

Парадни колоннаща Мавзолейна хьалхашка гIолла тIехбоал мехка эгара къаьнагIа йолча Ленина, Октябрьски Революце, Суворова орденаш лелаеча Ф. Э. Дзержинске цIерагIча тIема академе, Ленина орден лелаеча, Советски Союза маршала Р. Я. Малиновске цIерагIча бронетанкови бIун тIема Краснознаменни академе, Кутузова орден лелаеча тIема фегарча Ю. А. Гагарина цIерагIча Краснознаменни академе, кхыча тIема академешка деша багIараш.

КIай-сийна цIе седкъаш тIалатта байрахк айяь болх А. С. Попова цIерагIча радиоэлектроника Лакхерча тIема - форда училище кхебераш. Йоккха сийле кхаьчай царга тахан ЦIеча майдан тIа Советски тIема - форда Флота вникалаш а хинна хьаотта йиш хиларца.

Курсанташта - морякашта тIеххьа, цхьатарра гIа боахаш боагIа парашютисташ - десантникаш, Московски лакхерча доазон командни Краснознаменни училища курсанташ, форда гIашлой полк, Ф. Э. Дзержинске цIерагIча Ленина орден лелаеча Краснознаменни дивизе тIемахой. Трибунаша безаме тIа а эцаш гIа боахаш боагIа Московски Калинински суворовски тIема училищаша кхыбераш, Ленинградера нахимовцаш. Цхьаькха чхьа колонна — РСФСР Лакхехьарча Совета цIерагIча Ленина орден лелаеча Московски Краснознаменни лакхерча бIун юкъарча командни училища курсанташ.

Моторий тата доал ЦIеча майдан тIа. Тайп-тайпарча бронетранспортераш тIа а эгIаш йоагIа М. И. Калинина цIерагIча Суворова орден лелаеча гвардейски мотострелкови Тамански Краснознаменни дивизе подразделенеш.

Революце эгара хьалхарча салтий тIема традицеш еба а еш, таманцаша сийлахьа оагIош кIезига язъяьяц Советски Эскара турпалча летописа юкъе. Алхха Сийлахь-боккхача Даьхен тIема шерашка лезие 33 тIемахочо Советски Союза Турпала цIи еннай. Тахан 56-тазлагIа дакъа лоац тIемахоша - гвардейцаша ЦIеча майдан тIарча тIема параде.

Таманцашта тIеххьа боагIа фегара - десантни бIу. ХIанзара десантникаш — массеяк шу хьалхагIа йийца «ткъамал дола пехота» яц хIанз. Царга да массе тайпара техника юкъе а кхувлаш эгара чоалханегIа дола тIема декхараш кхоачашде йиш хулийташ дола хIанзара герзи тIехдика парашюташи. Цу техника цхьа дакъа параде гойташ да: майдан тIа гIолла йолх Iалаьмате боккха тIема низ болаш чола фегарча десантни бIун броневой машинаш.

Майдан тIа йоал Ленина орден лелаю гвардейски танкови Кантемировски Краснознаменни дивизи. Цун тIемахой бар Волга тIеи Воронежа юххен фашистски гIаьрахой аьттараш, Тернополи Шепетовкеи мукъаяьхараш, гIеттача Прагана новкъостала шийна нийсса кхы цхьаькха йоаца маршбросок а яь тIема никъ чакхбаьккхараш. ТIема шерий лирача довнашка хьа а хулаш чIоагIлора гвардейцаша еза лелаеши доккхал - деши йола башха - дика тIема традицеш, салтечун хьинареча къахьегамца уж еба а еш. ВоккхагIволча лейтенанта Ю. Н. Ткаченкос команда еча танкови рота личии составо тIемахошка тIахьехам баьб «ХIара дешара дийнахьа, хIара заняте — тIехдика хIамаш карагIдувлара!» Укх деношка Ленина орден лелаеча Московски тIема округа тIема совето тIемен политически кийчон программа а хIаьта иштта социалистически декхараш а толаме кхоачашдарца даькъала йийцар цу рота личии состав. Рота тIемахоша хIанз иттазлагIа яьккхай тIехдикача подразделене цIи.

Фронте «тIема даьла» оалар артиллерех. Цун лоархIам байбе йиш яц тахан а, ракетни техника замалахьа. Артиллеристаша параде гойт боккха низ бола гаьнна етта йоккхий топаш. ХIаьта, бакъдар аьлча, майдан тIа волча хIаране бе боаггIача тайпара хам бергба вай артиллере. Дунеи шоллагIча тIем тIа фашистски полчищаш йохаеча хоадамболлаш дола дакъа лаьцар СССР Герзащцарча Низаша, Европа дуккхача мехкий къахьегамхошта новкъостал дир гитлеровски лоала кIалхарбовлара. ХьатIадоагIача шера вай Даьхено чIоагIа деддеш белгалдоаккхаргда сийрда цIей — Сийлахь - боккхача Даьхен тIем тIа советски халкъ котдаьнна 30 шу дизар. Цу сийлахьча денна баха боаггIача тайпара накъабаха кийчлуш ба советски тIемахой.

Маьрша яхача ткъаь итт шера Советски пачхьалкхе цкъа кердаьккха Iийнаяц вIий эскара тIема техника, эргайоахаш тоаяьй цо из Iилманеи техниканеи кердда карагIдувларий ларда тIа. Эгара толашагIа долча герзаца, цу даькъе тайп-тайпарча гIулакхашта лаьрхIача ракетаща а кийчдаь да вай эскари флоти.

Майдан тIа йоал фегарча тIема духьаларча оборона ракетни бIун дото бесса установкаш. Хаоттам иччa бесса бале а, дийнахьеи бийсанцеи лораю цар Даьхен маьрша сигале. ПВО бIуга я управляеми ракетий автоматизированни комплекташ, ракеташ лелаю истребителаш - перехватчикаш, хIанзара радиолокационни техника. ТIема ракетни техника цхьайола образецаш тахан параде хьокха йоалаяь я. Башхадика тIема специалистий кадраш, опытни командираши инженераши, тайп-тайпарча специальноста лакха квалифицированни говзанчаш ба ПВО бIун.

Зенитни ракетни техника колоннана хьалхаваьнна воагIа артиллере инарал -майор Г. Н. Ткаченко, Сийлахь - боккхача Даьхен тIема доакъашхо. ТIемаца Сталинграда юхера ваьнна Берлине кхаьчав из. Iилаьхий тIема опыти знанеши инарала кхетамца шийна карарчарна дIател маьршача дешара денношка а.

Параде дакъа лоац ПВО Ленина орден лелаеча гвардейска зенитни ракетни Путиловско - Кировски полка подразделене. Цунна хьалха ваьнна воагIа гварде полковник И. К. Проскурин. Полка истори — фегарча тIема духьаларча оборона бIуно хьабена тIема никъ гойтар. Из хьадоладеннад В. И. Ленина указанегIа 1917 шера октябрьски деношка вIашагIъеллача самолеташта духьаларча батарейгара. Эгара хьалхара цун бIухой бар Путиловски, хIанз Кировски завода болхлой. Шоайл хьалхагIа дIабахарий гIулакхаша шоаш дехкарийла беча тайпара гIулакх ду гвардейцаша, шерагара шерага тIехдика толамаш доах цар тIемен политически кийчоне.

Майдан тIа — оперативно-тактически ракеташ. Цу даькъа личии составо кхахьа ма йоаггIара дIахо кхухь доккхагIдолча ноахала тIема сийлахьа традицеш.

ТIемен политически кийчоне толамаш дахарах тIемахошта-ракетчикашта КПСС ЦК, СССР Лакхехьарча Совета Президиума, СССР Министрий Совета памятни байрахк еннай. Доккхий правительственни совгIаташ деннад даькъа дуккхача салташта, сержанташта, эпсарашта.

Марше я тIема - Форда Флота баллистически ракетий колонка. Даьхен форда доазоний тешаме ха а хинна латт вай флот. Цун тIема низа ларда я хи кIал гIолла лела атомни лодкаш. КъайлагIа, хи кIалхара дунен океана аренашка моастагIчун объекташта хIалакъеш хIамаш етта низ болча баллистически ракетаща кийчдаь да уж.

Трибунашта хьалхашка — стратегически гIулакхашта лаьрхIа бIу. Стратегически гIулакхашта лаьрхIача ракетни бIун личии составо тешаме лораду Сийлахь - боккхача Октябра карагIдаьннараш. Колонне — чIоагIа доагор доагадуи межконтинентальнии кхо лагIа дола ракеташ.

Доккхал дайташи дог гIоздоаккхаши я низага а хьожаяьча нийса кхегарга а диллача шоашта нийсса кхы цхьаькхаш йоаца межконтинентальни стратегически ракеташ. Цар шоашта чулаьцад советски Iилманен техниканеи кердда карагIдаьннараш.

ТIемей политически кийчоне керда толамаш а даьха накъадера Советски Эскари тIема-Форда Флоти Сийлахь-боккхача Октябра 57 шу дизара. Советски тIемахоша денгара ди массаза доал ученеш еча аренашка, сигал гIолла гIайтта лелача, фордаш тIеи океанаш тIеи гIолла походаш еча эргайоахаш тоаю шоай говзал, лакхъю тIема кийчо. ТIема парадо цIаькха а дог тешадеш хьахьеххар вай ГерзашIарча Низий чIоагIал, партии халкъи ма кхайккинге а Даьхен, социалистически содружества мехкий хьашташ сийленца лораде, моллагIча агрессора хIалаквеш хIама тоха уж кийча хилар.

ВIашагIкхийттача тIема оркестрца чакхйоал тIема парад.

* * *

Шийн белгалонаш йолаш да хIара вай цIей. Тахан уж хьахьекхай пятилетка диъагIча, къоастамбеча шера лозунгашца: «Пятилетка хIара ди — хьинаре!», «ДукхагIа, дикагIа, дIадодар кIезигагIа долаш лургья вай продукци!», «Къахьегама овсарлеи производства эффективности лакхъелга вIаштIехьдоаккхаргда ва!», «Толаме кхоачашъергья пятилетка!». Советски халкъо доаха дерригa къахьегама толамаш парте экономически политико керттера лерхIар а долла хIама сага духьа, долла хIама сага ираза духьа — кхоачашдара тIадерзадаь да.

Кердача производственни толамашца накъабаьхкар столицера къахьегамхой Сийлахь - боккхача Октябра 57 шу дизара. Москверча промышленносто ханал хьалха кхоачашъяьй 1974 шера итт бетта заданеш. Планал совгIа арахийцай итташ миллионаш сома маьха продукци. ДикагIйолча коллективаша инициатива кхайкайир — 1974 шера встречни планаш тIаэца, хIаьта тахан, дерригача халкъа юкъара цIей долча дийнахьа, мехка рапорташ тел уж толаме кхоачашъярах, керда социалистически декхараш тIаийду 1975 — пятилетка чакхйоалача шера.

ЦIейга кийчъеннача Москваи дувхарца хьахьекхад юрташкарча къахьегамхоша даьха толамаш а: хаоттама хьалаш аьттув боацаш хиннадоллашехьа а, дика хьувкъам гулбаьб мехка. Ерригача союзни республикаша хьинаре дакъа лаьцад ялатийца а лаьттанцарен хьайбашкарен йоахача кхыча продукташца а мохк Iалашбеча. Шера итогашкара, юрта боахам дегIабоалабара темпаш лакхъечара чIоагIгIа дог теша а деш хьагу парте аграрни политика низи хьаькъали. Советски наха чIоагIгIа раьза хинна тIаийцар «РСФСР Iаьржа доацача лаьттай зонера юрта боахам дIахо дегIабоалабара чакхдоахаргдолча гIулакхий хьакъехьара» КПСС Центральни Комитетеи СССР Министрий Советеи Соцам. Мехка юкъера шерра, край эргайоаккхаргйола Iалаьмате йоккха программа оттаяьй.

57-гIа октябрь белгалбоал творчески уйла котъяларца. ТIа-тIа доккхагIча даькъе юкъарчал доаццаш хIамаш хьакхоллаш бола низ а хинна дIаотташ латт Iилма. Вай доккхал ду, планетерча хIара вилагIа волча Iилмахочо СССР гражданина цIи лелаеш хилара.

Дунеи дерригача мехкашка йовзаш я советски искусства говзанчий творчество. Цар, машареи доттагIалеи викалий, сийна тIоараш детт планетерча ерригача континенташка.

Сийлахь - боккхача Октябра 57 шу дизар деддаро къаьгта хьахьеккхар партеи советски халкъеи цхьоагIо, ерригача советски республикай къахьегамхой дохаргдоаца вежарашха дола доттагIал, советски нах КПСС XXIV съезда решенеш толаме кхоачашъе, дIахьалхашкахьа — коммунизмагахьа керда гIа баккха кийча хилар.

(ТАСС).

## ПАРТИЙНИ ВАХАР

### *ПАРТГРУППА ХЬАЛХЛЕНЦА*

Коммуниста Швецов Владимир Дмитриевича кулгалдеча бурув деттара балхий Старогрозненски управлене бурув деттача бригадах бегашта, ираз дола бригада аьле оал. Укх тIеххьарча шерашка мехкдаьтта доахарашка дарегIа дола мелови мехкдаьтта хьаухa дукха керда буровойш дIаеннай цо.

Иштта дар, масала, нийслагIча пятилетка хьалхарча шера а. Цу шера хIанзa тIехь мехкдаьтта тела № 692 йолча скважина бурув техар бурувдеттараша. Мехкдаьтта кIеж техар цу бригадо бурув техача №693 йолча скважино а. ХIаьта нийслагIча пятилетка диъалгIча, къоастамбеча шера старогрозненски мехкдаьтта доаллача майдан тIа болх бе йолаелар № 698 йола фонтанни мелови установка. Из совгIат Даьхенна кийчдаьр а коммуниста Швецова бригада яр.

Цул тIехьагIа цхьан юкъа сецар бригада болх. Ханнахьа хьалъяь яланзар бурув детта установка. Цу гIулакхо бурувдеттарий балхацара безам боабе, бурув тохаш балхаш деш болча, алапеш лакха долча кхыча бригадашка дIа-хьа хьожабе тарлора. Цхьабакъда кадрови бурувдеттар Горшенев Константин Васильевич керте латтача партийни группас ханнахьа йоайир уж уйлаш. Бурувдеттараща дагабаьлар коммунисташ, сатоха дезарах уж кхетабир. Цул тIехьагIа Хаян-Корт 81 яха буровой хьаеш боахкача вышкостроителашта новкъостала ера цаI тIера ца воалаш ерригa бригада. Ханал пхи ди хьалха бурув тоха скважина цар хьалъоттайир цхьана болх баь. ХIанз кIоаргга чудахад ост.

Пятилетка диъалгIча, къоастамбеча шера 3310 метр лоаман тIоанашта бурув тоха лаьрхIад бригадо. Денгара ди массаза доал лакхлу бригада балха темпаш.

— Тха дог айду КПСС Центральни Комитето партега, дерригача советски халкъага даьча Кхайкарало, — йоах буровой партгрупорга, сменни мастера Константин Васильевич Горшенева. Планал совгIа 100 метр бурув тохаргда оаха лоаман тIоанашта. Иштта да денна дош.

Бурув деттара мастерца Виктор Борисовичаца геолого -технически наряди, балха планаши, графикаши пенах хьалтеха йоахкача передвижной вагончика шоллагIча цIагIа чудовл тхо.

— Укх шера 7 бетта кердача скважина йиллача 910 метр лоаман тIоанашта чакхдовла дезаш дар тхо. ХIаьта хIанзле оаха бурув техад 2290 метр лоаман тIоанашта, — йоах бурув деттара мастера нов. Сергеева. Дика лел бурувдеттарий гIулакхаш укх деношка а.

Цул тIехьагIа буровой нахах, цунна хьалхле лелаерех коммунистех дувца воллу Константин Васильевич Горшенев.

1955 шера Грозненски мехкдаьтта техникум яьккхар буровой начальник волча Швецов Владимир Дмитриевича. Цул тIехьагIа Озек-Суате балха хьожаву из. Цига Ставропола аренашка бурув детта болхло волаш дIаболабу цо шийн хьалхара къахьегама никъ, дувц Горшенева, цул тIехьагIа Советски Эскара мугIарашка гIулакх даь ваьнначул тIехьагIа тхо долча воагIа из балха. Цу хана Хаян - Кортеи Старогрозненски мелови мехкдаьтта доаллача моттигашкеи сухалбаь мехкдаьтта тохкаш бар бурувдеттараш. Дика ка ьылар цар, цаI шоллагIчоа тIеххьа мехкдаьтта кIеж етта йолаелар скважинаш.

Болх чоалхане а хала а бар. Цудухьа эскарера цIавеча хьалха бурувдеттачуи гIонча волаш къахьега дийзар Швецова, тIаккха мара эттанзар из буровой лебедкана доал деча пульта хьалхашка.

Практически балха опыт дуккхача шерашка болх баьча говзача бурувдеттарашкара Шуликин Иванагара, Гуцько Алексейгара, Гусев Иванагара хьаIомайир Владимир Дмитриевича. Дукха керда технически политически литература дийшар. Цул тIехьагIа дукха ха ялале сменана керте оттавир из, хIаьта ялх шу хьалха бурув деттача бригада кулгалхо вир цунах.

ДIаихар шераш. 1968 шера 27 шу даьннача бурувдеттачох коммунист хилар. ХIанз тхо долча политинформатор ва из, йоах къамаьл чакхдоалаш нов. Горшенева.

Коммунистах Сергеев Викторах группарторга дувц, —къона шийн гIулакх кIоаргга довза специалист ва из, яхаш. Айхха бувзам лоаттабу цо буровой кагирхоща, халкъа тIахьожама группа член ва, къахьегама листок арахецача хьинаре дакъа лоац, буровой цIена, лостам болаш хилийтара тIахьожам лоаттабу.

— Иззамо коммунист кхы цхьаькха а ва тхо долча, — йоах нов. Горшенева. — Из ва сменни мастер, фронтовик, кадрови болхло, кагирхошта кхстам телар Георгий Епифанов.

ХIаьта группарторгах Константин Васильевич Горшеневах шийх дукхагIа да са дувца. Буровой коммунисташа дуккхазза тешам бенна шоашта керте увттаву из. Старогрозненски бурувдеттараштa юкъе хьалкхийна саг ва из, чIоагIа сий деш а вовзаш а ва партийни группе хинна ца Iеш ерригача бурув деттара балхий управлене къахьегамхошта а.

1946 шера Грознера ФЗО-7 яьккхачул тIехьагIа старогрозненцаш болча вера из. Бурув деттара болхлочунгара сменни мастерга кхаччалца лакхваьнав. Хаян - Корт 81 яхача буровой группарторг Константин Горшенев.

Укх тайпара дувц шийн коллегах парте воацача сменни мастера Синькевич Евгене:

— Iимерза саг ва тха Константин Васильевич, — цунца фуннагIа дувца йиш я, моллагIча хаттара нийса жоп лу, гIо де даим кийча хул. ХIаьта ше говза специалист, дика кулгалхо ва. Из бахьан дукха пачхьалкхен совгIаташ деннад коммуниста Горшенева. Царех да «Знак Почета» орден, «За трудовое отличие» медаль, коммунистически къахьегама ударник яха значок, иштта кхыяраш.

ХIанз «Промышленноста, гIишлошъяреи транспортеи болхлошта юкъе 1974 шера халкъа боахама план ханал хьалха кхоачашъяра Ерригсоюзни социалистически яхь йоаржаярах» бола КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС-ен ВЛКСМ ЦК-ан Соцам вахаре кхоачашбара бурувдеттараштa лостам тел партийни группо.

Т. АЛЕКСЕЕВ.

### Бехктокхам айбеш кхетам тела

Гудермеса машиннаькъа станце парторганизацера коммунист Ф. Ф. Ремизов дикка пела а теха венавар отчетно-хоржама партийни собране. ХIаьта, мишта мах бир коммунисташи цо леладечоа? Пренех къамаьл деш хиннача технически контора начальника А. И. Андреевас аьлар:

— Хьажал шоай, новкъостий, коммунист Ф. Ф. Ремизов фу кеп йолаш венав партийни собране?! ВIалла хьа а ца воагIаш Iийнавалар из.

Перерыва массавар араваьлча коммунисташка хаттар дир аз.

— Собранера хIана эккхавац оаш Ф. Ф. Ремизов?

— Духхьашха мича воагIа из собране корта бохабу малар менна, — жоп делар цоа коммунисташа.

Отчетно - хоржама собране вагIаш массехказа ца йоагIа, вехача сага яппараш йир Ф. Ф. Ремизова. Цхьабакъда собране председатель хиннача Ф. П. Болдырева из хьа ца хозаш санна кеп уттайора.

Партбюро секретара А. И. Генераловай доклада тIеи халкъа тIахьожама группа председатела Ф. Е. Бурлака къамаьл деши белгалдора грузовой ковна начальник волча С. Г. Бакеренкос, ше коммунист хилара тарра, масал телац парте боацараща. КПСС Устав телхаду, яхаш. Ховшше а ца воагIаш Iийнавар из грузовой ковна цехови парторганизаце отчетно-хоржама партийни собране, шийна ергйолча критикага ла ца дувгIар духьа.

Ерригача станце парторганизаце отчетно-хоржама партийни собране а ванзар из.

Собране иштта дувцар, коммунисташа н. н. Саралиева, Журавлева, Тананина хIаране кхоккха бетта членски взносаш дIа ца телаш КПСС Устав телхадарах.

Коммунисташта юкъе иштта ба къахьегамеи производственни дисциплина телхаераш а. Масала, КПСС член йолча, поездий приемщицас А. П. Салминас акт оттаяьяц тхов тIареи боковойи люкаш йиллa вагон кхачарах. Коммуниста П. Е. Ремизовас ханнахьа дIаеннаяц Госбанка отделене ахчан выручка.

Мишта нийсъеннай коммунисташа дисциплина телхаяра факташ? Цу хаттара жоп делар пренех къамаьлаш даьраша.

— Корта бохабу малараш меларах дукха вийцав Ф. Ф. Ремизов партбюро заседане, цхьабакъда из теркалдаьлац цо, — аьлар технически контора начальника А. И. Андреевас.

Цул а совгIа, корта бохабеча малараща хьашт долаш волга шоашта ховшше я, ша боаккхача завода коммунисташа цехови парторганизаце секретаралла хержар из. Шоай тхьамада хоржаш иштта принципиальни ханнаб-кх уж?!

ХIара партийни собране хIана эувцац аьнна вувц С. Г. Бакеренко во гIулакхаш леладарахи балха юкъе кхоачамбоацараш хиларахи. Шийна еш йола замечанеш вIалла теркалъяц цо, шийна критика ергья аьнна хийтача, собране па ва а хьож. Цу отчетно-хоржама собране къамаьлаш даьча коммунисташа коммерчески балха волча ревизора А. М. Вдовина, пенсионера, халкъа тIахьожама группа председатела Ф. Е. Бурлака, поездаш вIашагIхотташ волча П. А. Чеботарева, маневрови диспетчера Г. И. Пасталова грузовой ковнеи цун кулгалхочун КПСС член волча С. Г. Бакеренкойи балха юкъе нийслуча кхоачамбоацарех дийцар.

Коммунистий бехктокхам парторганизаце лохбалийтарах тешал ду парте членаш н. н. Саралиев, Журавлеви Тананин бехктокхаме ца сзаш битаро а.

Бахьан а доацаш кхаь бетта членски взносаш дIа ца денна коммунисташ партийни собране бувца боагIар. Цхьабакъда из даьдац. Партбюро секретара А. И. Генераловас кIезиг-дукха ле а лийна взносаш хьанийцар царгара.

Коммунистий бехктокхам лохбеннаб дIадахача шера предприяте коллектива дика къахьегама толамаш даьхача партбюро членаши коммунисташи паргIатбалабах. Цу хана, 1973 шера, машиннаькъа станце коллективо мадарра дийцача дика къахьийгар.

Хьалхарча квартала итогех Нохч - ГIалгIай АССР Министрий Советеи Облсовпрофеи карара кара тела ЦIе байрахк а елар цунна городской сийлен Доска тIа дIа а язйир из. ШоллагIча квартале къахьегама толамаш дахарах СССР машиннаькъий Министерствас кхоалагIа ахчан преми хьожайир гудермесски машиннаькъахошта.

КхоалагIчеи йиъалгIчеи квартала социалистически яхьа итогех карара кара тела ЦIе байракхи ахчан премии хьожайир Гудермес станце коллективана Ленина орден лелаеча Къилбаседа - Кавказа наькъеи дорпрофсожеи кулгалхоша. Станце коллектив иштта дIаяэйир республикански сийлен Доска тIа.

Дика къахьийгад дIадахача шера станце цехий коллективаша а: Иштта, движене цеха коллектива хьалхарча ах шера балха итогех СССР бувзама наькъий Министерства ахчан преми елар, хIаьта кхоалагIча квартале баьча балха итогех хьалхара моттиг яьккхар цо наькъа движене цехашта юкъе. Гудермес яхача станце вокзала коллективо а наькъа вокзалашта юкъе хьалхара моттиг яьккхар.

Цу толамаша паргIатбаьхар аьнна хеталу коммунисташ, шоай бехктокхам лохбир цар. ХIаьта балха тIа новкъосташта еш йола партийни влияни кIезигъяр ерригача станце балха юкъе Iаткъанза дисанзар. Укх шера дуккха лохагIа да коллектива производственни хьокхамаш. Кхоачам хургба, мухь тIаботтарцеи Iобаккхарцеи ювзаеннача ерригача операцех вагонаш лоаттаеш йоаю ха дукхагIа хиннай аьлча. Шоаш оттаьча поездех 75.8 процент яраш мара дIаяхийтаяц графиках.

Отчетно - хоржама собране организаторски политически болх тоабара, коммунистий авангардни лоархIам лакхбара, къахьегама коллектива производственни гIулакхашта парторганизаце влияни чIоагIъергйола хьадда де дезараш белгалдир.

Н. АСТАХОВ.

АМУРСКИ ОБЛАСТЬ. Шерарча фронтагIа монтажни балхаш деш латт Ерригсоюзни комсомольски ударни [illegible] Зейски ГЭС хьалхьекха. Дальневосточни ГЭС [illegible] халкъа боахама 5 миллиард киловатт - сахьат электроэнергия лур ю.

СУРТА ТIА: Зейски ГЭС тахан.

В. МАРИКОВСКЕ сурт. ТАСС фотохроника.

# ОКТЯБРА БАЙРАКХА КIАЛ—КЕРДАЧА КОТАЛОНАШКА!

## *7 ноябре Грозне хинна къахьегамхой демонстраци*

Советски наьха эггара бочагIа дола цIей да Октябра дар. КПСС XXIV съезда исторически решенеш, нийслагIча пятилетка къоастамбеш долча укх шера планаш а социалистически декхараш а ханал хьалха кхоачашдара шоай низи хьинари ца кходеш болх беш ба Нохч-ГIалгIайчен промышленностен юртбоахамен къахьегамхой.

7 ноябрь. ЦIей дезде-кийчъеннай Нохч - ГIалгIайчен столица. Цlеча байракхаша, лозунгаша, транспаранташа хозъяьй вай города улицаш, майдаш, цIенош.

Цхьабакъда, къаьстта хоза я города керттера — Ленина цIерагIйола майда. Укхаза ба гражданскии Сийлахь - боккхача Дай-мехкен тIемай ветеранаш, производстве хьалхалаттараш.

Iуйрийна итт сахьат даьннад. «Массане а лалувгIа» аьнна хоам бу фанфараша. Микрофона хьалхашка ва КПСС Нохч - ГIалгIай обкома хьалхара секретарь нов. С. С. Апряткин. Цо парте обкома, республика Лакхехьарча Совета Президиума, Министрий Совета, КПСС Грозненски горкомеи горисполкомеи цIерагIа Сийлахь - боккхача Октябра 57 шу дизарца даькъала бувц демонстраце дакъа лоацараш а Нохч - ГIалгIайчен берригa къахьегамхой а.

Цхьа юкъ яьннача гIолла Ленина цIерагIча майдан тIа гучабоал Грозненски гарнизона бIухой. БIубенна гIа боахаш бсагIа советски наьха машарера къахьегам лорабеш ха тIа латта эпсараши салтийи. Цар дика карадерзадаьд Даьхено шоашка денна низ бола герз, уж хIа аьнначa кийча ба моллагIча а моастагIа хIалахвеш хIама тоха.

Цул тIехьа трибунана хьалхашка гIолла тIехйоал байракхаш яхьаш боагIарий колонна. Пятилетка диълагIча шера планаш ханал хьалха кхоачашъяра яьржача социалистически яхье керда коталонаш яхарах еннай царех дукхагIъяраш.

Наькха тIа цIе банташ а доахкаш майдан тIа боал парте ветеранаш, Советски Iаьдал доаккхача керда вахар чIоагIдеча шоай са ца кходеш къовсам лоаттабаьраш. Кадай дац цар борал цхьабакъда, уж тахан а вайна юкъе ба. Цар хьинаре дакъа лоац къонача тIехьенна коммунистически кхетам луча, кагирхой патриотически интернациональнии уйланца хьалкхебеча.

ЦIаьхха сийрдайоал Ленина цIерагIйола майда. Хоза кийчъенна йоагIа города спортсмений колонна. Цунна хьалха воагIа кагирхошта юкъера дунен рекордсмен штангист Садулаев Адам. Укхаза ба ерригача спортивни обществай викалаш. Дукхача ерригсоюзни а доазол арахьарча а яхьашка коталонаш яьхай вай республикерча спортсменаша. Дика бовзаш ба Нохч - ГIалгIайченера кIалтохаргах летараш, гимнасташ, акробаташ, велосипедисташ, кхыбола къона говзанчаш-спортсменаш.

НийслагIча пятилетка диълагIча, къоастамбеча шера шоаш даьхача толамех рапорташ дахьаш боагIа профтехучилищай дешархой. «Лакхарча культура училищаш» яха сийлен цIи лелаеш я дукхха коллективаш. Хургболча мехкдаьтта чакхдоахараша, гIишлошъераша, химикаша, монтажникаша, хIамаш тегараша дика деша а деш болх а бу. Масала, цар укх шера гуйре чуерзаеча доккха новкъостал дир республика юртбоахама къахьегамхошта.

Коммунистически партеи Советски пачхьалкхенои цахаддаш йоахо ю берашта дика дешара а салаIара мел эшар Iалашдара. Цунна жоп луш цар низ кхобац дика дешара. Даьхенна, партена шоаш мутIахьа хилар хьагойтара Октябра цIей дездеча дийнахьа из хьагойташ дуккха рапорташ, транспаранташ яхьаш демонстраце баьхкабар грозненски школай дешархой. Цу дийнахьа боккхагIчарна дувца дукха хIамаш долаш бар уж. Масала, дешархоша укх шера хьинаре къахьийгад республика кхашка, гулдаьд бIаьш тоннаш тиша аьшк, дIасгIай эзараш гаьнаш. Цар дукха сакъердаме походаш яьй даьй революционни, тIема, къахьегама сийлен моттигашка гIолла, интернациональни бувзамаш леладу вай мехка кхыча городашкарча берашца.

Нохч-ГIалгIай столица къахьегамхоша тIагIертта къахьийгар укх шера Сийлахь-йоккха Октябрьски социалистически революци хинна 57 шу дузача деп сийна къахьегама толамашца накъабаьхкара. Берригача советски наьха чIоагIа дезеи бочеи долча цу цIейна хетаяь города районашта юкъе яьржача яхье дикагIдола хьокхамаш даха аьттув баьлар Ленина цIи лелаеча района къахьегамхой. Города районашта юкъе эггара хьалха йоагIа укх шера цар колонна. Продукцена реализаци яра итт бетта план 102,9 процент кхоачаш а яь планал совгIа 3,5 миллион сома маьха продукци арахийцай района предприятеша, хьал а даь дIаденнад 150 эзар квадратни метр дола нах чубаха цIенош, промышленни а культурни а гIишлош.

Укх тIеххьарча хана даим хьалха латташ хьайоагIа «Автоспецоборудование» яхача опытно - экспериментальни завода коллектив. Пятилетка диълагIча шера шоаш денна дош толамца кхоачашдеш ба цу предприяте къахьегамхой. Цар кийчъю продукци дика а лоархIаш дIанийю долзол дехьарча дукхача мехкашка.

Транспаранташ, панош, лозунгаш дахьаш майдан тIа йоал Октябрьски революце орден лелаеча «Красный молот» завода коллектив.

Из предприяти республике эггара йоккхагIчарех а къаьнагIчарех а я. Советски наьха сийлен гIулаккаш дIахо дегIаккувлара Iалаьмате дукха ду цу предприятерча къахьегама ветеранаша. Шоай балха опыт кхо ца еш дIалу цар къоначарна, уж Даьхе, къахьегам, халкъий доттагIал дезаш хьалкхебу. Царех ба заводе дуккхача шерашка хьанала къахьийга ветеранаш Абрамов Вилен Иванович, Шиянова Клавдия Ивановна, Морозов Николай Иванович, Цвигун Филипп Андреевич, дуккха кхыбараш. Тахан ши бIаь совгIа саг ва коллективе шоай пятилетка кхоачашъяь ваьна. Царех ва токарь Гудимов Павел Владимирович, фрезеровщик-расточник Жунид Махаев, сварщикий бригадир Алексей Александрович Белозеров, кхыбараш.

Заводчаний бе доахкача плакаташ тIара гуш да уж юрта боахама къахьегамхошта хьувкъам чуэцача хьинаре новкъостал деш хиннилга. Кхашкарен бешамашкарси цар чуийцай 7500 центнер хьажкIаш, 2000 центнер Iажаш.

Сийлахь-боккха Октябрь, Советски Союза Коммунистически партии Советски правительствои, сийдола болхлой класс даькъала ювцаш моаршалаш хетт трибуна тIа латтараша.

Дегаш гIоздаьнна болаш майдан тIа бовл швейно-производствении объединене къахьегамхой. Цар дахьача стендаша, диограммаша, плакаташа, тийгача хIамаша дика хьагойт нийслагIча пятилетке объединене производство мел дегIаснай. Цар арахецача продукце цхьайолча изделешта пачхьалкхен дикала Знак еннай.

Царна тIехьа боагIа «Индпошив» фабрика хIамаш тегараш. ВIаштта пхе квартале коммунально-бытови предприятешта юкъе хьалхара моттиги республика Министрий Советеи облсовпрофеи карара кара тела ЦIе байракхи йоаккхаш хьайоагIа цар предприяти. ХIанзле шоай пятилеткаш кхоачашъяь баьннаб № 2 йолча ательера Бекова, № 5 йолча ательера Чиркина, Чекунова, № 20 йолча ательера Личманова, кхыбараш.

Колоннана тIехьа колонна йоалаш трибунана хьалхашка гIолла чакхъювл Росгалантерея контора, «Чечингазстрой» треста, «Чечингушвино» объединене, макаронни фабрика, медицински учрежденей коллективаш. Цар къахьегамхошта бе-доахкача лозунгаш тIа яздаь да: «КПСС XXIV съезда решенеш — вахаре!», «Пятилетка заданеш ханал хьалха кхоачашъергья!», «Даькъала хилда СССР халкъий вежарашха дола доттагIал».

Цlеча байракхашца, зизашца, вай баьчча В. И. Ленина а, КПСС ЦК Политбюро членийн а портреташца шоай колоннаш хозъяь боагIа Пачхьалкхен университета, Грозненски мехкдаьтта института, педагогически а, медицински а училищай студенташ.

Сийлахь-боккха Октябрь, Советски Союза Коммунистически парти, сийдола болхлой класс даькъала ювцаш моаршалаш хетт трибуна тIа латтараша.

Къахьегама рапорташ дахьаш майдан тIа бовл Октябрьски района къахьегамхой. Цар колоннана хьалха боагIа Грозненски машиннаькъа отделене къахьегамхой. Хьалха санна укх шера а дика камаьхал йоалаш къахьийгад машиннаькъахоша. Итт бетта планал совгIа эзараш тоннаш мухь тIаболл итташ составаш дIаяхийтай цар Грознера, кходаьд бIаьш тоннаш дизельни доагор.

Царна тIеххьа-тIехьа йоагIа вай республика предприятешта юкъе эггара хьалхарчарца коммунистически къахьегама сийлен цIи яьккха вагонни депо а, локомотивни депо а коллективаш. Къахьегама башха-дика совгIаташ дахьаш Октябрьски цIейна накъабаьхкаб уж. ТIеххоачашъьи итт бетта план, толамца кхоачашду укх шера шоаш тIаийца социалистически декхараш.

«Даькъала хилда, турпалера советски халкъ — коммунизм хьалъер!» яха дешаш дек майдане. «Ура!», «Ура!» — яьле хьаллоац уж дешаш Октябрьски бурувдеттача балхий контора болхлоша. Района бурувдеттараша, мехкдаьтта доаккхараша пятилетка къоастамбеча шера тIагIертта къовсам лоаттабу «Iаьржа дошув» доалла керда моттигаш хьалахара, мехкдаьтта дукхагIа даккхара. «Октябрьнефть» НГДУ коллектива карагIдаьлар мехкдаьтта даккхара нйс бетта план 101 процент кхоачашъе.

Кура гIа боахаш майдан тIа йоал Сийлахь-йоккха Октябрьски революци хинна 57 шу дуза ди къахьегама толамашца дездара республике эггара хьалхара социалистически яхь дIайолаяь йола «Нефтегазпромавтоматика» СПКБ опытни завода коллектив. Цар колоннана хьалха боагIа производства новатораш, социалистически яхье котало яьккхараш.

Трибуна тIа латтараша даькъала бувц Нохч-ГIалгIай химзавода болхлой. Дика хьокхамаш даьха накъабаьхкаб уж Октябра цIейна. Итт бетта продукцена реализаци яра план дикка тIеххоачаш а еш 7 миллион 210 эзар сома маьха продукци ехкай цар. Къахьегама овсарле задани 107,3 процент кхоачашъяьй. ЦIей сийна лоаттаьча яхье дикагIдола толамаш даьхад заводерча стекольни, бытови химе цехаша. ХIаьта болхлошта юкъе къаьстта дика къахьегарца белгалваьннав машинист Козлов Георгий Алексеевич, слесарий бригадир Гусар Владимир Александрович, аппаратчица Резунова Мария Яковлевна, электромонтер Романов Николай Васильевич, кхыбараш.

Цхьаннена тIехьа шоллагIъяр йоалаш В. И. Ленина майдан тIа гIолла чакхйоал «Грознефть» объединене автотранспортни контора, маьхкеча завода, №№ 2, 5 йолча горбольницай, СевКавНИПИнефть» проектни института къахьегамхой коллективаш. Цар дахьача рапорташа дувц цу предприятешта, учрежденешта карагIдаьннарех, дIахо йодача хана цар де лерхIачох, КПСС XXIV съезда решенеш вахаре кхоачашъяра уж бIубенна болга.

Цlеча байракхашца В. И. Ленина майда цIийяь трибуна хьалхашка кхоач Старопромысловски района къахьегамхой колонна. Дог гIоздаьнна белаш, иллеш доахаш, плакаташи лозунгаши дахьаш боагIа старопромысловцаш. Сийлахь-йоккхача Октябрьски революце 57 шу дизара дезача цIейца уж даькъала бувцаш дег тIара доагIача дIайхача дешашца моаршал хетт царга трибуна тIа латтараша. Дикача къахьегама толамашца лакъабаьхкаб района къахьегамхой Октябра дезача денна. Промышленни продукцена реализаци яра нйс бетта план 101 процент гаргга кхоачашъяьй цар. ПланагIа лаьрхIачул совгIа ара а хийца маьхала яьккхай 674 эзар сома тайп-тайпара продукци.

Района къахьегамхошта хьалха боагIа пятилетка диълагIча шера плани тIанийна социалистически декхараши тIеххоачаш а деш социалистически яхье хьалхалатташ бола «Старогрознефть» мехкдаьттеи гази йоахача управлене мехкдаьттахой. Итт бетта план ханал хьалха кхоачаш а яь заданел совгIа цар даьккхад 11 эзар гаргга тонн «Iаьржа дошув». «КПСС XXIV съезда решенеш кхоачашъергья», «ТIа-тIа чIоагIлулда СССР халкъашта юкъера доттагIал» яха а кхыдола а плакаташи лозунгаши дахь цар.

Тайп-тайпарча къамий халхараш деш дика шоай колонна кийчъяь боагIа Старогрозненски жилищно-коммунальни контора къахьегамхой, Старогрозненски бурув тохара балхий управлене лаьттан ченаш техкараш. Духхьал дIабахача итт бетта цар техад 144202 метр бурув. Из хул пачхьалкхен планагIа лаьрхIачул дукха дукхагIа. Цу управлене беттагара беттага дукхагIа хул пятилетка хьалхарча диъ шера план кхоачашъяь бригадаш. ХIанз тIадоагIача шера чотах бурув тохаш бархI бригада я цига. Бурув тохара сухал лакхъярах, электроэнерги, химически реагенташ, кхыйола материалаш кхоярах, бурувдеттача остех, кхыча инструментех бизза пайда эцарах республикерча бурувдеттараштa юкъе яьржача социалистически яхье хьалхара моттиг яьккхача цар укх шера пачхьалкхенна кходаьд бIаьш эзараш сомаш.

Цlеча байракхилгашца, плакаташца, лозунгашца Ленина цIерагIа йола майда хозъяь трибуна хьалхашка кхоач вай республикерча промышленни предприятешта юкъе къонагIйолча Грозненски «Электроприбор» завода болхлой, инженерно-технически болхлой, гIулакхерча наьха колонна. Башха-дика хIамаш цунна карагIдувларах вай республике дика йовзаш я дуккхача къамий нах бола цун коллектив. Октябра цIейна хьалхарча деношка шесанна йолча вай мехкарча предприятешта юкъе яьржача социалистически яхье кхоалагIа моттиг яккхарах бола боккха кхаъ кхьачар цунга. Товарни продукци ара а хийца маьхала яккхара итт бетта плани тIаийца социалистически декхараши ханал хьалха кхоачаш а деш завода болхлоша планал совгIа арахийцар 200 эзар совгIа сома маьха товарни продукци. Пятилетка тIеххьарча шера чотах къахьегаш тайп-тайпарча професеех бола 120 болхло ва. Пхе шера шоай задани кхоачаш а яь 1976 шера чотах къахьегаш а ба цига дукха болхлой. Царех ба токараш, фрезеровщикаш М. Костоев, Ю. Касьянов, Е. Шербаков, кхыбараш.

Майбаь кот ловзаш дог гIоздаьнна «Электроприбор» завода коллективана тIехьа боагIа «Союзавтоматстрой» производственни объединене опытно-экспериментальни завода болхлой. Пятилетка диълагIча шера шоаш тIаийца доккхий социалистически декхараш тIеххоачашлеш ба уж. Цу дукхьа района предприятешта юкъе яьржача социалистически яхьа кхоалагIча квартале итогаш йича района сийлен Доска тIа йихьар завода коллектив.

В. И. Ленина цIерагIча майдан тIа кхоач Октябра дезача денна кийчдаь къахьегама совгIаташ гойташ дола плакаташ дахьаш боагIача «Севкавнефтегазстрой» треста управлене гIишлонхой. Ханал хьалха хьалдаь а лаьха эксплуатаце дIаденнад цар пхи эзар квадратни метр хула гIирсаш. Трибуна тIа латтараша тIоараш а детташ безаме тIаэц болгарски халкъа халхараш деш дог гIоздаьнна боагIа болгарски гIишлонхой. «ЧIоагIлулда советско-болгарски доттагIал» яха дIайха дешаш да трибуна тIара хьахозаш. Грозненски газ чакхйоаха завод хьалъеча башха дика хIамаш карагIдийннад болгарски гIишлонхошта.

Къаьстта белгала да царна ер шу, хIана аьлча укх шера вежарашха долча болгарски халкъо дездаьд ший мехка социалистически революци хинна 30 шу дизар.

Iалаьмате хоза кийчъенна, дезача денна шоаш кийчдаь къахьегама совгIаташ гойташ цаI шоллагIчоа тIехьа трибуна хьалхашка гIолла тIехйоал «Союзмонтажгаз» треста, СМУ-8, СМУ-1, «Трансмаш» завода, «ВНИИнефтегазавтоматика», «Грознефть» объединенерча Старогрозненски автотранспортни контора, «Грозгоргаз» треста, района медицински учрежденейн организацейн, «Грознефть» объединене № 1 йолча автобаза, Грозненски газ чакхйоахача завода, автоколонна-1572, «Чечингушводстрой» управлене, кхыча культурно-бытови учрежденей, организацей къахьегамхой колоннаш.

Малхбоалехьара хьекхача михо шершаеш цIе байракхаш а йолаш трибуна хьалхашка кхоач Заводской района къахьегамхой колонна хьалха боагIа ЦIе байракхаш яхьаш боагIараш. Царна тIехьа гучабоал мехкдаьтта чакхдоахараш, химикаш, гIишлонхой, монтажникаш, автомобилисташ, кхачан предприятей болхлой. Ираз, паргIато, машар, доттагIал яха дешаш тIадола плакаташи октябра цIей сийна шоаш даьха къахьегама толамаш гойташ дола рапорташи дахь цар. «Чечингсельстрой» треста, цуна чуйоагIача механизаце управлене, Нохч-ГIалгIай гIишлошъеча управлене гIишлонхошта тIехьа гучайоал «Чечингстройтранс» объединене къахьегамхой колонна. Къаьстта чIоагIа дог гIоздаьнна дезду цар Сийлахь-йоккхача Октябрьски революце 57 шу дизара деза ди. Укх шера вIаштта кхозза Ерригсоюзни социалистически яхье хьалхара моттиг яьккхай объединене автомобилисташа. Уж къахьегама толамаш тIа-тIа тоадеш ханал хьалха кхоачашйир цар халкъа боахама мухь дIа-юха бахьара итт бетта план. Пачхьалкхен планагIа лаьрхIачул совгIа дIа-хьа бихьаб 168 эзар тонн халкъа боахама мухь.

Партеи правительстваи кулгалхой портреташ, лозунгаш, плакаташ, цIе байракхилгаш яхьаш боагIача Нохч-ГIалгIай гIишлошъеча управлене Грозненски аьшкбетона конструкцей завода болхлой колонна кхоач Ленина цIерагIча майде. Цу завода цехашта юкъе къаьстта дика къахьегарца белгалъяьнна я асфальто-бетонни цеха коллектив. Товарни продукци арахецара итт бетта план 116.8 процент кхоачаш а яь, планал совгIа итташ эзараш сомий маьха продукци арахецарца дог гIоздаьнна дездир цо Октябра цIей.

ЦаI шоллагIчоа тIехьа йоагIа «Грознефтехимзаводы» объединене производственно-товарни контора, Н. Анисимова цIерагIча Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода, В. И. Ленина цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача, кхыча предприятей къахьегамхой колоннаш. Дикача къахьегама толамашца белгалдаьккхар Октябра цIей мехкдаьтта чакхдоахача заводий болхлоша. Итт бетта плани тIаийца социалистически декхараши тIеххоачашдаьд цар. Дукха цехаши установкаши а цу заводашка пятилетка тIеххьарча шера календарагIа къахьегаш. Цар хIанзлехьа тIадоагIача шера чотах арахийцай бIаьш эзараш сомий маьха мехкдаьтта продукци.

«Сийле хийла социалистически яхье хьалха латтарий» яхача дег тIара доагIача дешашца моаршал а хетташ трибуна хьалхашка гIолла тIехйоал СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химически комбината къахьегамхой колонна. Ерригсоюзни социалистически яхье дуккхаза хьалхара моттигаш яьхай комбината химикаша. Уж толамаш кхы тIа а совдоахаш къахьегаш ба уж пятилетка диълагIча шера. Итт бетта плани тIанийца социалистически декхараши ханал хьалха кхоачаш а даь планал совгIа цар арахийцад шиъ-ах миллион совгIча сома маьхера фенол, полиэтилен, спирт, кхыйола продукци. Вай мехкеи доазол арахьарча мехкашкеи дIакхоач дунен дикагIйолча стандарташта юкъеяха комбината продукци. Цун дуккхача продукцена еннай пачхьалкхен дикала Знак.

Къаьстта белгала да укх шера Октябра деза цIей Грозненски ацетонови завода болхлошта. Цунца цхьана нийсденнад цу завода 40 шу дизара юбилей. Цу дезача деношка дика къахьегама совгIаташ кийчдарах дола плакаташ дахьаш дог гIоздаьнна боагIа заводчанаш. Планал совгIа ара а хийца реализаци яьй цар бIаьш эзараш сомий маьхерча продукцена.

Района къахьегамхой колоннаца цхьана трибуна хьалхашка гIолла чакхбоал ГрозНИИ, «Грозгипронефтехим», «Чечингражданпроект» яхача Iилматохкамеи проектни институтий Iилмахой, проектировщикаш.

Белаш, дог гIоздаьнна майде гIолла чакхйоал цIеча байракхилгашца, плакаташца, лозунгашца ега йола Грозненски универмага, торг «Гастронома», горпищеторга, № 4 йолча горбыткомбината, швейно-трикотажни объединене, «Грозэнерго» предприятей, Новогрозненски ТЭЦ-а СМУ, радиотехнически завода, кхыча предприятей, организацей къахьегамхой колоннаш.

Сийлахь-йоккхача Октябрьски революце 57 шу дузача дийнахьа вай республикерча а Грознерча а къахьегамхоша цIаьхха а хьахьекхар хьамсарча партенеи халкъаи юкъера цхьоагIо йохаргйоацаш чIоагIа хилар, ленински халкъий доттагIлен идеяшта уж тешаме хилар, КПСС XXIV съезда решенеш кхоачашъе массаза кийча хилар.


С. МАЙСИГОВ,
Б. КОСТОЕВ.
М. МУСИЕВ.
И. ПЛИЕВА сурташ.


СУРТАШ ТIА: лакхехьа— Грозне болх беш бола болгараш, лохехьа — дунен рекордсмен Садулаев.

СУРТАШ ТIА: (лакхехьара лохехьа) города знаменосцийн колонна, тIемен къахьегамен ветеранийн колонна, Ленински района колонна.

# РЕСПУБЛИКЕ ЦIЕЙ ДЕЗДАР

### Малгобек

Торжественно дездир Сийлахь - боккхача Октябра цIей мехкдаьттахойи газ чакхйоахача болхлойн городо — Малгобеко. Iуйрийна 10 сахьат даьлча ерригa Центральни улица тIанк аьнна хьалйизар демонстранташа. Митинге къамаьл дир горисполкома председатела К. К. Яндиева.

...ДIайолалу къахьегамхой цIей дездара хетаяь демонстраци. Из хьаелл знаменосцаша — социалистически яхье хьалха латтараша. Цул тIехьагIа, традицех, трибунана хьалхашка гIолла чакхбовл физкультурникаш, города школай дешархой. Болхлой коллективашта хьалха йоагIа «Малгобекнефть» яхача мехкдаьттеи гази йоаккхача управлене колонна. Транспаранташ тIа яздаь да октябрьски вахте эттача коллектива карагIдаьнна хьокхамаш. Малгобекски мехкдаьттахоша планал совгIа 2,8 эзар тонн мехкдаьттеи 89 миллион кубометр гази яьккхай.

...ЙоагIаш латт Вознесенски газ чакхйоахача завода колонна. Республике хьалха латтача предприяте коллективо итт бетта задани 104,8 процент кхоачашъяьй. Планал совгIа 10244 эзар сома продукци арахийцай.

Трибунана хьалхашка гIолла чакхйовл маькх еча завода болхлой, унахцIенон, бахача наха бытови гIулакхаш деча, торговле учрежденейи организацейн болхлой колоннаш. Демонстраце доакъашхоша дахьача лозунгаш тIеи транспаранташ тIеи дувц цу коллективаша даьхача толамех, нийслагIча пятилетка задани ханал хьалха кхоачашъяра уж бIубенна хиларах.

Демонстраци чакхъяьнначул тIехьагIа клубашка, города улицашка художественни самодеятельноста коллективай концерташ, спортивни яхьаш хилар, нах арабаьнна салоIаш бар.

### Назрань

Берригача советски наха санна, къаьстта деза да октябрьски цIей Назране бахача нака а. ХIаьта назрановцаша иштта торжественно дез а ду из. Демонстраци хьаеллале хиннача митинге къамаьл дир КПСС Назрановски райкома хьалхарча секретара С. Бекова.

Iуйрийна 10 сахьат даьлча дIайолаенна демонстраци хьайийллар нийслагIча пятилетка хьалхалаттараша — тIемеи къахьегамеи ветеранаша. Торжественно чакхбаьлар майдан тIа гIолла Советски Iаьдал бахьан къовсам лоаттабаь, Сийлахь - боккхача Даьхен тIем тIа из лорадеш, бохабаь халкъа боахам меттаоттабеча дакъа лаьца кортош кIайденна нах.

ЦIей дездара хьисапе кийчъяьча колоннана керте яр хьалха латта промышленни юртбоахамеи предприятей коллективаш. Уж ба Назрановски автотранспортни предприяте транспортникаш, «Электроинструмент» завода, совхоз - техникума, «40 лет Октября» совхоза, иштта кхыча предприятей коллективаш.

Бийса яххалца цIей дездеш хилар Назрань.

### Гудермес

Хоза кийчъяь я город. ЛаьгIо хьекхача гуйран михо шершаю цIе байракхаш, транспаранташ, лозунгаш. Массанахьара торжественни музыка, иллеш хьахоз.

Iуйрийна 10 сахьат даьлча Б. И. Ленина памятника хьалхашка латтача трибуна тIа бовл района кулгалхой, производстве хьалхалаттараш. Къамаьл ду КПСС Гудермесски горкома хьалхарча секретара А. А. Чайкина.

...Оркестраш ек. ЦIей дездара хетаяь къахьегамхой демонстраци дIайодалу. Эттача традицех из хьаелл № 8 йолча городской юкъерча профессионально - технически училища хьехархойн дешархойн колоннас. Цун тIеххьа, В. И. Ленина памятника хьалхашка чакхйоал города педагогически училища, школай колоннаш.

Производственни коллективай колоннашта керте йоагIа районе эггара йоккхагIа йолча предприяте — локомотивни депо колонна.

Кхаь квартала итогех социалистически яхье котъяларах керте горкомен горисполкомен карара кара тела ЦIе байракх елар предприятена. Пятилетка диълагIча шера нйс бетта 900 тонн доагор кходаьл машинисташа, планал совгIа 200 эзар тонн халкъбоахама мухь дIаюха бихьаб.

...Трибунана гаргакхаьча йоагIа кирпишк еча завода дукхача къамех латта коллектив. Октябра цIей хьатIакхоачаш продукцена реализаци яра план 10 процент гаргга тIеххоачашъяьй цо.

ЙоагIаш я консервни завода болхлой колонна. Къаьстта барттайна къахьег района пищевикаша укх шера. Продукцена реализаци с аьнна кхаь квартала енна задани 13 процент тIеххоачашъяьй укказа.

Района промышленни предприятешта юкъе яьржача социалистически яхье котъяьннача коллектива парте горкомеи горисполкомеи карара кара тела ЦIе байракх елар.

Трибунана хьалхашка гIолла чакхйовл гIишлошъерий, медицински инструменташ еча завода болхлой, медицински, бахача наха бытови гIулакхаш деча учрежденейи организацейн болхлой, юртбоахама къахьегамхой колоннаш. ЦIей дездара хетаяь демонстраци чакхъяьнначул тIехьагIа В. И. Ленина цIерагIча машиннаькъахой парке спортивни яхьаш хилар, художественни самодеятельноста коллективаша доккха концерт оттадир. Сарралца сакъердаш хилар города къахьегамхой.

### Ведено

Дукха нак бар райцентре хиннача митинге. КПСС райкома хьалхарча секретара Г. Махауре пролетарски цIейца даькъала бийцар къахьегамхой, царна дикадар хилар, уж унахцIена хилар, дIахо йодача хана цар къахьегама керда толамаш дахар ловш лсвца а баьккхар.

Дош лу граждански тIема ветерана Дадаев Маждена. Митинге гулбеннараштa цо дийцар Къилбаседа Кавказе Советий Iаьдал бахьан лаьттача къовсамах. Нохч - ГIалгIайчене из миштa чIоагIделар.

Митинге иштта къамаьлаш дир Ленина цIерагIча колхоза тхьамка кхедечо Алиева Зайнапа, «Сельхозтехника» объединене бригадира Загаев Шайхе, иштта кхыбараша.

Цар дийцар Октябра сийна яьржача яхье района колхозхоша даьхача къахьегама толамех. Из бахьан пятилетка тIеххьарча шера план дерригача хьокхамех тIеххоачашъяьй районо. Толаме чакхдаьхад районе лаьтта ахара балхаш, дика кийчъяьй ерригa хьайбай помещенеш.

### Урус-Мартан

Хоза кийчъяь я райцентра майда. Iурра деза юртбоахама къахьегамхой колоннаш хьатIаухаш латт укхаза.

Митинг хьайийллар КПСС райкома хьалхарча секретара А. Кагерманова. Гулбеннараштa цо дийцар Октябра сийна яьржача социалистически яхье района хьайбаш леладераштеи лаьтте леладераштеи карагI, дийннача толамех, пачхьалкхенга ялат, дулх, шура, ткъа сомий боккхара план тIеххоачашъярах.

Митинге иштта къамаьлаш дир Мичурина цIерагIча совхоза директора нов. Зелимханова, юкъерча школа хьехархочо нов. Калинченкос, иштта кхыбараша.

Ди сайренгахьа лаьттэлца сакъердаш хилар райцентре баха нах.

### Ачхой-Мартан

Дика къахьийгад ачхой-мартановцаша пятилетка къоастамбеча шера. Даьхен амбарашка 8000 тонн гаргга ялат чутессад цар, вешта планагIа лерхIаш хинначул 2300 тонн дукхагIа. Цунах лаьца дийцар райцентре хиннача митинге.

КПСС райкома хьалхарча секретара А. Воронкина юрта боахама, промышленни предприятей болхлой даькъала бийцар Октябра 57 шу дизарца.

Митинге иштта къамаьлаш дир «Лермонтовский» совхоза директора Ш. Умарова, «Овощевод» совхоза план шозза тIеххоачашъяьча бригада бригадира Б. Эдельханова, иштта кхыбараша.

* * *

ЦIей дездара хетаяь митингаш иштта хилар республика кхыча районашка а.

# ХЬАЖКІАШ ЛЕЛАЕР

## (ОЧЕРК)

Ди делкъангахьа лестадар. ДІаболабеннар гуйран шоллагІа бутт бале а бІайха хьежар малх. ІаІамо бос хийца аренаш епаре, аххан дар ганна дар из ди. «Кура» хьажкІаш чуэцаш боахкача нахага соца самукъа даккха шоашта яхаш санна хьехкар малхбузехьара мух а.

Массехк комбайн яр кхачтІа. Кулг-кара, хьажкІаш йоахаш бола нах а боахкар царна гаьна йоацаІча моттиге. Юртарче наха гІо де городера баьхкабар уж. ТІем тІа таньхаш хьалха а йолаш наха еча атакана тара хетар из сурт. Вешта, цунах-м ала а мегаргда шиь тайпара атака я аьнна. Хьийкъача хьажкІашта атака еш ба нах а техника а.

Кхайна го а баьккха юхайоагІар кхо комбайн. Гаьнна дІахьежача хоалуш яр царех цхьанне тІа ягІа цІе байракхаш.

— ДІаа хьалха йоагІар я-кх Чагаев Іимрана комбайн, аьнна комбайнаш йолчахьа кулг дІахьекхар «Лермонтовский» совхоза кхоалагІча отделене управляюще Дрезов Мовлде. — ХІаьта шийна йола норма цкъан-ахаззен кхоачашъяьй Іимрана из культура чуэца волавеннача хьалхарча дийнахьа. Кхычарел тІехьагІа волавеннав из хьажкІаш чуэца. Ткъо гектара тІара чуиниа баьннаб уж. Юкъера лаьрхІача хІара гектара тІара чуяхь томараш а тІехь 80 центнер е фуалъяьхача хьажкІий 60 центнерал дуккагІа. Цо тІанйцача декхарел дукха а дуккагІа хул уж.

Цига, Іимрана лехка «арен кема» гон тІа кхачарга хьежаш латташ сона дагаухар дукха ха йоацаш КПСС Ачхой-Мартановски райкома секретара Миназов Лячас цунах лаьца сайна дийцар:

— «Лермонтовский» совхозе меттел, ерригача районе а дикагІболча механизаторех цаІ ва коммунист Чагаев Іимран. Бокъонца вола вай заман саг ва из. Іимранах цхьанна сага ваьвац цІи хеза механизатор. Цун хьаьналча къахьегамо, вай хьамсарча лаьттан тІа беркат кхоллача къахьегамо, цІаккха безам лохлуш боадача, цун вахарца айхха бувзабеннача къахьегамо даьккхад цун сий. ХІаьта из хІанз хьалха хьахинна хІама дац, дуккха а шераш да цо ший къахьегамца сий даьккха. Низ дІа макхоаччал къа а хьегаш, наьха духьа вахар лерхІ по сага иразъ».

Из бакъда. Къахьегамца доал сага сий. Щепен беркатен къахьегам санна сага сийле йоаккхаш, наха везавэлийташ, из хозвеш дола хІама цхьаккха а хургдац. ХІаьта, ше зІамига волча хана денз дика кхетадаьд из Іимрана.

Кхелета мара вацар Іимран эггара хьалха балха водаш. Ханал хьалха къахьегама никъ каралаца безаш нийсделар цун. Иштта да вахар. Массанена цхьатарра нийслац из, гайн-тайпара нийслу. Керттера да моллагІа хало хьалхашка отте а вахаре нийса никъ каралацар. Юххьанца колхозе говрашка воаллар Іимран. Казахски ССР-а Кустанайски областа Урицкий районерча «Кызыл Эскер» яхача колхозе вар из цу хана балха. Шин шера ваьллар Іимран говрашка. Бакъда, безам техникаца бар. Цу уйлаша вигар из механизаторалла балха.

— Дика-м моллагІа болх я ба. ХІаьта а дего къоабалбаь тІанйца болх аттагІа ба. Цудухьа каралаьцар аз механизатора говзал. Цудухьа вахар со 1952 шера механизатора курсашка деша. Цу шера уж курсаш йистеяьхача денз механизаторалла болх беш а ва. ХІаьта хьажкІаш лелаеча звенона аз кулгалду дийтталагІа шу да. Тха дай а хиннаб ахархой. Цар хам а беш леладэр да сога кхаьчар — хІанз оаха ялат кхеду лаьтташ. Цар дика гІулакх дІахо хьош да тхо. Бакъдар аьлча, цар хиннача аттагІа ба хІанз тха къахьегам, шортта юртбоакама машинаш, кхыйола техника хиларца. Цар чудахьаш хиннача дуккха а дуккагІа чуэц оаха ялат а. Оаха тхоай балха цахаддаш юкъекхувл агрономически Іилманна гучадаьнна кердадараш, хьалхалаттарий опыт. Цу дерригнех пайда а эцаш, лаьттанца болх бе Іомадаь да тха кулгаш, — яхаш доаккхал деш санна бІарахьежар Іимран тракторех комбайнех ко дукха бе доалладарах шонкаш яьннача шиь кулгашта.

ХІанз Іимрана кулгашта бІарахьежаш латташ сона дагаухар укх шера бІаьсти хьажкІаш дІаювш уж болча хана цо сайна дийцар.

—250 гектара тІа дІаювргья оаха из культура укх бІаьсти, — аьлар цо. КПСС ЦК партега, советски халкъага даьча Кхайкарала жоп а луш хІара гектара тІа 45 центнер фуалъяьхе хьажкІаш кхее лаьрхІад тха звенос. Бакъда, хьажкІаш дІаер цхьа гІулакх мара дац, уж дика хьувкъийтара Іалаьмате дукха терками балхаши эш: уж хьатІанла йолаелча мугІарашта юкъе культиваци яр, лаьтта хан-ханнахьа цамца доахилга, оасарах лораелга, хий а дуллаш царна тоъал тІоадал хулийтилга, иштта кхыдараш...

Юкъеваьнна говра баьри хьелавергволаш хІана еннаяц аьнна лакхъенна, кхаьча латтача «кура хьажкІашка» хІанз хьежача майрра ала йиш йолаш дар уж дерригa а гІулакхаш Чагаева а цун новкъостасташа а толамца кхоачашдергда аьнна. ХІаьта иштта ала йиш яр из хьувкъам чуэца шоаш арабоалаш шоай торонашка юха а хьежа хІара гектара тІара 50 центнер яккхара денца дош цар сийленца кхоачашдергда а.

Боккхача форда тІа кемашта никъ хьехача маякашта тарбу вай кердача толамга бода никъ кхычарна сийрдабоаха дикагІчарех дикагІбола производственникаш. Царех ва Іимран. Лаьттанцарча безамо, цунцара хьадоалача беркато гІоздоах цун дог. Шиь безаме делача бІаргаша санна, дийлача дегаца, цхьанна хІамах а бІукъожабеш доацача доккхача хьинарца тІаувз цо шийца цхьана болх беча новкъостий, юртахой безам. Из массаза нахаца ва, шийна хула хало бахьане тІехьашка ца воалаш кийча ва цар гІулакха отта.

Иштта укх шера ка бола ялаташ чуэца долалуча хана совхозе комбайнераш ца тоъалга шийна хайча, шоай хьажкІашта доал делга звеню членашта тІа а дилла, хьалхарчарца комбайна тІа хайра коммунист Чагаев Іимран. Шиь штурвальни хиннача йоккхагІйолча йоІаца — Зурайна цхьана балха барайтта дийнахьа кхаь сезонни норма кхоачаш а еш, ворхІ эзар центнер ка бола ялат а аьрда районе хьалхара моттиг яьккхар цо. ХІаьта шоай районерча «Самашкинский» совхоза шийга яхье кхайка Хачероев Ахьмад хьажкІаш чуэца волавелча юха а хьалхарчарца цунна гІо де вахар Іимран. Хьинаре къахьийгар цо цига.

— ХІанз шоана магарра дика хьийкъай хьажкІаш, — йоахар Іимрана. — Хьувкъаш чубара оаха денна дош тІехкхоачашдергхиларах тийша да тхо. Ала лоргдар сона сай новкъостех Шерипов Шахьапах, Махазаев Ахьмадах, Ижаев Даудах, иштта кхычарех. Лоаппача хана, пхийтта дийнахьа хьажкІаш чуерзае лаьрхІа а да тхо. ХІара сахьатах, минутех бизза пайда а эцаш къа ца хьийгача шиь ханнахьа чуэца вІаштІехьдаргдац уж.

— Тхога яхье кхайка я Матаев Берсий звено, — йоахар цо дІахо. — Дика я цар хьажкІаш а. Дуккхаза а хиннав со цига. ХІаьта, со сенах воккхий веш ва аьлча? Тха совхозе уж тайпа лакхара хьувкъам чубахьаш бола говзанчаш дуккагІа хулаш хиларах воккхий ву со. Кхы а дикагІа къахьега лаьрхІад цар дІахо йодача хана а. Кхы а дуккагІа хьувкъаергья уж. ТІаккха хІанз гучадаьннадац тхона хьажкІаш дуккагІа хьана йоахаргья. Сона хетаргахьа Берсийла тІехьа-м вусаргвац со...

Имрана вахара хІара шу доккхий толамаш дахарца белгала да, цун вахара хІара ди къахьегамах дизза да. Цун наьккха тІа сийрда леп Къахьегама Щеча Байракха орден, массехк медаль, «Российски Федераце дикагІвола хьажкІаш лелаер» яха значок. Цунга я кховзткъа гаргга Сийлен грамота. Царна юкъе я ВЦСПС-а, ВЛКСМ Центральни Комитета, вай республика Лакхехьарча Совета Президиума, комсомола обкомо енна Сийлен грамоташ. Царна юкъе я Іимрана эггара хьалха енна Сийлен грамота а. Цу тІа да «1956 шера Казахстански миллиард пупта чотах ялат чуэцаран Паччахьалкхенга из дохкаран тІанйца доккхий декхараш ханал хьалха кхоачашдеча хьинаре дакъалацарах» яха йоазув.

...Тамашийна хьинар долаш саг ва коммунист Чагаев Іимран. Доккха дакъа лоац цо юкъарча вахаре. ВІаштта ер бархІлагІа шу да шоай отделенерча партийни организаце секретарь из вола. Цул совгІа райсовета, юрта Совета депутат ва из. Цул хьалхагІа вІаштта шозза вай республика Лакхехьарча Совета депутаталла хержа хиннав Іимран. Бакъда, моллагІа декхар шийна тІадулле а, из сийленца кхоачашду цо. Балха тІа, юкъарча вахаре — массанахьа а хьокхаме ва. ХІаьта цахаддаш совбоах дешара кхетам. Толамца йистеяьккхай кагирхой сайрийнарча школе дешаш итт класс. Серноводскерча юртбоахама техникуме заочно деша ваха кийчлуш ва из хІанз...

Ди сайрангахьа дерзаш латтар Іимранаца Іадика а йийца Валерик яхача юртагахьа тхо доагІаш.

Болхлой поселкана тара лест ахархой юрт Валерик. Щеча кирпишкех детта, шифер, аьшк тІадилла, городашка деларна тарра хьалдаь да уххазара доккхий, сапаргІата цІенош. Царех дуккханеш тІа ягІа лакха урагІъяха телевизионни антеннаш. Юрта я библиотека, тикаш, керда хьалъяь столови, хьалдеш латт быта цІа. Болх беш я йоккха школа. Цига дешаш я Іимрана кхоккхе йиІиг. Эггара йоккхагІа йолча Зурас укх шера итт класс йистейоакх. Октябрьски революце иразе вахар деннад ахархой юрта. Цу иразерча вахаре гІолла шерра гІа боах цу юртарча наха, царна юкъе а хьалхарча мутІаре ва Чагаев Іимран.

Ю. КУРСКИЕВ.

## ЧІоагІа доттагІал

Дукха шераш да Нохч-ГІалгІай АССР Ножай-Юрта района Гагарина цІерагІчеи Дагестански АССР Новолакски района Орджоникидзе цІерагІчеи колхозий къахьегамхоша вІаши доттагІал леладу.

Каст-каста хул уж дІа-юха бахе. Укх деношка Гагарина цІерагІча колхозе хилар Дагестанера хьаьший. Торжественни хьале тІанйцар уж колхозхоша. Даькъала а бувцаш царга моаршал хьаьттар юртарча школа пионераша.

Хьаьший хилар колхоза фермашкеи бригадашкеи. Цига цар вІаши дийцар балха тІа шоашта зеденнар, тІанйца декхараш шоаш кхоачаш мишта даьд.

ВІашагІкхетар чакхдаьлар моттигерча клубаи Дагестанерча хьаьшийи художественни самодеятельноста коллективаша кердача репертуарах концерт оттадарца.

Р. МАЛЬСАГОВ.

## Декхараш кхоачашдаьд

Октябра цІейна дикача толамаца накъаера Ачхой - Мартановски района «Орджоникидзевский» совхоза Темирбулатова Любас кулгаллеча сомий бешамаш лелаеча звено коллектив.

Укх шера цун звенос лелаеш 100 гектар сомий бешамаш яр. Царех сом луш яр 80 гектар.

Де деза балхаш ханнахьа чакхдоахаш, хьалхашка латта декхараш сийленца кхоачашдара массане барт болаш хьинаре къахьегарах звено коллектива вІаштІехьдаьннад пятилетка къоастамбеча шера тІанйца социалистически декхараш толамца кхоачашде. ПланагІа 550 тонн йолча, паччахьалкхена дІабеннаб 720 тонн тайп-тайпара сом.

Из толам боаккхача шоашкара доагІаш дола дакъа юкъедихьад сомий бешамаш лелаераша Закиева Бапус, Ангаева Марета, Бакаева Эснлас, кхычар.

Р. МАЛЕВ.

Туркменски ССР. Марыйски областерча Марыйски района «Туркменистан» яхача колхозе 1500 гектар гаргга долча кхашка кхебу боамби. Цунах 80 процент бар комбайнашца чуэцаш ба.

СУРТА ТІА: комбайнер Э. Нурмухаммедова. Цо декхар тІацйцад 250 тонн боамби чуэца.

А. ОВЧИННИКОВЕИ К. ХАЛЛЫЕВЕИ сурт.

ТАСС фотохроника.

КУРСКИ ОБЛАСТЬ. «Сельхозтехника» Обояноки районни объединене диагностика служба тракторашта, автомашинашта ремонт ярэ ха лоацъе новкъостал ду юртарча механизаторашта.

СУРТА ТІА: Обоянски объединене инженер - технолог И. Барышев Мичурина цІерагІча колхозе трактора двигателю болх мишта бу хьожаш воалл.

О. СИЗОВА сурт.

ТАСС фотохроника.

## Къахьегама совгІат

Белгалбаьнна дика къахьегаш ба пятилетка диълагІча шера СССР 50 шу дизара цІерагІча Грозненски химически комбината болхлой. Товарни продукци арахецарен из маьхала яккхарен итт бетта план 102,9 процент кхоачашъяьй цар. Паччахьалкхен планал совгІа ехкай шиъ-ах миллион совгІа сома маьха химически продукци.

Къахьегама овсарле лакхъяра задани 3,3 процент тІехкхсачашъяьй химикаша. Планал совгІа продукцена реализаци ярах, бедал, электроэнерги, кхыйола материалаш кхоярах, арахецача продукцега дІадодар лохдарах паччахьалкхенна планал совгІа цаІ-ах миллион гаргга пайда баьб цар укх шера.

Уж толамаш доахача къаьстта дика къа а хьегаш социалистически яхье хьалхара моттиг яьккхай В. И. Нырков, Р. М. Дронкин, З. Х. Чингариев кърте латтача фенол, спирт, полиэтилен арахецача цехий коллективаша. Планал совгІа цар арахийцар 8 эзар гаргга тонн химически продукци.

З. САРКИСОВА,
Грозненски химически комбината планови отдела начальник.

## КЪАХЬЕГАМА КНИЖКАЕХ ДОЛА КЕРДАДАР

Соахка сентябрь бетта СССР Министрий Советои Профессиональни Союзий Ерригсоюзни Центральни Советои тІанйцар «Болхлойи гІулакхерча наьхеи къахьегама книжках» бола соцам, хІаьта СССР Министрий Совета къахьегамеи алапейи дешашта йолча Паччахьалкхен Комитето укх шера 20 июне тІанйцача шиь соцамца ВЦСПС-ца дагa а яьнна чІоагІъяьй къахьегама книжкаш предприятешка, учрежденешка, организацешка леладара порядках йола Инструкци. Из керда положени яьй предприятешка, учрежденешка, организацешка къахьегача болхлой, гІулакхерча наьха къахьегама книжкаш леладара порядок тоаяр духьа, къахьегама дисциплина тоаяра къахьегама книжкаш дІадала деза бригада, участка, цеха, отдела коллективашка, общественни организацей викалаш тІаболаш, торжественни хьале.

Къахьегама книжкаш леладара, нийса дІаяздара, цар учет лелаеш лорадеш леладара, болхлочоа дІадалара бехктокхам предприяте, учреждене, организаце кулгалхочоаи цун приказах из гІулакх леладе оттаваьча саган тІабож.

Къахьегама книжкаш предприяте администраце леладу строги отчетноста бланкаш санна, балхара дІавоалача хана болхлочоа, гІулакхерчоа кулгкара дІа а луш.

Болхлочон гІулакхерчон шийна йиша цо дІаехе администраце цунна дІаяла еза

## ТХА КОНСУЛЬТАЦЕШ

даькъера къахьегама книжкай лоархІам лакхбар духьа.

Болхлочуни гІулакхерча саген балхах дола керттера документ да къахьегама книжка. Цу тІа дІаязду образованех, балха говзалахи специальностахи, беча балхах, тийнача совгІатех, изобретенеехи рационализаторски предложенеехи дола бакъдараш.

Паччахьалкхен, кооперативни, общественни предприятешка, учрежденешка, организацешка балха этта пхи ди даьнначул тІехьагІа, цу даькъе сезонни, ханна болх бераш а тІехьа беррнгача болхлой, гІулакхера барий, хІаьта иштта штате боацарий а, нагахьа санна паччахьалкхен социальни страхованена юкъе боагІаш уж бале, хила дезаш да къахьегама книжкаш.

Балха дІаэцац къахьегама книжка дІахьекхача мара. Эггара хьалха балха е гІулакхе водар декхарийла ва тІеххьарча хана ше фу деш хиннав хьахойташ йола, вахача моттигерча жилищно-коммунальни органаша, къахьегамхой депутатий юрта Совето е поселкови Совето, улица комитето енна справка администрацега дІахьокха, хІаьта СССР Герзашцарча низий мугІарашкара мукъа ваьнначо военни билет администрацега дІахьокха деза.

Къахьегама книжка (е цун вкладыш) доадаьчун тІеххьара ше болх баьча моттигера къахьегама книжка дубликат (е цун вкладыш) эца бокъо я. Цо язъьяча заявленех администраци декхарийла я 15 дн далалехьа цунна къахьегама книжка дубликат дІадала а, хІаьта цо цу предприяте, учреждене, организаце балха валехьа болх баьлга бакъдеш дола документаш вІашагІтохара цунна новкъостал де а.

Къахьегама книжка дубликат дала йиш я болхлочоа е гІулакхерчоа, нагахьа санна цун къахьегама книжка леладе пайдана доацча даьнна дале а (доагадаь, дохадаь, бІехдаь дале).

1975 шера І-ча январе денз эггара хьалха балха вахача болхлочоа, гІулакхерчоа кердача образецах дола къахьегама книжкаш тергда.

ХІанз болхлошкеи, гІулакхера барашкеи долаш дола къахьегама книжкаш керда дарашца хувцаргдац.

Хьалххара балха эттарашта къахьегама книжка тІара хьаьикха выписка.

Къахьегама книжка тІа мел дола балха хьаэцарах, кхыча балха тІа хьожаварах, балхара мукъавалийтарах, хІаьта иштта тийнача совгІатех дола йоазонаш администраце де деза, приказ (распоряжени) техачул тІехьагІа, бакъда цхьан кІирал совгІа ха ца йоалийташ, хІаьта балхара мукъавоалийтача хана — цу дийнахьа приказа тІа (распоряжене тІа) долчча тайпара дІаязде деза.

Къахьегама книжка тІа мел деча йоазонех болхло дІакхетаве декхарийла я администраци, личии карточка тІа цунга кулг а яздайташ. Нагахьа санна къахьегама книжка тІа йоазув харцахьа даь хуле из тоаде деза из даьча предприяте, учреждене, организаце администраце ше. Иштта хийца йоазув цунна доагІаш дола приказ (распоряжени) а тохаш яздаь хила деза. Тешаша бакъдаьдар яьнна хувца йиш яц хьалххагІе къахьегама книжка тІа даь йоазув.

Балхара саг мукъавалийтара бахьанаш законагІа доагІача тайпара, цун статья, пункт хьа а хьокхаш дІаяздаь хила деза. Нагахьа санна болхло шиь лоІамагІа цамогаш хилар, инвалид хилар, пенсе тІа вахар, лакхерча е юкъерча специальни дешара заведене, е аспирантуре деша вахар бахьан долаш, цудухьа цунна льготаш луш долча бахьанех балхара дІаводаш вале цунах дола йоазув долчча беса бахьан белгал а доаккхаш язде деза къахьегама книжка тІа.

Балхара мукъавалийта ди лоархІ цо эггара тІехьа болх баьр.

Администраци декхарийла я болхло, гІулакхера вар мукъавалийтарах доагІаш дола йоазув а даь из дІаводача дийнахьа цунна къахьегама книжка дІадала. Нагахьа санна администраце бехкагІа болхлочоа къахьегама книжка ханнахьа дІа ца луш тІехьа доакхе болхлочоа, из бехке воацаш яьккхача хана цунна алапи дала деза. Къахьегама книжка почтаца болхлочун, е гІулакхерчун адресагІа цун мукъагІа доацаш дІадахьийта бокъо яц.

А. БОДРОВ,
Нохч-ГІалгІай АССР прокуратура юкъарча надзора отдела начальник.

## ЗАВОДА ЮБИЛЕЙ

Октябра цІей хьатІакхоачача деношка шоай предприяте юбилей белгалдаьккхар Грозненски ацетонови завода болхлоша.

40 шу. Иззал ха я завод вІашагІъелла. Цу юкъа чІозгІа кувцаеннай из. ВІалла а тара яц из хьалха хиннача зІамигача цеха. Из я хІанзарча дикагІча техникаца Іалашъяь предприяти. 6-зза дегІабенаб цун низ.

Шерагара шерага шоай завода гІулакхаш тоадеш, цун экономика лакхъеш хьабоагІа производственникаш. КПСС Центральни Комитето партега, советски халкъага даьча Кхайкарала жоп а луш, завода болхлоша хьинаре къовсам лоаттабу нйслагІча пятилетка диълагІча, къоастамбеча шера план ханал хьалха кхоачашъяра тІехьа. Иштта предприяте коллективо ханал хьалха кхоачашъяьй продукци арахецара 10 бетта план. Шу доладелча денз хьаяьй ах миллион сома маьха продукци.

Къаьстта дика къахьег «Б-12» яха доакъарий витамин хьаеча цеха коллективо. Цун продукци кхоач СибарегІа, Урале, вай мехка кхыча краяй, областий колхозашкеи совхозашкеи.

Укх деношка торжественни собрани хилар завода болхлой. Цига дийцар тІанйца декхараш дика кхоачашдарах, хьалха латтарашта елар «СССР Микробиологически промышленноста тІехдика вар» яха значокаш. Царех ба слесарь Еременко Олег, электромонтер Перенечаев Павел, йоккхагІйола аппаратчица Стенкеева Александра, кхыбараш.

«Къахьегама ветеран» яха медалаш елар А. Кузнецовайна, А. Поляковайна, Д. Судакова.

Торжественни собране гулбеннараша дош делар Октябра Щей сийна яьржа къахьегама вахта дІахо а хьош, шоай завода гІулакхаш кхы а тоадеш овсарегІа болх бе.

М. РАДОВ.

## ТОЙАШАГІБАРАШ БЕЛГАЛБАЬХАБ

Советски милице Денна накъадолхаш республика чурча гІулакхий органашкеи подразделенешкеи социалистически яхьа итогаш яьй. ЧИАССР МВД коллеге соцамагІа професерІа дикагІбараш аьнна белгалбаьхаб Ленински РОВД милиционер Суганпов Магомед Виситович, Заводской РОВД милиционер воккхагІвола сержант Козлов Александр Николаевич, Ленински РОВД шофер - милиционер воккхагІвола сержант Ацаеа Ахит Харонович, республика МВД толашагІвола участкови инспектор ва аьнна белгалваьв Октябрьски Революце орден лелаю милице лейтенант Шамурзаев Ваха Сулейманович, толашагІвола эксперт - криминалисталла милице капитан Кобец Владимир Алексеевич, толашагІвола госавтоинспекторалла Жидков Олег Иванович, наькъашка тІахьожам доаттабеча ГАИ толашагІвола инспекторалла сержант Закраилов Мауди Магомедович, уголовни розыска толашагІвола инспекторалла Сунженски РОВД воккхагІвола лейтенант Умаханов Анатолий Умаевич.

Уж берригаш а, хІаьта кхы а 33 дикагІвола МВД сотрудник а ЧИАССР МВД сийлен Доска тІа баьхаб.

Иштта, милице сотрудникай йоккха группа паччахьалкхен совгІаташ лушн республика чурча гІулакхий министра баркалаш оалаши белгалъяьккхай.

Б. ДЕМЕНТЬЕВСКИЙ,
республика МВД политико - кхетама балха отдела инструктор.

## «АГИТАТОРА БЛОКНОТА» АРГІАНАРА НОМЕР

КПСС нохч - ГІалгІай обкома пропагандаи агитацеи отдела аргІанарча, 21 номер тІа «Агитаторан политинформаторан долча новкъостала» яхача рубрикана кІал кепатеха я КПСС обкома политически дешара Щеи консультанта В. А. Ахматукаева «Ханал хьалха кхоачашъе пятилетка план» яха статья.

Цунна кІал оттаяь я Молдавски ССР 50 шу дизара хетаяь Кишиневе хиннача торжественни заседане КПСС ЦК Генеральни секретара Л. И. Брежнева даьча къамаьла хьакъехьа е езача лекцей, докладий, беседай, политинформацей тематика, могадеш дола литература.

«Къахьегама ветеран» яха медаль республике эггара хьалха еннарех бола хоам ба блокнота тІа.

«Болхлой класса къаман кадраш хьахплийтара еш йола йоакхо» яхаш я Нохч-ГІалгІай паччахьалкхен университета КПСС историе кафедра преподавателa Н. Каплина статья.

«Социалистически содружества мехкашка» яхача рубрикана кІал кепатеха я «Вежарашха вІаши леладу идеологически гІулакхаш» яха Ю. Попова статья.

Блокнота тІа я атеистически кхетама балха хроника.

«Производства эффективность лакхъе» яхача рубрикана кІал я «Кепиго сом кходу», «Кходе металл!», «Кхое электроэнерги!», «Мухь дІа - юха хьолга дарегІа хилийта» яхача темах йола цифраш, факташ, тІахьехамаш, кицаш.

## ПРОПАГАНДИСТАШ ДЕШАШ БА

КПСС Гудермесски горкомо политически экономически дешара пропагандистий семинар йир укх деношка.

Цун доакъашхоша теркам тІабахийта ладийгІар КПСС Гудермесски горкома пропагандаи агитацеи отдела заведующе Ю. М. Субботинас «Партийни пропаганда ленински нормаш» яхача темах йийшача лекцега.

Пропагандистеша дика пайда эцаргболаш яр «Знание» яхача республикански обществa лектора, искусствоведчески Іилмай кандидата А. Ш. Шабанянца йийша «Пропагандистски балха йола ораторски искусство» яха лекци.

Семинаре хиннараша иштта ладийгІар Ростов-на-Дону яхача городе хиннача экономически дешара зональни конференце балха итогех лаьца КПСС Гудермесски горкома секретара Р. М. Мальсагова баьча хоамага.

Цул тІехьагІа секцешта бекъабелар пропагандисташ.

Іилман коммунизма юххьанцара курс Іомаеча марксизма-ленинизма лардий шоллагІча дешара шера школа пропагандисташа ладийгІар «Джалка» совхоза парторганизаце марксизма-ленинизма лардий школа кулгалхочо Л. М. Ивановас «ХІанзарча этапе империализма вІашдухьаленаш ирьялар» яха тема Іомаяра методикахи «Болхлой класса революционни болам» яхача темах практически заданеш телара хьакъехьеи даьча къамаьлага.

«Дунах тІехьадиса гІулакхаш дІа а доахаш коммунистически мировоззрени йола саг хьалкхевара» проблемаш Іомзеча (хьалхарча дешара шера) семинарски группай кулгалхошта лаьрхІа занятн йир КПСС горкома инструктора Г. А. Мельниковас.

Х. НИКОЛАЕВ.

## ХАЛКЪА ЛАЬРХІА ХЬАДЕЧА ТОВАРИЙ КОНВЕЙЕР

**СЭВ-а членаш долча мехкий теркама хадданза юкъметтиге латт социалистически содружества мехкашка бахача наьха вахара боарам лакхбара юкъарчал доацаш влияни еш йола яйга промышленность дегІайоалаяра дешаш.**

**АПН корреспондента Вадим Жовнера яйгача промышленноста дешашта йолча СЭВ-а Массазарча комиссе председателагара Йожеф Копчагара дяйхад массехк хаттара жоп лура.**

— **Дувцал тхона, боккъала а, новкъост Копча, СЭВ-а доазонел чухьа цхьана лелацеча гІулакхаша малагІа гІойле ю наха хоатташ дола товараш социалистически мехкашка дукхагІа арахецара?**

— Цкъарча юхьига массехк цифра цІи йоаккхаргья аз. СЭВ-а членаш долча мехкаша укх тІеххьарча 25 шера назата хІамаш диазза - ялхаззен тийга яь хІамаш диазза совгІеи дукхагІа хьаяьй. Кхозза дукхагІа хиннаб тийга бу кога гІирс, шоззен ахаззен (цхьадолча мехкашка ялхазза) дукхагІа арахец мебель.

Яйга индустри дегІайоалаяра темпаш селлара лакхъе могаргдацар вай мехкашта, нагахьа санна алхха шоай бедала ресурсех, экономически промышленни потенциалах, Іилмани инженерни кадрех мара цар ког гІортолга еш хиннаецаре. Из де йиш хилнзар бахача наха эшача барзкъанца, кога гІирсаца, мебелца, полиграфически изделешца царна кхоачамбарца ювзаенна йола лоархІамегІара проблемаш къестаеча хана СЭВ-ага гІолларча партнераша шоай низаш вІашагІтохар бахьан долаш мара. Белггалара дакъа лоац цхьана Іилма-технически гІулакхаш леладаро а, даькъа предприятешта кІоаргагІа специализаци кооперацин яро.

Тай хьувзача а бокъонца йола революци яьй, масала, Советски Союзеи Чехословакеи специалисташа хьаяьча БД-200 яхача пневмомеханически станокаша. Цу мехкашка хІанзле а болх беш я йоачІингаш доацаш тай хьувза бІарчча фабрикаш-автоматаш. Из опыт дІайоаржаеш латт хІанз СЭВ-а членаш долча кхыча мехкашка а.

Вай мехкий тІоарска-кога гІирса промышленносте керда производство караерзаьй лоалабаь кепабетта кога гІирс низ тІабахийтарца хьабеш, арахец синтетически материалех тІехе а йолаш йола кхалнаьха, маІачанаьха, берий туфлеш, иккаш, ах ботинкаш. Кога гІирса промышленносте болх бе йолаялийтай бІарчча поточни линеш, юкъедихбад дуккха кхыдола керда хІамаш.

Керттерча даькъе, хІанз СЭВ-а мехкашка Іалашдеш да бахача наха саготагІа эша товараш. Цхьабакъда уж тІа-тІа дукхагІа хоатташ да. Торгохлепа кхы а дукхагІа барзкъаш, кога гІирс, кІадаш, мебель, полиграфически продукци телар духьа хІанз болх беш йола предприятеш шеръе, из бале а е кхыбале а болча мехка бедала запасаш теркал а еш, керда заводаши фабрикаши хьалъе еза. Цунца дувзаденна яйгача промышленноста гІулакхашта йола СЭВ-а Массазара комисси хІанз дешана хьашт долаш йолча паччахьалкхенашца цхьана дуккха объекташ хьалъяра яьча соглашеней проекташка хьожаш я. Масала, Советски Союзе хьалъе лерхІ кога гІирса чуувттаю стелькаш ю дефицитни материалаш, Венгре — кІувсаш деча таьца дувза аьхинг арахецаргдола фабрика, Болгаре вІашагІйолла лерхІ полиуританови айраш ду производство, МНР-е — дикагІдолча тхан тайпаш чакхдозхаргдола объекташ. Цу дерригача хІамаша даькъа предприятеш хадданза технически кийчъярца цхьана бухсоццача кхаьчача яйгача промышленностага йиш хулийтаргья дІахо йодача хана лаьрхІараш теркал а деш, баха нах мел эшача хІамашца Іалашбе.

— **ДукхагІа хоаттача хІамай дикал тоаяра фу ду СЭВ-а членаш долча мехкашка?**

— Дукккача наха леладу товараш, бакъдар аьлча, хадданза кердадаха дезаш да. Уж модни, хоза, цу цхьан ханна чІоагІа а хила деза. Цудухьа СЭВ-а членаш долча мехкий швейникаша цхьана каст-каста выставкаш увттаю, бІаргадайта барзкъаш арадоак. ДІахо йодача ханага ла а дувгІаш мода дегІайоалаяра керттера лостамаш белгалду. Царна лоараши хетараши теркал а деш, кІадаш деча фабрикаша арахец пазата хІамаш ю маша, кІадаш, зипаш, керда структураш йолаши вІашагІъийнеи йола чорта материалаш.

ХІама дикагІеи эцачарна хьаштдолаши хилийтара лоархІаме да специалисташа цхьана леладу Іилма-технически гІулакхаш. Іилмахой рекомендацеша торо хулийт халкъа эша хІамаш кийчъяра къьна методаш юкъера дІа а йоахаш, царна меттел прогрессивегІа яраш юкъекхувла. Масала, тІоарска-кога гІирса промышленносте хІанз шерра пайда эцаш я материалий куц доаха химически препараташ. СССР-е кийчъяьй дика гигиенически свойствааш йолаши шелала чІоагІа духьалъотталуши йола барзкъаш ду тІоарска хьадара методика.

Цул совгІа, яйгача промышленноста гІулакхашта йолча СЭВ-а Массазарча комиссе доазонел чухьа деш Іилман тохкамаш да изделешта маркировка яра бІарчча цхьа система хьаяра. Цо йиш хулийтаргья халкъа эша тозараш вІаши дІа-юха лоаттадара гІулакх аттача даккха а царца дІа-юха дукхагІа хувцараш де а.

— **Яйга промышленность бедалца, материалашца, балха овсарле лакха йолча техникаца Іалашъеш долча халкъа боахама доакъошца цхьана леладу гІулакхаш дегІа мишта ух?**

— Хими дегІадарца наьха санна хувцамаш хиннад яйгача промышленноста телача бедала структуре. Леп, боамби, тха санна йолча юххьанцарча традиционни продукташта меттел тІа-тІа дукхагІа дІаухийт шоай дикалга диллача царел эшащагІа йоаца искусственни материалаш. ХІанз шерра юкъедаьннад лавсан, кримплен, полиуретанови материалаш. Уж дукхагІа тІаувзарца вайга торо хул халкъа эша товараш дукхагІа, дикагІа, шерраша ассортиментагІа хьаде.

Цудухьа СЭВ-а членаш долча мехкашка къаьстта лоархІам бу хІанз даькъе бедала базана химизаци яра гІулакха интеграционни мероприятеш чакхъяхара. Белггала аьлча, Іалаьмате лоархІаме да химически хьоаснйи пластически материалаши дукхагІа хьаяр. «Интерхимволокно», «Интерхим» яхача дунен халкъашта юкъерча организацешца цхьана лелаеча гІулакхашка яйгача, мебельни, полиграфически промышленноста доакъошта красителий, гІонна йолча веществий дефицитни тайпаш хьаделга вІаштІехьдаккха лерхІ вай.

Вайна хьалхашка шерра перспективаш хьаелл машиностроене гІулакхашта йолча СЭВ-а Массазарча комиссеца цхьана леладеча гІулакхаша а. Халкъа боахама цу даькъа специалисташца цхьана болх бу вай технологически линеш, машиниши балха овсарле лакха йолча оборудованеи цхьадолча тайпай системаш кийчъергйола йоккхий производственни базаш хьалъяра проекташ тІа.

(АПН).

## Б. САИДОВА 60 ШУ ДИЗАРА

Селхан сарахьа Нурадилов Ханпаша цIерагIча театре нохчийн поэт Саидов Билал ваь 60 шуи литературни кхоллами 40 шуи дизара хетаяь литературно - творчески сайре хилар.

Поэтах лоацца дош оалаш сайре хьайийллар республика Нохч - ГIалгIай АССР йоазанхой Союза правлене председателя Р. С. Ахматовас.

Поэта, прозаика, драматурга Б. Саидова вахарах, литературни кхолламах, общественни гIулакхех дийцар М. А. Сулаева.

## ВАЙБАРАШ—ШОЛЛАГIА

Кишиневе чакхъяьннай Советски Союза Турпала Грибова цIерагIа шийн лоIама кIалтсхаргах латара Ерригсоюзни турнир. Цига дакъа лоацаш хилар «Трудовые резервы» общества кагирхойн кхелетарийн командаш, верригаш а 200 совгIа сар.

Кхелетараштa юкъе къаьсттача зачете котбаьлар грознейцаш С.-А. Майрбекови А. Даудови, кагирхошта юкъе — Н. Мукаев, В. Бабахян, А. Хасханови М. Тангиеви.

Командни зачете шоллагIча моттиге ба вай атлеташ.

А. АЛИЕВ.

# БЕРИЙ ГIОЗА ВАХАР

Октябрьски районе улл дукха ха йоацаш 40 шу дизар дездаь Нохч-ГIалгIайчен бIаргаш дайнарий республикански школа-интернат. Цига дахаш а дешаш а да дукхахча мэттигашкара тайп-тайпарча къамех дола 120 бер.

Школа интернат вIашагIъеллай 1934 шера. Атта дацар цу ханарча дешархошта: эшаш цукха хIамаш дар. ХIаьта тахан дика дешара, къахьегара, салаIара деррига хьалаш да школе. Лоа санна кIай юргIаш тIатайса хоза дIаниисдаь метташ, кIал ухкаш кIувсаш — массанахьа цIена, сапаргIата, эшаш иел дар долаш да.

Йоккха еце а барттайна коммунистически общество хьалъергIола бокъонца бола нах хьалхкебара къахьегаш я тайп-тайпарча къамех латта 38 саг чувоагIа педколлектив. ИттлагIа шу да цу коллективаца директора Мусаев Цицо Исаевича болх бу.

Боккха теркам тIабахийта лелабу педколлективо дешархошта коммунистически кхетам балара болх. Н. Островске цIи лелаеш я школа дружина. 29 сентябре хIара шера дружинас чакхйоаккх «Николай Островский — къонахчален деналеи илланч» яха сбор. Н. А. Островске портрета йисте сийлен ха тIа латт цу дийнахьа пионераш. Иштта хIара шера — 8 феврале — интернациональни доттагIала клубо къонача турпала-антифашиста ди дезду пионераша, цига цар машареи доттагIален цIи лотаю.

Школа пионераши - комсомольцаши каст-кабта вIашагIбетталу къахьегама ветеранашца, социалистически къахьегама ударникашца масала, иштта «Маьхк — массадолчун корта» яхача школе чакхдаьккхача цIей юкъе дакъа лоацаш хилар республика дикагIвола хьажкIаш лелаер Гайтамиров Ширвани.

Искусства денойшка дешархой болча ух Х. Нурадиловен М. Лермонтовен цIерагIча театрий актераш, республика писателаш. Цу тайпара вIашагIкхетар хилар Нохч-ГIалгIайчен писателашца — Чахкиев СаIидаца, Ахматова Раисайца, композиторца Димаев СаIидаца.

Ала деза школа аханел совгIа дола бераш пандар локкхаши художественни самодеятельносте дакъа лоацаши хилар. Школа артисташа концерташ тийнад «Красный молот», мехкдаьтта чакхдоаккхача заводашка, бIаргаш дайнарий общества управлене, Дай-мехка тIема инвалидий госпитале, агитпункташка, Урус-Мартановски Наурски районий совхозашка, иштта дукха кхычахьа. Ба школе шоай композитораш а писателаш а — Джумаев Ахьмад. Хитеев Слава, Хромушкин Коля, Нечаев Володя, Михайлов Петя, иштта кхыбараш.

Интернате болх беш да Лежейко Лилия Леонидовнас кулгалдеш дола теникий театр а. Цун репертуара юкъе да «Колобок», «Хоарцам». «Кхоча», «Петрушка-почемучка» яха фаьлгаш. «Зрителаша лоархIаши сийдеши ба артисташ-дешархой Цакаев Налик, Мастаева Киса, Табсиева Зарема, иштта кхыбараш.

Дукха еза интернате спорт а — къаьстта шахматно-шашечни кружок. Города дукхагIйолча школашца чакхъяьхай цар турнираш. Школа дикагIбола шахматисташи шашисташи ба Гатциев Бароз, Арчюхов Сергей, Елесеенко Александр, иштта кхыбараш а.

Ерригсоюзни шахматно-шашечни турнирашка дакъа лацарах дешархошта спортивни обществаша дукха а тийнад мах бола совгIаташ. Школа дешархо хинна Хромушкин Николай хIанз шашкех ловзара республика чемпион ва.

Школа юнармейцаша хьинаре дакъа лоац «Зарница» яхача тIема спортивни ловзаре.

Школа самодеятельни артисташа дакъа лаьцад городашка Липецкен Новочеркасскен хиннача бIаргаш дайнача школай-интернатий Ерригсоюзни хьажаре. Цига Нохч-ГIалгIайчен республика бIаргаш дайнача школа художественни самодеятельноста доакъашхоша 3-гIа моттиг яьккхар. Мел чIоагIа доккха лар берий гIадбахар. Цига берашта совгIаташ делар радиола, «Мурзилка» яхача журнала значокаш, города сурташ тIадола открыткаш.

ЛаьрхIа лелабу школе пионерски маршрутий болх. Царех цхьаяраш я «Са Даьхе — СССР», «Даим кийча!», «Оахош ду», «Тимуровец», иштта кхыяраш.

ХIара классе арахеца пенгазеташ къаьстта хоза кийчдаь да «Оаха яхь лелаю» яха 1-чен (классни кулгалхо Т. А. Лавинская), «Классни уголок» яха 4-чен (Т. М. Мальсагова) классий газеташ.

Хьинаре дакъа лоац дешархоша революционни, тIемен къахьегамен сийлен моттигашка гIолла еча Ерригсоюзни походе. Иштта цар туристически походаш яьй хьамсарча крае гIолла.

Иштта школа вахара юкъе дизза дакъа лоацаш бах дешархой школа йисте яккхалца. ХIаьта бархI класс чаккхъяьккхачул тIехьагIа цхьаболчар Москва, Кисловодск, иштта кхыча городашка, бIаргаш-дайнарий юкъерча школашка дIахо деш, вокхар болх бу. Иштта хIанз Дагестански университете дешаш ва Агашев Арнслан, Курбанов Магомед, Черсий-ГIаьбартой университете деша вагIа Осипенко Николай, музыкальни училище преподавателалла болх беш ба школа чакхъяьхараш О. Колодяжный, С. Дедусов, С. Хитеев, иштта кхыбараш.

Цу тIа бархI шерара школа чакхъяккхарца цхьана дешархоша караерзаю массажиста говзал. Цу специальностагIа цар болх бу Дай-мехка тIема инвалидий госпитале, хIаьта дукхагIчар — бIаргаш дайнарий дешара производственни предприяте.

Вахарца чам болаш, коммунистически общество хьалъеча дизза дакъа лоацаш бах бIаргаш дайнарий школа-интерната дешархой а из чакхъяьккхараш а.

Берий йиза йоакхо еш ба ухказара хьехархой. Царех ба Мальсагова Тамара Мухтаровна, Базоркина Фатима Сергеевна, Татаренко Николай Андреевич, Тангиева Любовь Алиевна, Бычкова Лидия Ильинична, Дударова Лейла Умаровна, повар Стебель Екатерина Павловна, иштта дукха кхыбараш.

Р. ЯНДИЕВА.

СУРТА ТIА: халхабувл эгара зIамагIбараш.

Автора сурт.

## ТОАДАР

7-ча ноябре арадаьннача «Сердало газета 4-ча оагIо тIа кепатехача Хь. Осмиева «Лоацца мугIараш» яхача стихотворене шоллагIча байта тIа редакце бехкагIа гIалат нийсденнад. Из байт иштта еша еза:

Беш-лоама нертера
кIоарга лоа дашшалца
Шо маьрша дахалда,
къахьега турпалаш.
Вай лаьттах дукдувла уж
шовдаш лаккъалца
Шо гIоза лелалда, сий
дола турпалаш.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.



## МЕБЕЛЬ ЕЗАР КООПЕРАТИВНИ ТИКАШКА ВОЛА

Республика хIара районе укх шера ноябре кооперативни организацей правленеша месячник кхайкаду Дай-мехка хьаяь, баьде бос бола, импортни образецел эшашагIа йоацаш, тIехдика полировка яь, тайп-тайпарча ассортимента мебель ерригача мебельни тикашкен кооперативай дукхагIйолча боахама тикашкен шерра йоахкара.

Ийца мебель кооперативни организацей правленеша шоай автотранспортаца нийцэрий цIагIа дIаяйт кхы тIа а мах белча.

Хьамсара эцархой! Кооперативни организацей тикашка даькари шсашта эша мебель эцари дех оаха шугара.

Нохч-ГIалгIай Респотребсоюза правлени.

# ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

## КХЫ ТIА А БЕХКЕ Ю ХУНТА

ООН Генеральни Ассамблея социальни культурни проблемашта йолча КхоалагIча комитето тIанийцай террор ярах, сага бокъонаши керттера паргIатонаши вогIча тайпара телхаярах Чилера фашистски хунта бехке еш йола резолюце проект. Генеральни Ассамблей хьажийта дIачуеннай резолюце проект.

Из документ тIаэцале хьалхагIа массехк дийнахьа йIаьхъенна дебаташ йолча хана хунто лелалу законагIа доаца гIулакхаш хьагучадоахаш къамаьлаш дир КхоалагIча комитета членаша. ХIаьта «Iаьржача» инаралий викал бакъдараш харддеи шийга дIакхайкадеш долча бехкашта бехказа валеи гIерташ вар.

Доастама сурт дар цу господина Диаса уваттадаьр. КIалхарвала гIерташ массе тайпара цIогал хьувзайора. «Сага бокъоний гIулакхага чIоагIа фе хьожаш я» хунта, йоахар цо. Цул тIехьагIа мукIарал дир цо «цьеча зуламашта» — уж мукъагIа, «дукхагIча хана дайза ца доалаш хинна хиннад». Терроро боабаьча наьха цифраш къувсар цо, шийн «официальни» цифра елар — дагаехача керта тIа мел бола чо ураоттабеш йола ткъаь итт эзар. Мискa хила гIерташ йоахар Диаса: тха зIамига мохк сенна теркалбу оаш. «Стратегически лоархIам болаш вIалла мичаб» из. Шоай безача маьха дипломатически ха тхо дувцаш сенна йоаю оаш...

Белгтала, мохк боккха бац. Цхьабакъда цига дахи деш латтеи зуламаш деррига дуне оарцагIдоаккхаш да. Диаса «цIаьхха хиина гIалаташ» да яхараши «датардараш вIашлухьал оттарца» дувзаденна «чилийски демократи кризисни ха йоаккхаш я» яхараши мадарра аьлча чилийцашта нязаш тIалоаттадара, уж набахтенашка, концлагерашка чубехкара хьисапе бала качболлаш йола цIий мехкаду диктатура я.

Советски Союза, ГДР, Польша делегаташа шоаш къамаьлаш деча хана бе йоахкаш факташ а йолаш цIаьхха а хьагучадаьхар хунта зуламаш. Из бехке йир дукхача кхыча мехкий делегаташа, хIаьта из хьахьокх резолюце проектах лаьца яьча голосованех хьахинпараша: из бехке яра тIехьа— 33, духьала — 9.

Цхьайола делегацеш голосовани ца еш Iийра. Царца я США. Цхьабакъда цхьан делегаце — Китая — голосованена юкъе вIалла дакъа лаца а цу деша белгталара позици лаца а ца эшарг лаьрхIар.

КхоалагIча комитето тIанийцача резолюце проекто дIахо хьу чилийски хунта зуламаш бехке дара ООН-о дIадоладаь вIулакхаш. ЛоархIамеча, Чиле сага бокъонаш телхаярца дувзаденна йIенхаштта сагото тIакхаьча хилар дувцаш йола ООН экономический социальни совета резолюци санна долча кхыча документашта лалла дIаотт из. Чилера хьал шийн 30-ча сессе дийцар сага бокъонашта йолча Комиссе. Дунен халкъашта юкъерча къахьегама организаце (МОТ) йоагIаш йола резолюци тIанийцар МОТ-а Генеральни конфедераце 59-ча сессе. Дунен халкъашта юкъерча общественни хетачун консолидаце процесс толаме дIахо йодаш а хIаьта цу цхьан хана чилийски хунта дукхагIа хийра йоаккхаш а я.

Г. ГЕРАСИМОВ, АПН соб. корр.

Нью-Йорк.

Британски гIайренашка шерлуш боагIа забастовочни болам.

СУРТА ТIА: къахьегамхошта пайдане йоаца къахьегама оплата керда система юкъе йоалае гIерташ администраце леладечох Йоркшира шахтераша-йоах «Из хургдац».

ТАСС фотохроника.

## ЙОВЗАШ ЙОАЦАЧА ШЕДЕВРАЙ ДОВЗАШ ДОАЦА НАЬКЪАШ

Дог доацаш бегаш бу итальянцаша: «Нагахьа санна шоай Итали бIаргаго безам бале, сихагIа леларгда шо, ца леле тIехьа хургда шоана. ХIама ца нийсъяла мег шоана цига». Бакъ ма дий из-м: дукхаза а кхыча мехкий зуламеча синдикатийн «коллекционерийн» заданегIа лелаш болча кагийчен боккхийчен къуй полчицаша бокъонца IоцIендаьд Итале искусства произведеней дукха маьхера гулламаш. ХIара шера кхо эзар гаргга доккха къоал ду. Моттигерча кепайоазон тIа кепатеха араяьхача данешка хьежача, алхха укх шера хьалхарча ялх бетта мехка белгалъяьккха искусства произведенеш лечкъаяь 4594 моттиг я.

Массаза а яхар мо, лечкъаяь шедевраш къайлагIа йоккхача «бума» керттера социальни овлаш хьоаха ца де гIертача малхбузехьарча криминалистаца, мичча бесса дале а, шоашта хетачох, керттера ши бахьан дувц. Цкъа-дале, дIаяхача ханарча говзаний бокъонца йола шедевраш сел дукха а яц йоххаш йиса, хIаьта цар мах, кастадеш мадарра, укх тIеххьарча шерашка массехказа лакхбеннаб. ШозлагIадале, «капиталовложеней» из дакъа дукхахча хьал долча нахла эттара перспективнегIа лоархI, хIана аьлча Малхбузехьа тIа-тIа лакхлуш латта инфляци цунах тоссалуш йоацандаь.

Соахка наьна ПIалерморча Караффо майдан тIара баьдеча бийсанна тIап аьнна яьна дIаьишай «Гени Палермо» яхаш цIи йолаш хиина XVII бIаьшеренера мраморни статуя. Цхьабакъда из «рекорд» дукха гаьна яьннац. Апеннински ахгIайрен къулбехьарча городе Миневрино моттигерча археологически музеера лечкъаяь дIайихьай еррига а хIана цу аьнна йола экспозици. Зуламхоша, эрдакхий сома ний аьшка решетке йоха а яь, дIайихьай 750 гаргга экспонат.

Франце хIанз а исторически ценносташ селлара дукха лечкъаярга дIакхаьчадац гIулакх. Цхьабакъда, нагахьа санна 1970 шера укхаза 1261 искусства произведени лочкъаяь хинмаяле, 1971 шера лочкъаяьр 2971 яр. 1972 шера кхайканза баьхка хьаьший «чубаьннаб» коллекционерий 350 фусаме, 12 замке, 211 босоре, 36 музее укх тIеххьарча шин шерара даннеш хIанз а йоацаш я. Дуккхача малхбузехьарча мехкий къаман кхерамзлеи органаша музейшка деча къоалашца къовсам лоаттабара шоай агенташ хадданза дукхагIа хулийт, нагтахьа мара йоаца экспонаташ лораяра къаьстта гIулакхаш чакхлоах. Дика лораеш йолча крепосташта тара а леста дIаэттай йоккхий музейш. Уж лораяра къаьстта телевизионни системаш эцарген дIаоттаярген дукха ахча дIаахийта дезаш хул цар администраци. Луврера безагIча маьха йола произведенеш пхо чакхбаргбоаца кизгаши къаьстта шнй тайпара электронни сигнализацин оттаяь лораеш я. Къаьстта шоай форма а тIаювхаш болча 250 гаргтача гIулакхерча наха хьажа хьачуухарашкара хадданза дIадех «боарамал тIехдаьнна гарга ца ухилга» ньюйоркски естественни исторе музея ха деш бараш пхезза дукхагIа оттабаьб, хIаьта хьажа чу мел ухараша къаьстта из книжкаш тIа дIаязбайта беза шоаш. Цхьабакъда, гIулакх мел лира дале а, музеяшка, соборашка, частни коллекцешка деш дола къоалаш кIезиг ца даларал совгIа, дукхагIа а хул.

В. АНДРИАНОВ. (АПН).

## ФУТБОЛ

## ТОХАЛЕ, «ТЕРЕК»

Кхесса делхаш догIа а долаш безаме яцар ара. Цхьабакъда иштта сурт дале а, дукха нах гулбеннабар самардийнахьа Орджоникидзе цIерагIча стадионе. Из тамаш а яцар. Тахан «Терека» футболисташца ловзаш яр хьалха чакхъяьннача шин матче тоъал дика лайза «Янгиер» яха узбекски команда.

«Терека» команда ловза араьлар ший дикагIбола футболисташ боацаш. Футболах ловзаш бацар Михееви Манашпрови. Цу дийнахьа иштта ловзаш вацар тренировке кIезиггдукха лозаваь вола вай форвард Синько а.

Хьалхара тайм дIа мз йолаеллинге а, хьаьший наIараш йолчахьа атакаш е болабелар вай футболисташ. Дика ловзар вай команда капитан Якушкин, Кавтарадзе, Деииев. ЦаI-шиъ яхар мо моттиг нийсъелар «Янгиер» команда наIарашка бурган дIачутоха йиш йолаш. Цхьабакъда хьаьший защитникаш дика ловзарах из аьттув балалзар вайчар хьалхарча минуташка.

Стадионе багIараштa чIоагIа ловра шоай команда толам боаккхилга. «Шайбу...» чхаш махьарч детт футбол езараша. Низкъало дIахьалхашкахьа болх «Терека» футболисташ. Бурган цхьаьне вокханга а луш уйла яь яьча атаках пайда баьлар. 26-ча минуте хьаьший наIарий сетка чу бурган чутехар «Терек» команда капитана Якушкина.

Ала хIама доацаш дика лайзар узбекски футболисташ а. Цар счет нийсйир 34-ча минуте. Къаьстта дика лайзар «Янгиер» командацара вратари защитникаши. Уж тешшаме ловзар бахьан долаш вай футболистий низ кхачанзар совле яккха. Халача хьалашка дIайихьа из матч чакхъяьлар счет 1:1 йолаш.

Турнирни таблица тIа хьалхарча моттиге латт «Терек». Чакхъяьннача кхаь матчах цо яьккхай 5 очко. ШоллагIен кхоалагIен моттигаш екъ «Дила» яхача гуржий командой «Янгиер» яхача узбекски командой.

Ахфинальни яхьашка хьалхара моттиг яккхара вай команда футболисташ къаьстта дика ловза беза. ХIанз ши матч йисай цар.

Самардийнахьа кхы а матч хилар. Укх тайпара чакхъяьлар уж. «Вулкан» (Петропавловск - Камчатск) — «Дила» (Гори) — 0:2, «Волга» (Горький) — «Судостроитель» (Николаев) — 2:0.

Кхоана, 13 ноябре, «Терека» футболисташ ловз «Волга» (Горький) командаца. Из матч боккхача лоархIаме я вай спортсменашта. Республикера футбол езараш тешаш ба шоай команда толам боаккхаргхиларах.

## ФЕ ХИЛА

Хова йийкха гуйре латташ наькъашка екъа, дохк доацаш хиларах авареш кIезигъяла езар. Цхьабакъда, наькъашка хулаш дола хатараш хIара денна совдувлаш латт. Цар бахьан наI да — шоферий а гIашлой а дисциплина лоха хилар, наькъа бокъонаш царна йовзаш ца хилар, уж йовзаш хилча а царех дош ца хетар, уж лораеш ца хилар.

Духхьал дIадахача цхьан кIирагIа республика наькъашка 46 авари хиннай. Цу аварешка 5 саг вийнав, 44 сага тайп-тайпара човнаш яьй.

Водитела меттел, зIамигача бера а ховш да, лоамашкарча наькъаша автомобилисташкара геттара фе хилар, наькъа бокъонаша яхар деш хилар дIадехилга. Цу чоалханерча маршруташка иштта воаца водитель ла йиш йолаш вац.

Ножай - Юртовски района Гагарина цIерагIча колхоза водитель К. Атаев лоамаи наькъагIа воагIаш автомобила доал а ца дулуш пхи саг чувагIаш хинна грузовой машина кIалтIаръэккхийтар. Водитело цу саннача чоалханерча маршрутагIа воагIаш шийна тIера бехктоккхам бизза кхетабеш ца хилар бахьан долаш бехк боацача наха доккха хатар хиннад. Цу аварех 24 шу даьнна хинна колхозхо вийра, вiьнена хала човнаш йир.

Иштта наькъа бокъонаша дIадехар кхоачаш ца дар бахьан долаш авари йир Наурски районо водитела С. Юшнова. Наькъа йисте лаьттача шин мотоциклиста автомобиль тIатехар цо.

Наькъа бокъонашка дIаяздаь да латташ йолча трамвайна хьалхашка гIоллен автобуса тIехьашка гIоллен вала веза наькъал дехьа, аьнна. Из ха деза хIара гIашлочун. Чоалхане йоаца из бокъо кхоачашъяро наькъашкара кхерам кIезигбу. ГIашлочо Г. Атаевас кхыча тайпара дир из гIулакх: автобуса хьалхашка гIолла наькъал дехьа яла енача цун автомобиль тIакхийттар. Из хатар ца хила а тарлора нагахьа санна водитель В. Близнюков кхоачам боллаш фе хиннавалаpe. Цу тайпарча хьалашка лозавир гIашло А. Сухин а.

Чоалхане йоацача наькъа бокъоно яхар ца дар бахьан долаш доккха хатар хилар 2 ноябре Ростов—Баку трасса тIа. Укхаза Ножай-Юртовски района Орджоникидзе цIерагIча колхоза водитела В. Гадаева аьрда оагIорахьара боккхача наькъа тIа воалаш духьал йоагIа машина хьалха ялийтанзар. «Жигули» яхача автомобила тIатехар цо ше лIаваьгIа машина. Секундех ларх Iал йола ха ца йоаяр бахьан долаш кхо саг вийра Гадаева. Ши саг хала хьал долаш больнице ва. Цу аварех эггара халагIа хеталуш дà къона нана ший ши шу даьннача йиIигах ялар. Зуламхочо шийна доагIар хьоргда. Цхьабакъда, цхьанна хIаманца юхаметтаотталургбоаца бохам баьккхаб цо дукхача наха.

Иштта ба фе ца хиларах, шийна тIера бехктоккхам кхетабеш ца хиларах хулаш бола бекхам.

А. ЧЕБУШЕВ.

## САЙГОН: ПРОФСОЮЗНИ ЛИДЕРАШТА ТIАОТТАДАЬ IАЗАП

Къулбехьарча Вьетнама машиннаькъахоша яьча забастовка дукха ха йоацаш мехка машиннаькъашка гIолла дIа ца лелийташ совцаьй поездаш. Кхы торо йоацача кхоачабьча путейцаша администрацегара дIадийхад дуккхача бетташка сецадаь алапеш шоашта дIадалар. Профсоюзо еннача петицена денна жоп дар—болхлой активисташ лувцар. Набахта веллар 25 профсоюзни лидер.

Облава йолча хана охранкана кIала висав Нгуен Тхуа Нгиен—нефтяникий профсоюза председатель Данг Тан Си — банкашкарча гIулакхерча наькъа профсоюза председатель, Нгуен Ван Кунг — электрикий профсоюза председатель. Фам Ван Хи — хьалхагIа председатель хинна, тIаккха банкашкарча гIулакхера барий профсоюза консультант. Царех цхьаккха а машиннакъахой забастовкаца гIулакх долаш хиннавац. ХIаьта а хьалхарча кхаьннена йIаьхха ханаш а тохаш судаш яьй каторжни балхаш де дезаш. Цул совгIа еррига «процесс» массехк минута мара а хиннаяц.

Фам Ван Хи кхел миштай аьлча, из лаьца кхо ди даьлча полице дIакхайкадаьд, лаьца воаллар камере хьалъоллавеннав аьнна. Бакъда набахтара араденача хабарах хайнад патриота масса хана къиза низ белга. Хи сакхеташ воацача хана полицейскеша цун фоартагIа тIехкар а хьоарчадаь хьалъэллав из. Сайгонски набахтенашка леладеча тайпара берригa лийца боахка нах камера наIарга гIолла тIехьбаьхаб, «пачхаьхьалкхен зуламхочун» дакъа царна бIаргагургдолаш. Лийца боахкараша дувцачох Фам Ван Хи вовзаргвоацаш нийрча ваьккха хиннав, кулга пIелгаш доагадаь Iаьржденна хиннад.

Хи кхаь новкъоста а иштта Iазап тIаоттадаьд. Къаьстта чIоагIа низ баьб Нгиена — профсоюзий деятелашта юкъе цIи хеза а лоархIаш а болчоа. Дукха чувоаллаваьв из «яьшка» оалаш йолча моттиге — 40 квадратни сантиментр мара йоацача камерачу — металлически турбах дIа а вийхка. Иштта къиза Iазап тIаоттадарах Нгиен къоравийрзав, дуккханахьара тIехкаш кагъяьй цун. «Суд» яьчул тIехьагIа Ши Хоа яхача набахта чукхессав из.

«Процесс» йолча хана цига хиннача Малхбузенгерманерча «Шпигель» яхача журнала корреспондента Х. Котте тешал ду «профсоюзни кхаь деятела тIаоттадаь Iазап написташа уттадаьчул тIехдоалаш дар» яхаш. Шийн комментареш тIа цо белгалдоах сайгонски режимо Парижски соглашени телхаеш хилар, хIаьта политически бехк баь чубехкараштa Iазап делгеи уж физически дIабоахилгеи укхаза хIара дийнахьара практика а хинна дIаэтта хилар а.

Ю. ВАСИЛЬЕВ. (АПН).

## ТЕЛЕВИДЕНИ

12 ноябрь

I ПРОГРАММА

9.00 — Передачай программа. 9.05 Босбола телевидени. Iуйранара программа. 9.20 — Кердадараш. 9.30 — «Къонал, хьона». 10.00 — Советски милице Денка хетадаь концерт. 15.55 — Передачай программа. 16.00 — Шолохов. «ТIема шерий прова». 17.00 — Босбола телевидени. Берашта бола фаьлг. 17.30 — «Саги закони». 18.00 — Дунен халкъашта юкъера обозрени (гIалгIай меттала). 18.15 — Киножурнал. 18.30 — Босбола телевидени. «Известия» газета приз яьккха хоккеях йола дунен халкъашта юкъера турнир. Чехословаке сборни — Швеце сборни. Чехословакера трансляци. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Босбола телевидени. «Дикача новкъа». 23.15 — Кердадараш. Передачай программа.

II ПРОГРАММА

18.00 — Кердадараш. 18.15 — Босбола телевидени. «ХIара сурта тIа малх ба». 18.30 — «Нохч - ГIалгIайчу гIолла». Информационни программа (эрсий, гIалгIай меттала). 18.50 — Ховмаш, реклама. 18.55 — «Iай пишкаш йоагаяра кийчо яр» яха беседа. 19.05 — Шоана, бераш. 19.15 — «Эггара тIехьара ди» яха художественни фильм.

13 октябрь

I ПРОГРАММА

9.00 — Передачай программа. 9.05 — Босбола телевидени. Iуйранара гимнастика. 9.20 — Кердадараш. 9.30 — Босбола телевидени. «Дикача новкъа». 15.50 — Передачай программа. 15.55 — Босбола телевидени. «Туркментелефильм» яхача студе документальни фильмай программа. 16.40 — Iалам дIадовзийтаргда оаха. 17.00 — Атеистически кхетампа бахархой кхебара практикацара. КПСС-а Ачхой - Мартановски райкома пропаганда агитацеи отдела заведующе Автаева выступлени (нохчий меттала). 17.00 — Документальни фильм. 17.30 — Пятилетка, 4-гIа шу. Шалински района къахьегамхой гIулакхаши вланаши. 18.30 — Босбола телевидени. Телевизорашка хьожарий хаттараштa жоп лу СССР-а Iилмай Академе члена - корреспондента Афанасьева. 19.10 — «Таня» яхача телевизионни художественни фильма премьера. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Босбола телевидени. «Леонид Когана чIондирг» яхача телевизионно-музыкальни фильма премьера. 22.35 — Дунен тIа хьалхара моттиг яьккха шахматех ловзар. 22.45 — Кердадараш. Передачай программа.

II ПРОГРАММА

17.00 — «Iилма — тахан». 17.30 — Босбола телевидени. «Говза кулгаш». 18.00 — Кердадараш. 18.15 — Телевидене Волгоградски студе передача. 18.30 — Фильм. 18.40 — «Нохч - ГIалгIайчу гIолла». Информационни программа (эрсий, нохчий меттала). 19.00 — Шоана, бераш. 19.20 — Республикански краеведчески музея 50 шу дизарга. 19.30 — Документальни фильма кинозал.

## РАДИО

12 ноябрь

6.30 — «Юртара Iуйре» (эрсий меттала). 7.20 — Республикански газетий обзор. 8.25 — Юрта боахама къахьегамхошта дола концерт (гIалгIай меттала). 16.00 — «Хьехархо, школа, кхетамца нах кхебер» яха беседа (гIалгIай меттала). 16.15 — Продукце дикал лакхъяра керттера теркам тIабахийта» яха корреспонденци (нохчий меттала). 16.30 — «Болхлой классен ахархойи союз чIоагIъяра а цар материальни хьал-торо лакхъяра а тIехьа къовсам лоаттабеш Нохч - ГIалгIай партийни организаце баьча балха историцара» яха Прохорова беседа (нохчий меттала). 16.45 — Газ йоаяра духьала къовсам лоаттабе (эрсий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).

13 октябрь

7.20 — Республикански газетий обзор. 8.25 — «Монополена духьала а машараи социальни прогрессаи тIехьа а къовсам лоаттабеча хьалха латт болхлой класс» яха Ильина беседа (гIалгIай меттала). 8.40 — Эдисултанова иллеш (нохчий меттала). 16.00 — Юртарча коммунистий йоакховаш (эрсий меттала). 16.15 — «Коллектива кхотаяра социалистически яхьа лоархIам» яха беседа (нохчий меттала). 16.30 — «Юртара вахар» (нохчий меттала). 16.45 — «Социалистически яхьо лу дикаш» яха корреспонденци (гIалгIай меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала). 19.20 — «ХIанзарча ханара къона саг» яха радиовыпуск (гIалгIай меттала). 19.50 — «Керда илли дIадовзийтаргда вай» яха музыкальни передача (нохчий меттала).

## ХАОТТАМ

Тахан республике гIоллеи Грознеи морхаш а йолаш, лоадама йоачан а йоацаш, къилбаседа - малхбузехьара секунде 5—10 метр чIоагIа мух а хьекхаш ха хилеи фегара температура республике гIолла 0 градусагара 5 градусага кхоачаш, Грозне 2—4 градус йIовхал йолаш хилеи тарлу. 13 ноябрера 16 ноябре кхаччалца морхаш а йолаш, юкъ-юкъе екха а екхаш, лоадама йоачан а йоацаш, цхьацайолча моттигашка дохк а доаллаш, къулба-малхбоалехьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш ха хилеи фегара температура бийсашка 3 градус шелалгара 2 градус йIовхалга кхоачаш, деношка (хьалхарча ах юкъагIа) 6—11 градус, шоллагIча ах юкъагIа 8—13 градус йIовхал йолаш хилеи тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.


ТХА АДРЕС: 364051 г. Грозный, Ленина улица 11 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктоккхама секретара—3-34-38; партийни вахарен культуран отделий — 3-61-46; промышленноста отдела — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отделен бухгалтерен — 2-80-71.

НАШ АДРЕС: 364051 г. Грозный, ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора—3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем и бухгалтерии—2-80-71.

Газет арадувл шинареи ереи шоаттеи деношка.

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революце проспект 7/84. Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/84.

Заказ № 10596